

רשומות לתולדות אישים וקהלות, אגרות ומסמכים
בהוצאת מכון 'זכרון' להנצחת יהדות הונגריה
בית 'חוג חתם סופר' שיכון ה'

רח' בית יוסף 11 בני ברק - דוא"ל: 3446@okmail.co.il

עלה 18

בס"ד. י' אייר תשע"ו

בגליון:

- ב רבי אהרן סודיטץ-ביכלער זצ"ל**
לתולדות האב"ד סערדאהעל ובנו רבי אהרן ביכלער - מהרב ח.א. רייניץ
- טז ארבע אגרות ממשפחת סודיטץ-ביכלער**
בשולי המאמר על רבי אהרן סודיטץ, פרטים לתולדותיו, אגרות ממנו, מאחיו רבי פאלק סודיטץ ומבן דודו רבי מרדכי מגראן - מהרב ש. וייס
- כו רבי פרץ טובי' שטיין זצ"ל מפילד**
לתולדות תלמידו של החת"ס וצאצאיו, יחוסו להב"י - מהרב צ.א. דייטש
- לח שורשי משפחת גראסמאן מפענטהאז-יאקע**
משפחות קליאנסקי, גראסמאן, פרידמאן - מהרב מ.מ. יאקאבאוויטש
- מד עוד למשפחת רבי יחזקאל משה פישמן זצ"ל**
לתולדות אביו רבי אברהם ליבשיץ וצאצאיו - מהרב ש.ב.י. סיימון
- מח רבי יונה צבי פאנפעדער זצ"ל**
לתולדות הר"מ במיהאלוויץ ובית אבותיו, אגרות מגיסו רבי עזריאל פריעדמאן - מהרב מ.מ. יאקאבאוויטש
- נו לתולדות תלמידי ה'ערוגת הבושם'**
ר"א דרומר, רא"פ עפשטיין, ר"א אייזדורפר, רח"ב שפגל, ר"מ ורר"ח טרקלטיוב - הרב י.א. טעסלער / האחים ר"ח פאגעל ור"צ לעבאוויטש (שטארק) - הרב י.י. פויגל / רצ"א יאנקאוויטש, ר"מ מאשקאוויטש - הרב ש.י. ינקוביץ / ר"ח אויש, רשימת תלמידים ב'בית היוצר' - הרב ב.צ. גרינפעלד
- סג עוללות**
ר"א כ"ץ, רא"א גרינפעלד, ר"י פרידמאן, רא"א טעלער - הרב א. יונגער / ר' יהודה ברוך בלאו ואחינו ר' יצחק בלאו - הרב י. זייבלד / משפחת פרעסבורג בסערדאהעלי - הב' ע.ב. וידר / שימוש במספר השנים למספרם - הרב ב. אבערלאנדער / ר"ק שוורצקאפף, ר"נ פריד, משפחת מאנדל - הרב ש.ב.י. סיימון / ביקור ה'שבט סופר' אצל מהר"י מבעלז בוויען - הרב ש.י. שפיצר

רבי חיים ארי' רייניץ - ירושלים

רבי אהרן סודיטץ-ביכלער זצ"ל

אב"ד ור"מ דק"ק סערדאהעל

רבי אהרן סודיטץ-ביכלער זצ"ל נולד בכפר סודיטץ בשנת תקמ"ה לאביו רבי חנוך העניך ז"ל ולאמו מרת מירל ע"ה.

ביתו

רבי אהרן נשא זוגתו הרבנית מרת ריזל ע"ה בת רבי משה סג"ל גלוגא אב"ד ור"מ דק"ק צעהלים [קהילת צעהלים עמ' 119], מח"ס **שער הקטן** בחוט המשולש בשערים, **אוהל משה** עמ"ס שבועות, חולין, נדה שיצא לאור לראשונה ע"י מכון 'זכרון' מפעל להנצחת יהדות הונגריה.

בנייטרא

רבי אהרן סודיץ היה דיין בק"ק **נייטרא** שם מצאנו זכרו בשנת תקע"א. כאשר נתקבל רבי אהרן לרב ומו"צ דק"ק סערדעהל, סמך עליו ידו רבה של ק"ק **נייטרא** רבי שלמה פלעש והעניק לו היתר הוראה להורות ולדון:

בע"ה

הדף למה בא ליתן שכר טוב לטוב זו תורה וזו שכרו לאיש אשר אלה לו שמשנתו קב ונקי ותורתו באור"ח החי"ם למעלה למשכיל יור"ה דע"ה וחוש"ן המשפ"ט בקי בשנים שהן ארבעה טורי אב"ן העז"ר לומד ומקיים, קיים זה מה שכתוב בזה הדבר אשר דיבר ה' בגמפ"ת ומילא כריסו בהם ולא פסק פומי' מגרסתו ערב ובקר וצהרים, ה"ה התורני הרב המופלא בהפלאות חכמים חרוץ ושנון, קנקן חדש מלא ישן, התו' מוהר"ר אהרן סודיץ דיין נ"י הרובץ בין המשפתיים, לשמוע שריקות עדרים עדר צאן קדשים זה קדשי שמים, ופעמים רבות ישב אתי עמי בבי' דינא זה שנתיים, קרקפתא דחזיתי לרישי' ביני עמודי העומדים בבית ה' בלילות במעט חיבוק ידיים, יום ליום יביע אומר אימרא יאי ובאורייתא לעי בזריזות ולא בעצלתיים, הנה הוא עומד אחר כותלי בית המדרש יוכיחו עליו אחת ושתיים, צדיק אוכל לשובע נפשו ומשביע רעבים בתורה וגם צמאים משקה מים, דבריו מתוקים מדבש הנוזלים מן הסלע ובהם כמה טעמים לשבח כחלב הזב משדים, ומעתה שנתקבל לרב ומו"צ בקהל עדת ישורן ק"ק **סרדהעל** יע"א והשעה עומדת לו מן השמים, הרימותי ידי בשורותיי הללו לסמכו בסמיכת חכמים לדין דיני ממונות ולהורות איסור והיתר לבני יהודא ואפרים, כל מן דין סמוכו לנו לא כחל ולא שרק ויעלת חן כעדי עדיים, הוא ישב בכסאו למשפט צדק בין איש ובין גרו אפי' בין תנור לכיריים וכל העם יזהירו בכבוד רבם וביקרי' ולחבבו אותו כבבת עינים, והשומע יזכה לנחמה בכפלים, ולראות בטוב ירושלים.

דברי אלה לכבוד התורה וללומדי' ל"ו נאמר אמירה נאה. פה **נייטרא** יום ה' ר"ח כסלו תקע"ז

הק' שלמה פלעש החונה פה ק"ק **נייטרא** והגליל יע"א

בסערדאהעל

בשנת תקע"ו לערך נתקבל לרב ור"מ דק"ק סערדאהעל, למלא מקומו של רבי **שלמה אריה המכונה זלמן ליב סג"ל גרינספלד** אב"ד סערדעהלי, שנפטר ביום י"ט מר חשון תקע"ו.

בספר **פאר חכמי מדינתנו**, מתאר אותו "רב גאון גדול ומופלג, הרביץ תורה בישראל". ובמליצי אש, מנחם אב אות יז: גאון גדול ומובהק, צדיק יסוד עולם חסידא ופרישא, התמדתו בתוה"ק אין לערוך ואין לספר, ממש שם לילות כימים, ויצאו מבית מדרשו גאוני ארץ ובתוכם הגה"ק בעל שו"ת מהר"א.

בימיו התפתחה הקהילה מכדי שהרב ישא לבדו את כל צורכי הקהילה והישיבה על שכמו, ועל כן החלו לכהן לידו גם דיינים ומורי צדק. מבית דינו היו הדיינים רבי **יוסף יעקב ניישלאס** (וועטש) [לאחר מכן האב"ד שם], רבי **שלמה** [שו"ת חת"ס אהע"ז ח"א סי' י"ח], רבי **יהודה אסאד** [לאחר מכן האב"ד שם].

מתלמידיו:

רבי **אברהם סג"ל ליטש-רוזנבוים**, מפרשבורג. ב"ר יהודה. – למד גם אצל רבי מרדכי בנעט אב"ד ור"מ ניקלשבורג והמדינה. רבי משה סופר אב"ד ור"מ פרשבורג, בעל חתם סופר. מחיבוריו נדפסו שו"ת 'בן יהודה' ו'שושנת אברהם' עה"ת. נפטר י"ז חשון תרל"ז ומנו"כ בפרשבורג.

רבי **דוד צבי עהרנפלד מפרשבורג**, ב"ר **שאל עהרנפלד** מנייטרא וחתי רבי משה סופר אב"ד ור"מ פרשבורג, בעל **חתם סופר**. – למד גם אצל חותנו. למרות גדלותו וחרפותו סירב לקבל עליו עול הרבנות ועסק במסחר. נפטר כ"ז חשון תרכ"ב ומנו"כ בפרשבורג.

רבי **יהודה אסאד** אב"ד ור"מ דק"ק סערדאהל. – מתחילה למד אצל רבי יהושע פאלק סודיטץ [אחיו של רבי אהרן סודיטץ] שעמד על כשרונותיו והציע לאמו שהוא יקבל חסות עליו, ולמד עמו ואחר כך שלחו ללמוד אצל אחיו, ומשם הלך ללמוד אצל רבי מרדכי בנעט אב"ד ור"מ ניקלשבורג והמדינה. מחיבוריו נדפסו שו"ת מהר"א על ד' חלקי שו"ע, חי' מהר"א עמ"ס כתובות וסוגיות. דברי מהר"א עה"ת.

רבי **מנחם מאנדל** ב"ר שמואל **שעהן** אב"ד **רעטא**, בעמ"ס מנחת פתים. – למד גם אצל דודו רבי יהושע פאלק סודיטץ ואצל רבי מרדכי בנעט אב"ד ור"מ ניקלשבורג והמדינה. נסמך להוראה מה'חתם סופר'. אב"ד ק"ק רעטא, ווארטבערג והגליל כיוכל שנים. נפטר י"ב ניסן תרמ"ב ומנו"כ ברעטא.

רבי **יוסף היימאן** אב"ד אלמאשד, בן רבי ליב מבלשא-יארמוט. – למד גם אצל רבי יהושע פאלק סודיץ אב"ד סעטשין. אב"ד אלמאשד משנת תצד"ק. נפטר בעיר

מצבת רבי יוסף היימאן

מולדתו באלשא-
יארמוט ז' שבט תרט"ו
ושם מנ"כ. מחבר
קונטרס תולדות יוסף
בשמעתתא ובאגדתא.
רבי אהרן הסמיק את
רבי שמואל צילטץ
ראב"ד ניקלשבורג.
ואת תלמידו רבי
מנחם מענדל ב"ר
שמואל שעהן אב"ד
רעטא.

הסכים על ספר בית
יצחק, רבי יצחק ב"ר

אליעזר, הלכות טריפות, אפען תקפ"ז. מופיע ברשימת מעות קדימה על ספר שני
עפרים, פראג תקפ"ה – סערדערהעלל, הרב הגאון המפורסם מו"ה אהרן סודיץ.

עם גדולי דורו

רבי מרדכי בנעט: מבית הגנזים, מכתב לד – אודות התמנות רבי יהודה אסאד
לדומ"ץ בק"ק סערדאעהלי: בע"ה יום ד' י"ו סיון תקפ"ו לפ"ק פה נ"ש. ד' עמו גבור
החיל לתורה ולתעודה מופלג ביראה וחכמה ומדע, מודע לבינה תל תלפיות אשר
ממנו יתד ופנה, ה"ה הרב המאה"ג נ"י וע"ה כבוד מה"ו אהרן נר"ו אבדק"ק
סארדהעל יע"א וכאל"ש יא"ק.

חתם סופר: אליו: שו"ת חתם סופר יור"ד רכא [שיל"ת, פ"ב יום ד' ז' תשרי תקע"ח
לפ"ק. תחל שנה וברכותיה ל"נ הרב המאה"גהמופלג צדיק ונשגב כבוד מהו' אהרן
נ"י אב"ד ור"מ ס"ה, תקעח... ומרוב הטרדות אחתום בכל חותמי ברכות, אה"נ).
יור"ד רנא [שיל"ת, פ"ב יום ה' א' מרחשון קפ"ל. רב שלום ל"נ הרב המאה"ג מעוז
ומגדול בעל פיפיות עומד לתל תלפיות כבוד מה"ו אהרן נ"י אב"ד ור"מ בק"ק ס"ה.
יהי נא כבוד תורתו מחול לאלף פעמים שלא השבתי לו מיד ביומו, כי מרוב עוצם
המון טרדותי ובפרט בפרקי דכלה התחלת הזמן נשכח הדבר ממני לגמרי והיום
נזכרתי... וה' שנותיו יאריך כסאו וקרנו ירום כנפשו היפה. א"נ]. אה"ע ח"ב צז
[שיל"ת, פ"ב נגהי ליום ג' י"ב אלול תקע"ג לפ"ק. מאלקי מעונים יוסף כח ורב אונים
ויברך ברכת השנים דשנים ורענים להרב המופלג אב בחכמה ורך בשנים כמה' אהרן
סודיץ נ"י. יקרת מכתבו הנעים הגיעני ובדיק לן במילי מעליא, ולפי מסת הפנאי
היה ראוי לדחות תשובתו יום או יומים, אך לאהבתי אותו לא יכולתי להשיב

בביאה ריקנית לפני מעלתו, ע"כ אשיב בקיצור ויהי מה. מה שהקשה לפר"מ... ואשר הקשה לו... וכתב מעלתו... ואשר שאל... ואחתום בכל חותמי ברכות]. - **מכתב אליו:** לקוטי מכתבים כד – אודות התמנות מהר"י אסאד לדומ"ץ בק"ק סערדאעהלי [שיל"ת, פ"ב נגהי ליום ב' י"ד לירחא תליתאי קפ"ו לפ"ק. שוכ"ט לידידי הרב המאה"ג המופלג ומפורסים, חריף ובקי, משנתו רב ונקי, בצדקתו ימלט אי נקי, כש"ת מו"ה אהרן נ"י, רודף שלום ואוהב שלום... יברכהו ה' וירם כסאו של הרב מה"ר יודא נ"י וכסא רבו ידי"נ פר"מ נ"י ויתענגו על רוב שלום כנפשו ונפש א"נ דש"ת]. - **נזכר:** קובץ ד (ג) [שיל"ת, פ"ב יום ב' ער"ח סיון קפ"ו לפ"ק. שלו' וכ"ט ושמחת יום מתן תורתנו הקדושה לכ' הרבני המופלג ומפורסם כבוד מו"ה יודא [אסאד] נ"י. ג"ה הגיעני בזמנו, הגם שיש במקומו ידידנו הרב המאה"ג אב"ד נ"י, מכל מקום הייתי משיב לו מפני הכבוד כי ידעתי כי הרב אב"ד נ"י אינו מקפיד על שנינו]. **איגרות סופרים** עמ' 101. **השוה חוט המשולש** [תקפ"ו - הרב המאה"ג אבדק"ק... ומי כמוהו מורה צדק לעדתו]. **לקט ששנה שנה ה' סימן טז.**

רבי צבי העללער-הירש חריף: מכתב אליו מאת הגאון רבי **צבי הירש העלליר** אבד"ק באנהאד, על דבר מיגדר מילתא בכשרות היין. במעין התורה, ישיבת פרשבורג, שנה ג' גליון ג, עמ' כד: בע"ה יום ב' ער"ח מרחשון תקפ"ל פ"ק באנהאד. רב שלום וברכה מאלקי המערכה לה"ה כבוד הרב המאה"ג החריף ובקי המפורסם בתורה ויראה ע"ה פ"ה כש"ת מפואר ומהולל מוה"ר **אהרן נ"י** לנצח אב"ד דק"ק **סערדאעהל** יע"א... ועתה העת נחוץ לעורר את לבב כ"ת הרמה בדבר מצוה רבה ומיגדר מילתא, לאפרושי מאיסורא הוא איסור סתם יינם, והרבתי בנפשי עוז, אחר **שמענו שמעו הטוב** לגדור גדר ולעמוד בפרץ...

רבי יהודה אסאד: שו"ת **יהודה יעלה-מהר"י אסאד חלק א'** - חאו"ח סי' ק"ד [קושית אדמ"ו הגאון אבד"ק ס"ה מו"ה **אהרן סדיוטץ** זצלה"ה]. סי' ר"י [שלום וכ"ט לאהובי מ"ו חמדת לבבי הרב הגאון הגדול, פאר הדור נר ישראל וקדושו ע"ה פ"ה ציס"ע, כקש"ת מו' **אהרן סדיוטץ** נ"י אבד"ק ס"ה. אחדש"ה אודיע לכבוד מ"ו כי נחת ועונג היה לי בדברי תורתו תורת פז כו'. וע"ד קושית אדוני הגאון נ"י... אוה"נ בלונ"ח הדש"ת ושש בשעשועיו]. יורה דעה סימן קפ"ג [וכבר עמד ע"ז הגאון בקדש"י על גיטין נדפס מחדש וגם אמ"ו הגאון המנוח מוה' **אהרן סדיוטץ** אבד"ק ס"ה זצ"ל הקשה כן וכיון לדעת בעל קדש"י הנ"ל והניח בצע"ג]. חיוור"ד סי' שע"ז [לאהובי מחמד לבי מורי הרב הגאון העצום סיני ועו"ה ע"ה פ"ה נ"י ציס"ע, כקש"ת מו"ה **אהרן סדיוטץ** נ"י האבד"ק ס"ה נ"י ויזרח. ג"ה קבלתי ופגשתי את שש בדבריו הנחמדים. וע"ד קושית מ"ו הדר"ג נ"י... והקשה מורי... ולי תלמידו... וה' שנותיו יאריך וינוב בטובה דשן ורענן. נאום אוה"נ בלונ"ח הדש"ת]. **חלק ב'** - אבן העזר, חושן משפט סימן לא [איברא נ"ל לפ"מ שכתב מורי הגאון מוה' **אהרן סדיוטץ**

זצלה"ה]. חאהע"ז סי' קנז [חר"ש וכ"ט לאהובי מ"ו ה"ה הרב הגאון הגדול, החר"פ ובקי עצום, סיני ועו"ה, נר ישראל, ע"ה פ"ה, צדיק יס"ע כקש"ת מו' אהרן סודיטץ נ"י אבד"ק ס"ה יע"א. מכתב קדשו קבלתי לנכון, ושמחתי בראותי מעשה אצבעותיו עינים מאירים וכו', וע"ד אשר הדר"ג מורי נ"י עמד... וב"ה גם אני כוונתי לדעתו, ועמדתו ע"ז, וכתבתי הרבה בחידושי, וכעת נ"ל ותחילה אציע לפני מורי נ"י... וכמו שהעיר גם כבוד הדר"ג מורי נ"י... ואגב ארשום לפני הדר"ג מו' נ"י... ואקצר ואסיים, בברכת שלום וחיים, ואצפה למענתו לשמוע דעתו בזה, נאם ידי"נ תלמידו אוהבו בלונ"ח הדש"ת]. אבן העזר, חושן משפט סימן רל [ובהציעי קושייתו הנ"ל לפני כבוד מורי הגאון מ' אהרן סודיטץ נ"י השיב...]. – "שמעתי מפי מורי [רבי יהודה אסאד] אב"ד דפה [סעמניטץ] נ"י, קושיא אחת בשם מורו הגאון מנחם ר' אהרן סודיטץ זצ"ל, שהיה אב"ד דק"ק סערדאהעל... ותירץ הגאון זצ"ל" [בית דוד, כ"ץ ביסטריץ, קונטרס הספקות].

רבי אברהם ליטש רוזנבוים: שו"ת בן יהודה סימן ז: שלום מרוכב שמים ורוב עוז וחיים, אורך שנים וימים, טובים ושלמים ונעימים, לה"ה אמ"ו הגאון הגדול מעוז ומגדול ע"ה פ"ה החר"פ והבקי כבוד מו"ה אהרן נ"י סודיעטץ אב"ד ור"מ דק"ק ס"ה. עד"מ שפלפל אמ"ו הגאון נ"י... הנה מע"כ מ"ו הגאון נ"י צלל במים אדירים והעלה ברוחו דברים נעימים וכבירים... ואחוי קידה ואסיים, יתברך מן השמים בבני מזוני וחיים, ושמשו יזרח כבצהרים, ובריאת גופו כאולמים, והודו ותפארתו לעולמים. כעתירת תלמידו. הק' אברהם בהרב"מ יהודה ליטש ראזנבוים.

מאמרותיו:

דברי מהרי"א: פרשת חיי שרה [מ"ו הגאון מ' אהרן סודיץ זצלה"ה]. פרשת מקץ [מורי הגאון מו"ה אהרן סודיטץ זצ"ל]. פרשת ויחי [מורי הג' ר' אהרן סודיטץ זצ"ל]. **וידבר משה,** פאללאק, פרשת בלק [ושמעתי ממורי בעמ"ח תשובות מהרי"א בשם רבו הגאון מה"ו אהרן סודיעץ זצ"ל]. **זכרון אהרן,** הכהן מק"ק נאדי-מעדיער, הספד מאת רבי יהודה אסאד על רבי שלמה קוועטש אב"ד ניקלשבורג [ומ"ו הגאון מו"ה אהרן סודיעץ הגאב"ד מפה זצלה"ה יע"א].

אשכבתי דרבי

בספר מטה יוסף (לרבי יוסף פיש, תלמיד החת"ס) פרשת דברים מובא על הפסוק **רב לכם סוב את ההר הזה פנו לכם צפונה** (ב, ג):

אמרתי לספר לכם בניי! מעשה נפלא ואמת מה שאירע בק"ק **סערדאהעל** בשנת תקפ"ח, אז היה שם הרב הגדול הצדיק מו"ה **אהרן [סודיטץ – ביכלער]** זצ"ל לאב"ד, ויהי היום כאשר נשאר לבדו בבית הכנסת לאחר תפלת שחרית ללמוד שם שיעורו, פתאום שמע קול אומר: "רב לכם סוב את ההר, זה יצר הרע שנדמה לצדיקים כהר

(סוכה נב ע"א), פנו לכם צפונה זה גן עדן, כדכתיב (תהלים לא, כ) מה רב טובך אשר צפנת ליראיו". ויפן כה וכה וירא כי אין איש בבית הכנסת, ויבהל מאוד ויחרד, וימהר וילך לביתו לחדר הפנימי, ויסגור הדלת אחריו.

ואותו היום הוגבל ישיבת בית דין על דבר משפט לשני בעלי בתים דשם. ויבואו הדיינים ובעלי הדין וישאלו איה הרב? ותאמר הרבנית הנה הוא בחדרו הפנימי, ורצו הדיינים לכנס אצלו ומצאו סגורה, והשקיפו בחור המפתח וראו שהוא עומד ומתפלל בכוונה גדולה ולא רצו לבטלו, וימתינו כמו שעה, ויראו כי בושש הרב לבוא ויתפלאו מאוד מה זה? כי לא היה דרכו בכך, ותדפוק הרבנית על הדלת ואין עונה, וידפקו הדיינים ואין עונה. אחר זה דפקה הרבנית בחזקה ותקרא בקול: אישי! למה אתה מטריח את הדיינים ובעלי הדינים כל כך? הלא אין דרך להטריח על הבריות? והרב פתח את הדלת ויאמר בבכיה גדולה: אוי לי אהה עלי! ביטלתם אותי מתפלתי אין עוד תקוה, אוי בא הקץ לימי חיי, באה עת פרידתי, למה לא הנחתם אותי לגמור תפלתי והקב"ה היה נעתר לי, ויספר להם הדברים כהווייתן.

ויהי כשמעם את דברי רבם, נבהלו מאוד וחיל ורעדה אחזתם, וברגש קודש עמלו לדבר על לבו למען השיבו לתפלתו, ויאמרו: רבינו! רוענו! שוב נא גמור נא תחנוניך, וגם אנחנו כולנו נלכה ונצעקה לאדון עולם, אולי יקשיב את צעקותינו להאריך עוד ימי חיך אדוננו! אכן לא הטה אזנו לכל דבריהם, ויאמר להם: רבותי! לשוא תעמולו, אין עוד תקוה, ועוד מעט ואינני, מהרו נא וקראו לי זקני החברה קדישא וראשי העדה מהרו, כי השעה דוחקת, המה באו חיש קל מהרה, וישכב על המטה ויצו על ביתו ועל קהלתו, ויגוע ויאסף אל עמיו. וירא העם כי גוע אהרן, ובאיזה אופן גוע אהרן, ויחרדו איש אל אחיו ויבכו ביתו עדתו ותלמידיו. זכותו יגן עלינו וימליך בעדנו, תמות נפשי מות ישרים ותהי אחריתי כמוהו.

נוסח אחר מובא בשם הגדולים, לגדולי הגר מערכת א' אות קח בהערה:

מצאתי בכתבי אאמ"ר הגאון ז"ל [רבי **נפתלי הכהן שווארץ** אב"ד ה' **מאד** בעל מח"ס **בית נפתלי** שו"ת] כתב וז"ל: ושמעתי מספרים שאשתו הרבנית היתה מעוברת וראתה בחלומה שתלד בן בשמו אהרן, ותישן ותפעס רוחה ולא הגידה מאומה לשום אדם, ופתאום חלה הגאון ז"ל והתפלל בביתו ביחידות ולאחר התפלה ישב על הארץ מלוכס בטלית ותפילין ולמד משניות בכוונה עצומה, והרבנית שאלתיהו אם רוצה ליקח מעט מרק להשיב נפשו ולא ענה לה, וכאשר ראתה שנסתה דברים כמה פעמים ולא השיב מאומה לקחה בחזקה התפילין מעל ראשו הטהור באמרה שלא תוכל לראות בצערו וחלישתו, ומיד עמד על רגליו ואמר לה דמיתי שאוכל לבטל הגזירה והנה את הפרת עצתי, ושלח מיד לקרוא לתלמידו הגאון **מהר"י אסאד** שהיה בעת הזאת דומ"צ וגם הנאמן ביתו והשכיבוהו על מטתו, ואמר לתלמידו ר' יהודא אמור נא לי פירוש על הפסוק **רב לכם שוב את ההר הזה**

פנו לכם צפונה, ואמר לו כמה פירוש שיעלה על דעתו, ואח"כ אמר לו הגאון ז"ל אבל לי נראה פירוש אחר, הר זה יצה"ר כמאמרם [סוכה נב, א] צדיקים נדמה להם כהר, וצפונה זו עוה"ב, וכוונת הפסוק שהקב"ה אומר לחסידיו כורתני בריתו, רב לכם טוב את ההר וכו' כמובן, ועלי נאמר מקרא זה היום בשמים, ובזה יצאה נשמתו הטהורה, ז"ע, עכ"ל.

כתריסר שנה שימש כאב"ד ור"מ דק"ק סערדאהל עד לפטירתו ביום ד' אב תקפ"ח ושם מנ"כ. וזה נוסח מצבתו:

פ"נ / מורינו ורבינו / עמוד פה עובר! / ושא נהי וקינה על האי שופר'א] דבלי בעפר'א] / חבל על דאבד אוי נא לנו כי אבדנו כלי / חמדתינו ביו'א] זעם וצר'ה] כי נלקח ארון

האלקים / הוא / אב"ד ור"מ דקהלתינו יע"א ארז הלבנון מנורה הטהורה חכמתו פניו האירה / הר האלקים הילל בן שחר מהררי קדש מרח'א] משח'ר] / נר ישראל לא פס'ק] פומ'יה] מגי'רסא] יו'א] וליל הגאון החריף ובקי / מו"ה / אהרן סודיטץ זצ"ל / שפט בצדק דלים שנים עשר שנים / והעמיד תלמידים הרב'ה] בתורה מעודו / תנצב"ה

מילי דהספידא

חתם סופר: הרב המאה"ג מהו' אהרן סודיטץ זצ"ל שהיה אב"ד בק"ק הסמוכה [סערדאהל] קרא הרבה ושנה הרבה ומת בחצי ימיו בעו"ה והיה מלא וגדוש בתורה ש"ס ופוסקים ועליו נאמר כדאמרו חז"ל [מ"ק כה, ב] תמרים הניעו ראש על צדיק כתמר שימו לילות כימים על משים לילות כימים... והנה צדיק הלז היה רק כתמר עושה פירות בעל ישיבה והעמיד תלמידים... [דרשות חתם סופר, דרוש לכה"ה אלול תקפ"ח דף שמה]. - מהר"ם א"ש: **אמרי יושר**, הגה"ק רבי מאיר א"ש זצ"ל, אב"ד ביאה, יארמוט, אונגוואר. הספד על הגאונים הגדולים הגאון המפורסם מהו' **ברוך פרענקל** זצ"ל אבדק"ק לייפניק והגאון תפארת ישראל מהו' **זלמן מרגליות** זצ"ל מק"ק בראד והגאון מהו' **אהרן סודיטץ** זצ"ל אבדק"ק סערדאהל זכותם יעמוד לנו. ... אוי לנו על שברני כי נאסף אל עמו גם הגאון החריף ובקי מו"ה **אהרן האב"ד** ור"מ דק"ק ס"ה יע"א, הוא אשר נתגדל בעירנו [באלשא-יארמוט] הוי כי בא השמש בצהרים ובמיטב ימיו נסע מאתנו למנוחות, כל מכיריו יספרו נפלאות משקודתו מעודו, עד שראוי לומר עליו בזמנינו כמו על בן עזאי שבמותו בטלו השקדנים, כי כמעט לא שח שיחה בטילה בהיותו בנייטרא אצל חמיו, אשרי לו ואשרי חלקו, עליו

נאמר אשרי הגבר אשר תיסרנו ה' ומתורתך תלמדנו, כי היה בעל יסורין גדולים כאשר נודע ליודעיו, ואפילו הכי לא בטל עונתה של תורה, ופירשו להשקיט לו מימי רע דהיינו דינה של גיהנם, ואולם כמו הרב המאוה"ג מו"ה אהרן הנ"ל אשר יגע בשנים מועטות אשר חי מה שאחר לא יגיע במאה שנים, א"כ אין הפסד לנפשו במותו. והנה אחר שמת בשנים כאלה, יש לומר עליו שאין יודע מסתרי, אבל אדם הזה שנתיישר ביסורים גדולים ולא היה בהן ביטול תורה, אם לא בא עד ימי הזקנה אין זה כי אם רצה הקב"ה לטייל עמו ולתת לו שכרו משלם. - **רבי אברהם שאג: דרשות הרא"ש**, הגה"ק מוהר"ר אברהם שאג זצוק"ל, דרוש רע"א, הספד יקרא דשכבי, הני שני מאורות, הרב הגאון מו"ה ברוך פרענקל זצ"ל אב בית דין דק"ק לייפניק, והרב הגאון מו"ה אהרן סודיעץ אבדק"ק סערדאהעל, פרשת תצא תקפ"ח לפ"ק. ...הנה מורי ורבותי, הנה נפלו שני גיבורים מיוחדים, אחד זקן גדול בישראל, הרב הגאון אבדק"ק לייפניק זצ"ל, ואחד רך בשנים תלמיד חכם מופלג, הגאון אב בית דין מסערדאהעל... הגם שהרב הגאון מלייפניק היה סגי נהור, לא מנע מלהגות [בתורה] יומם ולילה כאחד מהבחורים, וגם הרב הגאון מסערדאהעל שהיה רך בשנים, כבר מצא כדי מידתו, והיה תלמיד חכם וצדיק גדול כזקני הדור, וראוי להתאונן על העדרם... - **רבי אהרן הלוי טויבער: יד אהרן**, עמ' עה, רבי אהרן הלוי טויבער, אב"ד ק"ק באטארקעז - דרוש י"ב לשבת קודם הסליחות שנת תקפ"ח: והשלישי הכי נכבד, הרב הגאון מו"ה אהרן סודיעץ זצ"ל, אב"ד סערדיהעל, שהיה צדיק גמור, ועוסק בתורה רק לשם שמים, ומת בחצי ימיו.

שמעתתיה מברין בעלמא

החתם סופר מביא קושיא בשמו בספרו שו"ת חתם סופר חלק ב (יורה דעה) סימן רנא, ועל קושיא זו דנו בעשרות ספרים, זה מותיב וזה מפרק. יגדיל תורה ויאדיר, ושפתותיו דובבות בקבר. וז"ל החתם סופר: על דבר מה דבדק לן לשיטות תוספות שלהי חולין [קמא, א ד"ה לא], דאע"ג דאין עשה דוחה לא תעשה ועשה מכל מקום הלא תעשה נידחית ולא נשארה אלא עשה, והעלה פר"מ דלפי זה המל בשבת מילה שלא בזמנה אינו עובר בלאו דלא תעשה כל מלאכה אלא בעשה דשבתון לרב אשי פרק רבי אליעזר דמילה [קל"ד ע"א], וא"כ איך יפרנס סוגיא דשני תינוקות ושכח ומל של ערב שבת בשבת [שבת קלז, א], דכיון דליכא כרת במזיד ממילא ליכא חטאת בשוגג, אלו דברי פר"מ ודפח"ח.

ובשו"ת **שואל ומשיב** (מהדורא ד' ח"ב סי' ר"י סוף ד"ה והנה בהא דאמרו ריש וכו') כתב עליו, וז"ל, ומאוד תמהני אם נזדקר טעות גדול כזה, דהריב"א לא מיירי רק ביום טוב דאינו רק לאו, אבל בשבת דהלאו הוא כרת, אין עשה דוחה ל"ת שיש בו כרת וכו', ורב אשי בשבת קאי על מילה שלא בזמנה ביום טוב, אבל בשבת אין מקום לזה, וזה פשוט וברור עכ"ל.

אך בשו"ת יהודה יעלה (אסאד) חלק א - אורח חיים סימן קד, מביא את השאלה כפי שניסחה רבו שהוא השואל בחתם סופר, ולפי זה מבואר שאין כאן טעות, וז"ל: "...ומה שהדר"ג יישב בזה קושית אדמ"ו הגאון אבד"ק ס"ה מוה' אהרן סדיוטץ זצולה"ה הובא בשו"ת חתם סופר ליר"ד סי' רנ"א יער"ש, דיש לומר רב אשי כרבא סבירא ליה דלא בעי' לאו לקרבן, נכון הוא. ועוד כתב לתרץ קושית מורי הנ"ל וז"ל הקושיא הנ"ל בלאו הכי לא קשה מידי דלא אמר רב אשי דהוי עשה ולא תעשה אלא משום יום טוב, אבל משום שבת אפילו לאו גרידא אינה נדחית דהוי לאו שיש בו כרת ומיתת בי"ד וכן כתב הצ"ח בפסחים דף פ"ג ע"ב ד"ה פסקא.

"ואמרתי להעתיק לו הקושיא מכתב יד מורי הגאון זצלה"ה כאשר הוא אתי, וז"ל: דקשה על רב אשי דאמר דף קל"ג טעמא דמילה שלא בזמנו אינו דוחה שבת ויר"ט, עיין ברמב"ם פירוש המשניות דמפרש טעמא דרב אשי גם אשבת ובכסף משנה פרק ב' מהל' מילה ה"ט. א"כ תקשי לי' מתני' דמי שהיה לו שתי תינוקות דמחייב רב אשי במל של ערב שבת בשבת, הא כתבו תוס' סוף חולין בשם הריב"א דכל היכא דאמרינן אין עשה דוחה לא תעשה ועשה ליכא חיובא, דהלאו נדחה ונשאר רק עשה, וא"כ לענין חייב חטאת נמי נימא הכי דכל שאין זדונו כרת אין שגגתו חטאת, ועוד דפסח ומילה דהוי עשה ליכא חטאת כדאיתא ריש כריתות וכדיליף במכות דף י"ג מע"ז מה ע"ז שב ואל תעשה כו' עיי"ש, עכ"ל הזהב. הרי הרגיש מ"ו עצמו בחילוק שבין שבת ליר"ט ומייתי לפירוש המשנה דרמב"ם דגם על שבת כתב האי טעמא דרב אשי והוא במשנת שהיו לו שני תינוקות עיי"ש ויפה הקשה אם כן".

והאריך בזה בליקוטי הערות חתם סופר בסימן הנ"ל. והביא רשימה שלמה של ספרים אשר מפלפלים ומתרצים את הקושיא.

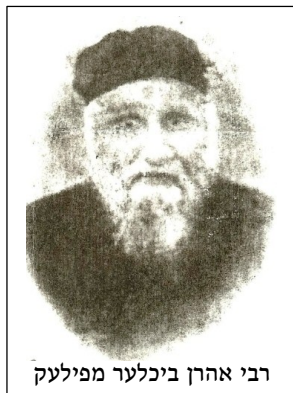
בנו רבי אהרן ביכלער בקהלת פילעק

הרב הצדיק רבי אהרן ביכלער זצ"ל, בן הגה"ק רבי אהרן סדיוטץ – ביכלער זצ"ל אב"ד דק"ק סערדאהעל. רבי אהרן נולד בשנת תקפ"ט בק"ק סערדאהעל אחרי מות אביו, לאמו הצדקת הרבנית ריזל ע"ה, ונקרא על שם אביו.

בית ראשון

בזו"ר נשא את מרת רחל {לבית קאהן} ע"ה ילדת לאשאנץ תק"ץ לערך, שנפטרה בפילעק בשנת תר"כ.

רבי אהרן היה גר בק"ק פולעק ושם מנו"כ. אך מתי הגיע לגור שם אינו ידוע, אמנם כנראה שמיד אחרי חתונתו. זו' מרת רחל ילדה לו בת תחילה ואח"כ שני בנים, ואלו הן:

רבי אהרן ביכלער מפילעק

(א) בתם הרבנית יהודית נולדה בפולעק בשנת תרט"ו לערך, אשת רבי יעקב מאיר הלוי יונגרייז זצ"ל, שהיה אבד"ק רימא סאמבאט, מופיע ב'שבת אחים' פרשת ויקהל תרל"ח מו"ה מ' יונגרייז פולעק. פרשת ויגש תרל"ט, מהגביר מו' מ' יונגרייז פילעק. נלב"ע ב' שבט תרמ"ב ומנו"כ בפולעק ליד חמיו [ראה עליו ומצבתו ב'עלי זכרון' 13 עמ' לז-לח].

בזו"ש נישאה לרבי מאיר טענענבוים אב"ד פוטנאק, הרבנית הצדקת שלא היה לה

ילדים משלה, עזרה לבעלה לגדל את בנותיו הקטנות, שיוכל להמשיך בעבודת הקודש והנהגת הקהילה והישיבה הקדושה. נפטרה ביום י"ד מר חשון שנת תרפ"ח, בת ע"ג שנה, ומנו"כ בפוטנאק. וזה נוסח מצבתה:

מ"ק / יהודית הרבנית הצדקת / החכמה הצנועה ומושלמת / וי הלכה המפורסמת / דגול מרבבה במעשיה / ישרה וטובה במפעליה / תאניה רבה למיודעיה / בעיר נשמע היללה / תמימה יקרה ומהוללה / אורה גנוז למעלה / האי שופרא דבלה / רוחה הטהורה נפלה / נאספה בבכי ובהמולה / יהודית טענענבוים / אשת הרב אב"ד מו"ה מאיר נ"י / בת הצדיק מו"ה אהרן ביכלער / ואמה רחל / נפטרה י"ד חשון תרפ"ח ע"ג לימי חייה / תנצב"ה.

(ב) רבי סנדר ביכלער, {שאנדור} נולד בפולעק בשנת תרל"ח לערך. {נפטר בגיל שלושים בפילעק}. זו' מרת ל. ה. {העלען} ילידת {צעהלים} ניסן

תרכ"א {ונפטרה בפופראד} בת ר' שלמה ביישיץ מק"ק צעהלים [ב"ר משה ביישיץ] וזו' מרת לאה {נולדה בצעהלים שנת תק"צ לערך ונפטרה כ"א חשון תרס"ט} ב"ר אלחנן ורוזא לאווי. {ילדיהם: א} מור ה"ד, נולד בפילעק בשנת תרמ"ד, נספה באושוויץ בשנת תש"ד. ב} בעלא ה"ד, נולד בפילעק בשנת תרמ"ח, נספה באושוויץ בשנת תש"ד}.

ג) רבי פאלק ביכלער, {פיליפ} נולד בפילעק כ"ב ניסן תר"כ, נפטר בבודאפעסט כ"ב טבת תרצ"ט. זו' מרת רוזא לבית ליפלך, נולדה באזד בשנת תרכ"ה ונפטרה {בבודאפעסט} בשנת תרצ"ד. {ילדיהם: 1) בנם ר' יוסף יליד כ' אדר א' תרמ"ו.} נולד בבורשוד-נאדאשד בשנת תרמ"ו, נפטר בבודאפעסט בשנת תשי"ח. אשתו: איבויה שטיינר ממאקאווא. ילדיהם: ד"ר שאנדור ברטוק, נולד בשנת תרע"ה. ד"ר אנדראש ביכלער תרע"ו-תש"ג. אגוטה אשת יואל פאראן נולדה תרע"ח, גרה בישראל. 2) בנם מ. יליד תרמ"ז. {מיקשה, פילעק תרמ"ז – מחנה דכאו תש"ד. אשתו: אילונה לבית פירנברג נולדה בלוק' (loca) תרנ"ג. בנם: ד"ר ג'ורג'י בוקי נולד תרפ"ה.} 3) ב. {בעלא} יליד תרמ"ט, נפ' תרפ"א. 4) מרת ק. שוורץ ילידת תר"נ, נפטרה תשכ"ה. {נעללי, אשת ויקטור שוורץ יליד פילעק תר"נ.} 5) מרת ג. מארושי ילידת תרנ"ג. {גיזי, אשת אימרה מארושי, Egercsehi תרנ"ב - אושוויץ תש"ד.} 6) סנדר {שאנדור} ביכלער נולד ונפטר במישקולץ תרנ"ד. 7) שרה {סערען} נולדה במישקאלץ תרנ"ו, ונ' תש"ד. 8) עדען נולד במישקולץ תרנ"ט ונ' בשנת תש"ה. {אשתו: יוסא מסיגעט. גרו בבעקעש טאמאש.} 9) העדוויג, מישקולץ תרס"א - בודאפעסט תשכ"א. אשת ערנע גאטש, תר"ס - תש"ג. בתם: יהודית אשת ג'ורג'י בוגן ארה"ב. 10) מאגדא, מישקולץ תרס"ח - תש"ד.}

בית שני

בזור"ש נשא רבי אהרן את מרת חוה בת רבי אלחנן סג"ל לאווי מק"ק צעהלים, בן רבי משה אב"ד צעהלים בעמח"ס שער הקטן שבספר חוט המשולש בשערים. אוהל משה עמ"ס שבועות, חולין, נדה. רבי אלחנן נימול ביום י"ב אלול תקס"ז, ונלב"ע ביום ז' טבת תרנ"א, ומנו"כ בק"ק צעהלים. - זוגתו מרת רוזא בת רבי צבי רוזנברג מצעהלים [נפטר שם י"ח תשרי תר"ג. אלמנתו מרת פראדל נפטרה שם כ"ו טבת תרי"ח].

מרת חוה נפטרה ד' תשרי תרצ"ד.

מזור"ש נולדו לו:

א) רבי שמואל הילמן ביכלער מק"ק פילעק ז"ל הי"ד, נולד י"ד תמוז תרכ"ה ונעקדה"ש ו' אדר תש"ד. זו' מרת בילא ע"ה בת ר' פיליפ [פאלק] בלומנטל ע"ה, וזו' מרת

הינדא. נפטרה י"ב אלול תרנ"ג ומנ"כ בפילעק. על מצבתה נחרט: "...אשת חיל עטרת בעלה מרת / בילא / אשת כ"ה שמוא הילמן ביכלער / נפטרה ביום י"ב לירח אלול שנת / תרנ"ג לפ"ק / במעט ימים אשר לך היו קצובים / ... בצדקותיך / אשר לכל גלויים / בשערים יהללו מעשיך / וגם ברבת עמים / תמכת בימינך אביונים ודלים / הוי כי נפלת לא תקום עד קץ הימים / לעד הצור יחצב זכרך לנצח נצחים / ...". בזו"ש נשא את זו' מרת **רבקה** ע"ה לבית **רוזנברג**.

(ב) רבי יהודה ביכלער, { דיולה } נולד בשנת תרכ"ח. { שינה שם משפחתו ל-בורוש }. זו' לבית קליין { אשתו: עטל }.

(ג) רבי יצחק ביכלער נולד בשנת תרל"א. תלמיד השבט סופר. זוגתו מרת **שינדל** ע"ה בת גיסו רבי **מאיר טעננבוים** אב"ד ור"מ דק"ק פוטנאק, גר ליד חמיו [בשנת תרנ"ח ועדיין בשנת תרע"א] ובמישקאלץ. לא נפקדו בזרע של קיימא. נעקדה"ש עם זוגתו ביום כ"ד סיון תש"ד.

תשובה אליו בשו"ת דעת סופר חאר"ח סי' לו [ב"ה פה פ"ב א' והיה ברכה אעת"ר לפ"ק. שוכט"ס לכבוד ידינ"פ מנוער ה"ה הרבני המו"מ בתו"ש חו"ש מוכתר בנימוסים מושלם במו"מ וכו' כש"ת מו"ה ר' **יצחק ביכלער** נ"י בק"ק **פוטנאק** יע"א. שמחתי לראות אותות אהבה ממעלות ידידי נ"י באהבת ימים מקדם **בעת שיצק מים על [ידי] כ"ק אבא מאוה"ג זצוק"ל** והנה נפשו היקר איוותה לדעת אם אמת מה שאמרו לו תלמידי אאמו"ר הגאון זצ"ל שרבים ז"ל התיר להם לצאת בשבת בבתי עינים (צוויקקער) מהודק ברביד הזהב סביב לצואר, והנה האמת אגיד שמעולם לא שמעתי שיצא הוראה כזו מכ' אאמו"ר הגאון ז"ל אבל בכל זאת לא ראינו אינו ראייה ואולי שאלו את פי קדשו ז"ל בדבר זה ואין אני יודע מזה מאומה... ובזה הנני בדה"ט ידידו הדוש"ת באהבה].

מופיע ברשימת מעות קדימה על הספרים: **אמרי מאיר**, טארנא תרפ"ט – מישקאלץ, גיסי מו"ה **יצחק בוכלער** חתן המחבר. **בית נפתלי**, שווארץ, על התורה, מונקאטש תרס"ו, פוטנאק, הרב הגאב"ד מו"ה טאננענבוים נ"י, אחיו ברוך טאננענבוים נ"י, וחנתנו מו"ה **יצחק ביכלער** נ"י, וחנתנו מו"ה חיים ליב ט"ב נ"י תהמ"ח, מו"ה משה טאננענבוים נ"י. **בית נפתלי** שו"ת, - פוטנאק, מו"ה **יצחק ביכלער** חתן הגאב"ד נ"י. **ים של יהודה**, וואיטצען תרפ"ו – מישקאלץ, שא"ב מו"ה **יצחק בוכלער**. **לקט יוסף** [חידוש תורה], גינצבורג, קראקא תרס"ד – פוטנאק ההגאב"ד. ר' **יצחק ביכלער**. **מסעות משה**, טארנא תרפ"ו – מישקאלץ, גיסי מ' **יצחק בוכלער**. **נהרי אפרסמון** מהד"ק, פאקש תרנ"ח. – פוטנאק, מו"ה **יצחק בוכלער**. **נהרי אפרסמון** מהד"ת, מונקאטש תרע"א. – פוטנאק, גיסי מו"ה **יצחק בוכלער**. **סמא דחיי שנדפס בשנת תרס"ו** – פוטנאק, ר' **יצחק בוכלער** חתן הגאב"ד שליט"א.

ד) בתו מרת מירל]{מארישקה} נולדה בשנת תרל"ה] אשת רבי ירמיה כ"ץ קרעמער - פילעק. ב"ר יצחק דוב ויהודית כ"ץ קרעמער ע"ה מק"ק לאק (מופיע ברשימת מעות קדימה ע"ס אילת השחר, מגילת אסתר. עוד מיוצ"ח: בניו רבי אהרן זאב [חתן רבי מאיר טננבוים אב"ד פוטנאק] ורבי יהודה. בנותיו: מרת לאה אשת רבי ירוחם ווייס. מרת הינדל אשת רבי זאב זילבערגר ועוד [לפי הנצחה ע"ס טהרת יו"ט ח' י"ח]. מרת מירל נפטרה ב' טבת תרצ"ז ומנו"כ בפילעק. על מצבתה נחרת: פ"ט / האשה החשובה והצנועה / עטרת בעלה חוטר מגזע מיוחסת / מרת מירל ע"ה / בת מוה"ר אהרן ביכלער ז"ל / אשת מוה"ר ירמיה הכהן קראמער נ"י / נפטרה לדאבון בעלה ובניה / בשנת ס"א לימי חייה ב' טבת תרצ"ז לפ"ק / ת"נצ'ב'ה'. – ילדיהם: 1) בתם הילדה מאטיל

נפטרה בת

י"ד שנה ביום י"ז טבת תרע"ו ומנו"כ בפילעק. על מצבתה נחרט: פ"נ' / הילדה מאטיל ע"ה / בת מו"ה ירמיה כ"ץ קראמער / שם אמה מירל מתה רך / בשנים י"ד לחייה לדאבון / אבותיה י"ז טבת תרצ"ז / לפ"ק / ת"נצ'ב'ה. 2) בנם ר' ישראל משה קרעמער ז"ל הי"ד, נולד בפילעק ח' שבט תרס"ו. 3) בנם ר' אלחנן קרעמער ז"ל, נולד י"ד סיון תרע"א. נפטר א' שבט תשס"ח. זו מרת ברכה בת רבי מנחם יהודה שווארץ ב"ר מנשה [נפטר י"ג ניסן תרצ"ב], וזו' מרים ב"ר אדוני' שמעלצער וזו' שרה. 4) בתם מרת ריזל ווינריב אשת ר' אהרן משה ב"ר יצחק. 5) בנם ר' שמאי שלמה [נפטר תשנ"ב]. זו' ל. לבית ברקוביץ נולדה כ"ו סיון תרע"ז ונפטרה ט' תמוז תשס"ו.

ה) רבי אליעזר צבי ביכלער ז"ל הי"ד, נולד בשנת תרל"ח ונפטר בשנת תש"ד.

ו) בתם מרת יוטל ריזל {אירען} אשת רבי אברהם גרינפעלד [נפטר תרצ"ח]. בנם משה יהודה גרינפעלד, נולד כ"ו אב תרע"א.

מצבתו

רבי אהרן נפטר זקן ושבע ימים ביום י"ח תשרי תרע"ח ומנו"כ בפילעק. על מצבתו נחרט:

מ"ק / אדם יקר צדיק תמים / האי שופרא בעולמי עולמים / רב פעלים מדותיו הנעימים / נפשו לתורה ויראת שמים / הרבני המופלג רודף צדקה / מו"ה אהרן ביכלער / בן הגאון מ"מ רב ר' אהרן שהי' אב"ד דק"ק סערדאהעלי / ואמו ריזל. נפטר י"ח תשרי / תרע"ח בתשעים לימי חי' / ת. נ. צ. ב. ה.

מחותנו רבי יעקב טעננבוים אב"ד ור"מ דק"ק פוטנאק השיב לו (נהרי אפרסמון חושן משפט סימן י"ז): ב"ה א' בשלח תרנ"א פוטנאק יע"א. שוכ"ט למחותני ה"ה הרבני המופלג איש צדיק בנש"ק כו' מו"ה אהרן ביכלער נ"י.

נזכר ברשימת מעות קדימה: אוהל מועד א', ביק, תרמ"ז – פוללעק, ר' אהרן בוכלער. אמרי שפר, תרמ"ח – פילעק, מוה"ר אהרן ביכלער. נהרי אפרסמון, תרנ"ח – פולעק, מו"ה אהרן ביכלער. רחובות הנהר, תרנ"ו – פולעק, מו"ה אהרן ביכלער. שמן אפרסמון, תרנ"ט – פולעק, מו"ה אהרן ביכלער.

כן מופיע שמו ב'שבת אחים' פרשת פנחס תרל"ט במגבית לעניי ארץ הקדושה: מו"ה אדאלף [אהרן] ביכלער פילעק נ"י, געזאממעלט.

חיים ארי' רייניץ – ירושלים

בשולי המאמר: ההוספות בסוגריים מהוקצעות { } אצל צאצאי רבי אהרן ביכלער מפילעק, הוא עפ"י רשימה בהונגרית מאחד הצאצאים בפעסט ונמסר ע"י הרב שמואל יערי.

הרב שלמה וייס – מכון 'זכרון' בני ברק

ארבע איגרות ממשפחת סודיטץ-ביכלר

בשולי המאמר על רבי אהרן סודיטץ אב"ד סערדאהעלי וצאצאיו

מדפיסים אנו בזאת ארבע איגרות ממשפחת סודיטץ-ביכלר שעדיין לא נדפסו. שתי איגרות מרבי אהרן סודיטץ לדודו רבי שמחה מגראן ולבנו [תלמידו של רבי אהרן] רבי מרדכי, איגרת מרבי מרדכי גראן לרבו ובן דודו רבי אהרן [המקור באוסף אדלר, ספרית הסמינר בני-יורק, כת"י מס' 8833], ואיגרת מאחיו רבי יהושע פאלק סודיטץ-ביכלר לתלמידו רבי יהודה אסאד [מגנזי רבי יצחק וואלף]. מאיגרות אלו נודעו לנו פרטים בלתי ידועים מתולדות חייהם. נקדים בזה להאיר מספר נקודות בתולדות חייו של רבי אהרן סודיטץ שלא היו ידועים ואף טעו בהם רושמי תולדותיו.

שנת ומקום לידתו של רבי אהרן סודיטץ

בספר הזכרון לקהלת סרדאהלי (עמ' 84-83) כתב על רבי אהרן סודיטץ: 'חיינו הקצרים לא שפרו עליו, התיסר ביסורים גדולים ונקטף ערירי בחטף בדמי ימיו בגיל ארבעים ושמונה'. וכיון שנפטר ביום ד' אב תקפ"ח ז"א שנולד בשנת תק"מ. בספר אבן המאיר (דף ח ע"ב אות ע"ה) כתב: 'ומת באביו בן מ"ם שנים בלא זרע של קיימא'. ז"א שנולד בשנת תקמ"ח. ב'סיני' כך כ"ח עמ' עג ובתולדות המחבר שבדברי מהר"א מהדורת ירושלים במהדורות הישנות הערה 2 כתבו שנולד בבאלאש-יאראמאט [בהסתמך על הספדו של מהר"ם א"ש: 'הוא אשר נתגדל בעירנו'] בשנת תקמ"ג. ז"א שנפטר בגיל ארבעים וחמש. מכל שלל הגירסאות לגבי שנת ומקום לידתו וגיל פטירתו נאמנים עלינו דברי בן אחיו רבי דוד ביכלר שכותב עליו (במכתבו שנדפס בצפונות יב עמ' פו) שנולד בכפר סודיטץ ושחי רק מ"ג שנים. ז"א שנולד בשנת תקמ"ה. וכן כתב ידידי רמא"ז קינסטליכר בספרו 'אישים בתשובות חתם סופר' אות מט. וכך נקטתי בתולדות המחבר שבדברי מהר"א במהדורה החדשה (עמ' 14 הערה ב).

האם השאיר אחריו צאצאים

ומה שכתבו במקורות הנ"ל [אבן המאיר וספר הזכרון לס"ה] שנקטף ערירי ובלא זרע של קיימא, אינו נכון. ראשית, בספר 'שם הגדולים מארץ הגר' מערכת א' אות קח בהערה כתב [והעתיקו במליצי אש חודש אב אות יז]: 'מצאתי בכתבי אאמ"ר הגאון ז"ל [רבי נפתלי הכהן שווארץ אב"ד ה' מאד מח"ס שו"ת בית נפתלי] כתב וז"ל: 'ושמעתי מספרים שאשתו הרבנית היתה מעוברת וראתה בחלומה שתלד בן בשמו אהרן'. עיין שם את המשך הסיפור. ונראה מהסיפור שחלומה התקיים. ואכן מצבת בנו שהאריך ימים עד תשעים שנה קיימת עד היום בפילעק, ראה במאמר

שלמעלה. אך מה שכתב בשה"ג שם שבנו הג"מ אהרן הוא המוזכר שם באות צח אינו נכון, דבאות צח לא מוזכר בנו אלא נכד אחיו הג"ר אהרן ביכלר אב"ד יאסבערעני ב"ר דוד ביכלר אב"ד פאסטא ב"ר יהושע פאלק סודיץ-ביכלר אב"ד סודיץ וסעטשין אחי רבי אהרן אב"ד סערדאהעלי, וכבר עמד ע"ז באבני צדק. ממכתבו של רבי יהושע פאלק סודיץ-ביכלר הנדפס להלן נראה שרבי אהרן הניח כמה יתומים וכנראה גם יתומה.

זוגתו של רבי אהרן סודיץ

הרב לייבל רייניץ כותב במאמרו שלמעלה: רבי אהרן נשא זוגתו הרבנית מרת ריזל ע"ה בת רבי משה סג"ל גלוגא אב"ד ור"מ דק"ק צעהלים [קהילת צעהלים עמ' 119], מח"ס שער הקטן בחוט המשולש בשערים, אוהל משה עמ"ס שבועות, חולין, נדה שיצא לאור לראשונה ע"י מכון 'זכרון' מפעל להנצחת יהדות הונגריה.

בספר קהילת צעהלים וחכמיה [הוצאת מכון זכרון ב"ב תש"ס] שם, כתב ידיעה זו בהסתייגות שזו ידיעה חדשה שנודע עליה רק ברישומי קהלת צעהלים. ראה שם גם בהערה 47. וכן בתולדות המחבר שבהקדמת ספר אהל משה עמ"ס שבועות ונדה ש"ל בשנת תשס"א כתב רמא"ז קינסטליכר שהדבר צריך עדיין בירור כי לא ידוע משום מקור אחר שרבי אהרן ביכלר היה חתנו של רבי משה סג"ל גלוגא.

והנה המהר"ם א"ש בהספדו על רבי אהרן (אמרי יושר דף סו) כותב וז"ל: 'הוא נתגדל בעירנו [באלאש-יארמוט] ובמיטב ימיו נסע מאתנו למנוחות, כל מכיריו יספרו נפלאות משקידתו מעודו, עד שראוי לומר עליו... בטלו השקדנים, כי כמעט לא שח שיחה בטילה בהיותו בנייטרא אצל חמיו'. הרי שחמיו היה מנייטרא ואילו רבי משה גלוגא לא היה גר בנייטרא. [אגב, הספד נוסף על רבי אהרן נדפס בספר דרשות יעב"ץ (לרבי קאפל חריף אב"ד ווערבא) ברוקלין תשס"ד עמ' ק-קא].

והנה על מצבת בנו רבי אהרן כתוב ששם אמו ריזל. ואלו במכתבו של רבי משה גראן לבן דודו רבי אהרן מר"ח ניסן תקע"ה הנדפס להלן הוא כותב וז"ל: 'שלום לאהובי ש"ב אדוני מורי ורבי התו' המופלא ומופלג ובקי בחדרי חדרים מר"ה אהרן נר"ו ולזוגתו הצנועה מ' רייצל תי"ו'.

נראה מכל הנ"ל שלרבי אהרן היו שני זיווגים. זיווגו הראשון היתה מרת רייצל מנייטרא. ולאחר שהיא נפטרה [כמו שנראה בהמשך], נשא את מרת ריזל בת רבי משה גלוגא.

הנה בפנקס של צעהלים כתוב: 'בחתונתו של הרב אב"ד דקהלתנו... בעת שחתנו הרב מק"ק סרדהעל נשא דרשה וכו' יום א' ב' דר"ח תמוז תקפא"ל'. הנה לא צוין בפנקס מי התחתן. ואין לומר שזה חתונת הרב מצעהלים עצמו, כי הוא התחתן בזיווג שני לא לפני שנת תקפ"ח, שאז נפטרה זוגתו הראשונה (ראה בספר קהילת

צעהלים הנ"ל עמ' 114). אלא הכוונה שחיתן אחד מצאצאיו. ונראה שזו היתה חתונת בתו של הרב מצעהלים עם הרב מסערדאהעל בעצמו שאז נעשה חתנו. במכתבו של רבי פאלק סודיטץ משנת תקצ"ו שנדפס להלן, מוזכרת היתומה רייצל שקהלת ס"ה תמכו בה כספית כנראה לצורך רפואתה. מסתבר מאוד שהיא יתומתו של רבי אהרן שנולדה מזיווגו השני ונקראה ע"ש אשתו הראשונה שנפטרה, או שהיא בת אשתו הראשונה שמתה בלידתה ובתה נקראה על שמה.

שנת התמנות רבי אהרן לדיין בנייטרא

רבי שלמה פלעש כותב בתעודתו מיום ה' ר"ח כסלו תקע"ז [כן הפיענוח הנכון ולא תקע"א, כמו שפענח בקונטרס 'מזקנים אתבונן' לונדון תשמ"ח עמ' 8]: 'התו' מוהר"ר אהרן סודיץ דיין נ"י הרובץ בין המשפטים, לשמוע שריקות עדרים עדר צאן קדשים זה קדשי שמים, ופעמים רבות ישב אתי עמי בב' דינא זה שנתיים', ז"א שבשנת תקע"ה התמנה לדיין בנייטרא, אף שמצינו זכרו שם כבר בשנת תקע"א, כמופיע בדמי קדימה לספר 'מכתב אלי' על שה"ש שנדפס בפראג תקע"א: נייטרא, מוה' אהרן סודיץ. וכאמור לעיל הוא גר שם לאחר נישואיו אצל חמיו.

איזכור נוסף משנת תקע"א מבלי לציין שמשמש כדיין מצאנו בחידושי רבי שמואל הלוי יונגרייז אב"ד טשעטשע, שנדפסו בקובץ 'עמק הלכה' (באטארקעס תרפ"א) עמ' לג: "ושאלני הרבני המופלא ומופלג מוהר"ר אהרן ב"ר חנוך מסודיטץ בשנת תקע"א... והנה באמת כשהקשה לי קו' זו היינו עוסקים בזה בלי עיון בספר אלא בדרך משא ומתן בעלמא ובהילוך טיול בחוץ..."

שנת התמנות רבי אהרן לאב"ד סערדאהעל

הנה על מצבתו כתוב: 'שפט בצדק דלים שנים עשר שנים', וכיון שהוא נפטר בסוף שנת תקפ"ח, והרב הקודם בסערדאהעלי רבי שלמה אריה המכונה זלמן ליב סג"ל גרינספלד נפטר ביום י"ט מר חשון תקע"ו הרי שנתמנה לאב"ד בסוף שנת תקע"ו או בתחילת שנת תקע"ז. והנה בתעודתו של רבי שלמה פלעש הנ"ל מיום ה' ר"ח כסלו תקע"ז כתוב: 'ומעתה שנתקבל לרב ומ"צ בקהל עדת ישורן ק"ק סרדהעל יע"א והשעה עומדת לו מן השמים, הרימותי ידי בשורותיים הללו לסמכו בסמיכת חכמים לדין דיני ממונות ולהורות איסור והיתר וכו', הרי שאז נתמנה לאב"ד סערדאהעל. ולפי זה יש לציין עובדה מעניינת שהוא כיהן ברבנות סערדאהעלי אחת עשרה שנים ושמונה חדשים [תחילת כסלו תקע"ז-תחילת אב תקפ"ח], כחודשיים פחות מתלמידו רבי יהודה אסאד [אלול תרי"ד (ראה שאלת שמואל עמ' ט) - סוף סיון תרכ"ו].

שתי אגרות מרבי אהרן סודיץ אב"ד סערדאהעלי לדודו רבי שמחה מגראן ומשפחתו

בע"ה יום א' ק"ו אלול תקע"דל נייטרע

מח' חיים יתן חיים ארוכים טובים ומתוקנים לדודי היקר והנעלה המרומם כ"ה
שמחה נ"י ולדודתי הצנועה היקרה מ' סעלי תי' ולבנם היקר הבח' המופלג והמושלם
כ"ה מרדכי נ"י.

... ..

אגרת בנכם נ"י משוק פעסט קבלתי, והודיעני את אשר שידכו לפניו בבואו לביתו,
וביקש להודיע אליו עצתי. והנה אנכי לא ידעתי את האיש ההוא אם יש לאל ידו
להחזיקו, כי אם יתן לו כזאת איזה שנים מזונות שנתיים ושלוש וש"ס וסך נדן
כשמונה מאות זהובים, לאו בכל יומא מתרחש נישא כזה לפני בחור. כי ידעתי זה
שכעת בעו"ה כבוד התורה מתמעט, ואיש אמונים מי ימצא אשר חפץ לדבק בטוב
להשיא בתו לבחור. לזאת באתי לזרז את כבוד א"ד נ"י בדבר זה, באיזה שידוך הגון
קצת אשר יקרה ד' לפני בנו יחזיק במעוזו, אף קצת יותר מיכולתו, להיות בעזרתו
ולשדך אותו. כי עתה העת אשר בא לביתו איזט שאהן זא [זה כבר] מדרך העולם
אשר יחשקו בני אדם להתחתן בבחור הבא משיבה, אונד וואן זולכעס ניכט באותו
...ד גשעהט לשדכו קשה הדבר אחרי כן לשדכו. וגם לא ידעתי מה יעשה מעתה,
לשבת שמה בגראן עוד [?] לא יגיע לו תכלית בענין השידוך מזה, וגם לטלטל עצמו
למקום אחר אין תכלית, לזאת אנכי מזרז מאד את דודי בדבר הזה, וה' ישפיע לו
שפע הצלחות לעמוד לעזרתו לפי כבודו.

[בשיטת הסוברים שחיוב מזונות האשה
הוא רק מדרבנן]

ועל דבר חידושי תורה אשר כתב לי ... נ"י
ליישוב קושיית המהרש"א ריש המדיר
[כתובות דף ע ע"א], הדברים נכונים, וכן
כתב הפני יהושע, וכמדומה לי שהזכרתי
הדברים בלמדי השיעור הזה, ובוודאי שזה
הספר מצוי בעירך בבית הרב עיין בו.

ומה שהקשית על התוס' דלקמן ע"ב [ד"ה
שהגיע] שנקטו בפשיטות דמזונות דרבנן
[ז"ל התוס': דהא קיימא לן דמזונות נשואה
דרבנן], מדברי התוס' דלעיל דף מ"ח [ע"א
ד"ה ראב"י] שהניחו בתימה אותה ברייתא

דסברה מזונות דרבנן, [ז"ל התוס' שם:
פירש רשב"ם דרבי אליעזר בן יעקב סבר
נמי דמזונות דאורייתא וכו', ולפי זה תימה
בריייתא דלעיל (מז ע"ב) דקתני תיקנו
מזונות תחת מעשה ידיה דמשמע דמזונות
דרבנן כמאן אתיא]. אין זה מוכרח, שמחמת
קושיא זו הבריייתא לאו משבשתא היא,
דתנא תקנו ולא הוי אלא דרבנן, דהא כמה
אמוראי סברי הכי, רב הונא אמר רב בדף
נ"ח ע"ב קסבר כי תקינו רבנן מזונות וכו',
ורבא בריש הכותב [לקמן פג ע"א] עיין שם,
וכיון דאמוראי בתראי סברי הכי, קיימא לן
הכי, אף דלא ידיענן איזה תנא לפרט בשמו
דסבר הכי.

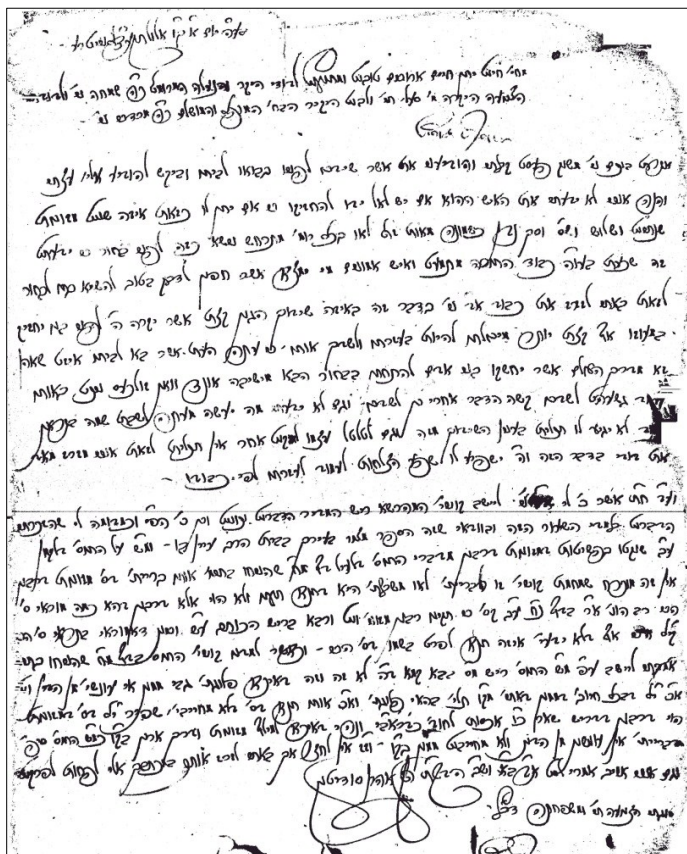
אותו תנא דסבר דלא מחייבין, שפיר י"ל
דסבר דמזונות הוי דרבנן, דדריש שאר כו'
אכסות לחודא כדריב' אליעזר בן יעקב, ונהי
דאיכא למילף מזונות ודרך ארץ בקל וחומר
כמו שכתבו התוס', סובר הברייתא אין
עונשין מן הדין ולא מחייבים ממון בקל
וחומר.

וכאשר למדנו קושיית התוס' [כתובות] בדף מ"ח שהניחו בתימה, אמרתי ליישב על פי מה שכתבו התוס' ריש מסכת בבא קמא [דף ב ע"א] ד"ה ולא זה זה, דאיכא פלוגתא גבי ממון אי עונשין מן הדין, עיין שם. אם כן יש לומר דבכל חיובא דממון דאתיא מקל וחומר תליא בהאי פלוגתא. ואם כן

וּז'ז' [-וזולת זה] אין לחדש, אך באתי לזרז אותך במכתבך אלי לפחות לפרקים וגם אני אשיב אמרי לכם. א"ד ב"א וש"ב הדש"ת [-אלה דברי בן אחיכם {או: אחותכם} ושאר בשרכם הדורש שלומכם תמיד].

הק' אהרן סודיטץ

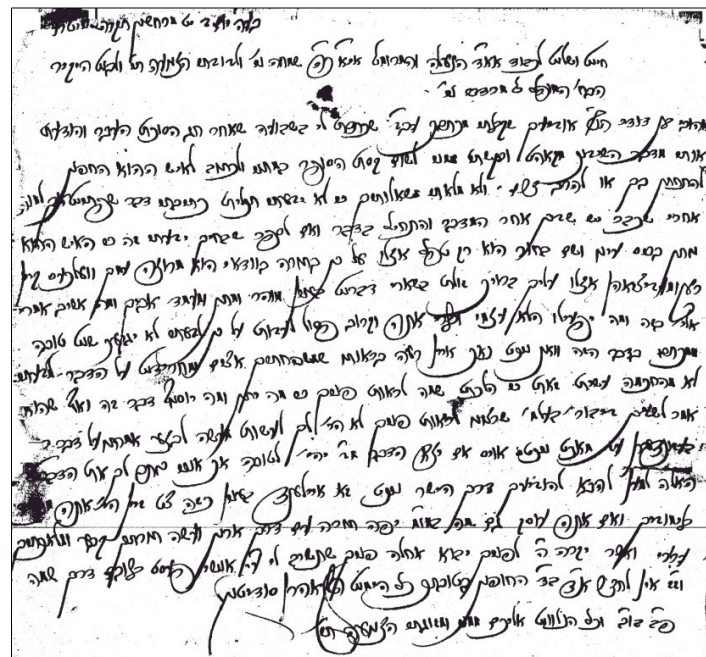
זוגתי הצנועה תי' ומשפחתה דב"ש [-דורשת בשלומכם].

בע"ה יום ד' י"ט מרחשון תקע"ה לנייטער

חיים ושלום לכבוד אא"ד הנעלה והמרומם אי"א כ"ה שמחה נ"י ולדודתי הצנועה תי' ולבנם היקר הבח' המופלג כ' מרדכי נ"י.

אהובי בן דודי הנ"ל אודיעך שקבלתי מכתבך עב"ד שכתבת לי בשבוע שאחר חג הסוכות העבר, והודעת אותי מדבר השידוך מקאהט, ובקשת ממני לשום קסת הסופר במתני ולכתוב לאיש ההוא החפץ להתחתן בך או להרב דשם. ולא מלאתי משאלותיך, כי לא ידעתי תכלית כתיבתי דבר שפתיים אך למותר, אחרי שכבר יש שדכן אחר המדבר והתחיל בדבר. ואם לספר שבחך, ידעתי זה כי האיש ההוא נותן

בכיס עינו, ושם בחור הוא רק טפל אצלו, על כן בתורה בוודאי הוא מרוצה עמך, וועלכעס קיין רעקומעדיציאהן אצלו עליך ברויך [באופן שאין צריך להמליץ עליך בפניו]. זולת בשארי דברים בענין מוהר ומתן ומעמד אביך, ומה אשיב אמרי אליו בזה ומה יפעילו, הלא

עצמי ובשרי אתה וקרוב פסול לעדות, על כן לדעתי לא יגיעך שום טובה ממכתבי בדבר הזה. וואן ניכט נאך איין רעה [אם לא עוד רעה], בראותו שמשפחתיך אצים ומחרידים על הדבר.

לדעתי לא מהחכמה עשית זאת כי הלכת שמה לראות פניך, כי מה יתן ומה יוסיף דבר זה. ואף שהוא אמר לשדכן דיבורא בעלמא שרצונו לראות פניך, לא הי' לך לעשות מעשה לבצע אמרתו על דבר זה. בעזונדערן עז מאכט ניכט אויס [בפרט שזה לא משנה], אם יצא הדבר מד' יהי' לטובה, אך אנכי כותב לך את הדברים האלה

למען להבא להודיעך דרך הישר, ניכט זא איילענד [לא להחפז כל כך] בענין כזה צו זיין.

היה אתה מתמיד בלימודיך. ואם אתה עוסק גם מה במו"מ יפה תורה עם דרך ארץ, ועשה תורתך קבע ומלאכתך עראי. ואשר יקרה ה' לפניך יבוא אחלה פניך שתשיב לי ע"י אנשי פעסט בשובם דרך שמה. וז"ז [-וזולת זה] אין לחדש. א"ד ב"ד [-אלה דברי בן דודך] החופץ בטובתך כל הימים.

הק' אהרן סודיטץ

פ"ב בר"ב [-פרוס בשלום בניך ובנותיך] וכל הנלווים אליכם ממני ומזוגתי הצנועה תי'.

אגרת מרבי מרדכי גראן

לרבו ובן דודו רבי אהרן סודיטץ אב"ד סערדאהעלי

יום ג' ר"ח ניסן תקע"הל פה גראן

שלום לאהובי ש"ב אדוני מורי ורבי התו' המופלא ומופלג ובקי בחדרי חדרים מו"ה אהרן נר"ו ולזוגתו הצנועה מ' רייצל תי'.

הנה זה שני שבועות אשר כתבתי לו אגרת עב"ד והודעתיו לו מבריות גופינו ת"ל, וגם אקוה שגם עמכם לא יחסר. וגם באתי להודיעו שבשוק פעסט היו אצלי שדכנים, וגם מה שקבלתי אגרת משדכנים, והי' זה אצלי עד עתה באם יהי' מן השמים, כי אבי נ"י רוצה ... ועל זה אני צופה לתשובתם ...

בדינר מקודשת, חיישין שמא שוה פרוטה במדי. ומקשינן בגמרא על מתניתין דתנן בית הלל אומרים בפרוטה ובשוה פרוטה, ומשני לא קשיא כאן בקידושי ודאי כאן בקידושי ספק. ובמתניתין נמי דנקט שתי נשים בשוה פרוטה, צריך לומר דהא דקתני אינה מקודשת היינו אינן מקודשות קידושי ודאי אבל מקודשות קידושי ספק.

אלא דלפי זה יש לדקדק מאי פריך הגמרא על רב הונא דאמר חוששין לסבלונות ממתניתין, הא לרב הונא אינם אלא קידושי ספק, דהכי דייק לישנא מדנקט חוששין משמע ספק, ובמתניתין נמי אינן מקודשות קידושי ודאי אבל ספק קידושין הוי. וצריך לומר דקושיית הגמרא היא מקטן שקידש.

[בסוגיא דסבלונות, קידושין דף נ ע"ב]

ואמרת ליישב מה שקשה לי על המהרש"א בתוס' ד"ה חוששין, שכתב דהמתניתין בוודאי לא איירי בעסוקין באותו ענין, ולא כתב מהיכא שנראה לו דבר זה.

ונ"ל, דהנה קשה לי במתניתין דיהיב טעמא דאינה מקודשת אך על פי ששלח סבלונות לאחר מכאן דמחמת קידושין הראשונים שלח, הא בלאו הכי אף אי שלח לשם קידושין נמי אינה מקודשת, דבעי עסוקין מענין לענין. וגם קשה למה נקט במתניתין המקדש שתי נשים בשוה פרוטה לנקוט המקדש שתי נשים בפרוטה.

ונ"ל, דהנה לעיל (דף י"ב ע"א) אמר שמואל קידשה בתמרה אפילו עומד כור תמרים

במדי, ועוד דלמא שלח הסבלונות לשם קידושין. היוצא מזה דאינה מקודשת דמתניתין היינו ודאי קידושין אבל ספק קדושין הוי.

ולפי זה מיושב קושייתנו הנ"ל דהא בעינן שידבר מענין לענין. דתו לא צריך, כיון שהיא היתה מקודשת מספק מכח שמא שוה פרוטה במדי.

ובזה ניחא גם כן קושיא השניה, דבדווקא נקט שוה פרוטה, דאי לאו הכי היה קשה [הא בעינן שידבר מענין לענין]. ואתיין דברי המהרש"א שפיר דמתניתין לא איירי בעסוקין באותו ענין.

וזה נראה שאף דקיימא לן דאין האשה מתקדשה אלא לרצונה, אם היתה מקודשת כבר בקידושין דרבנן ורצונו אחר כך לקדשה בקידושי דאורייתא, דתו לא בעינן דעתה. דאיתא בכתובות דף ע"ג ע"א קטנה שלא מיאנה והגדילה ועמדה ונישאת אינה צריכה גט משני, ופירש רש"י דלכי גדלה בעל לשם קידושין, אע"ג דלא אמר לה שבועל אותה לשם קידושין, אלמא כיון דמקודשת מדרבנן תו לא בעינן דעתה.

ובמתניתין דהכא גם כן אית לן למימר דמקודשת מדרבנן, דהא איכא ספק ספיקא, שמא קידושין הראשונים שוים פרוטה

אלה דברי תלמידו וש"ב הצופה לתשובתו.

הק' מרדכי גראן

גם מאבותי שי' ות' פאלגט איין ד... לב"א ולאשתו מיט גאנצע פאמיליע זאמט, ווינטשגריסע.

אגרת מרבי יהושע פאלק סודיטץ אב"ד סעטשין

לתלמידו רבי יהודה אסאד

רבי יהושע פאלק סודיטץ-ביכלר אב"ד סודיץ וסעטשין נולד בשנת תקנ"ג בסודיטץ לאביו רבי חנוך. אחיו הצעיר של רבי אהרן סודיטץ-ביכלר אב"ד סערדאהעלי. תלמיד החתם סופר. משנת תקע"ח בערך אב"ד בגליל סודיטץ, ומשנת תקצ"ז אב"ד סעטשין עד לפטירתו ביום כ"ח אדר תר"ט ושם מנו"כ. תולדותיו: שם הגדולים מא"ה מערכת פ אות ב. אישים בתשובות ח"ס סי' רכו. צפונות גליון יב עמ' פו. החתם סופר ותלמידיו עמ' קפ-קפב. אשתו הרבנית מרת ייטל נפטרה ביום י"ז אלול תרט"ו ומנו"כ בפאסטא [מקום רבנות בנה רבי דוד]. אגרת זו לתלמידו רבי יהודה אסאד נמצאת בגנזי ר"י וואלף ותשו"ח לו. הכת"י קרוע וצילומו קשה לפענוח. צילום קטעים ממנו נדפסו ב'החתם סופר ותלמידיו' עמ' קפא.

בע"ה יום ב' לסדר קרח [כ"ח סיון] תקצ"ו ל' פה סודיטץ

[שבווע?] שמחות ושפע ברכות, אל אהובי ידיד ד' וי"נ הרב המאה"ג המפורסם

מוהרי"א נ"י

[שבווע?] העבר הגיע לידי גי"ה עם סך ט"ו זר"ט מקהל דס"ה להיתומה רייצל, וגם אני השבתי אמרי' אלי' טרם [זה?] ולא ידעתי הכי בא לידו. חידושי הזמן מעוטים. מה שכתב מהרב? מו"ה מאנדל שרוצה ליקח אצלו אחד [מבני אחי] הגאון [רבי

אהרן אב"ד ס"ה, נפטר ד' אב תקפ"ח] צ"ל כבר הודעתי לכבודו הרמה שאף שדעתי אם ירויה לי ד' להיות עומד על ימין היתומים כעת [אין ביכולתי, והבנים אשר לי אינם בביתי ואיך אקבל אחרים, ואין דרכי להאריך בדברים כאלו מטעם הכמוס והגלוי. ... "ה רייצל כעת היא בעיר פעסט אצל הרופאים לעסוק ברפואות.

[בני] **דוד** יושב עמדי, וכבר הודעתי לכ"ת שיש לפני' שידוך יתומה מגיסי ר' **דוד** ז"ל? אך חמי נ"י הוא מן המעכבים באמרו [כי] הוא מוטפל? בזוגתו? להספיק לה צרכי' ובסביבה זו היושבים פה? מטה ידם ודרכם להשמט לפרוע מה שכותבים? לנדם? ...תי על איזה אופן שיהי' וכבר נפסד חלק גדול מרכושי כאשר הודעתי לכ"ת וכעת אין פרנסתי פה? כ"א השכירות שנותנים לי מזה יוכל לשער כי כנים דברי שאין בידי ליקח אצלי מיתומי אחי צ"ל לקמץ להם מעיסתי שהיא מצומצמת.

הנה בשוק פעסט העבר באו אלי והגידו לי שה"ה ר' **אברהם קאט** מיארמוט [נפטר שם כ"ג תמוז תר"ט. בן רבי אהרן שנפלד ברלין אב"ד נייטרא] דיבר עם איש אחד מאנשי טאפלעשוהן והוא ממחותני הנ"ל ושם האיש בטאפלעשוהן ר' **אברהם פרידמאן** [כנראה חמיו של רבי יעקב שלום סופר, עי' 'החתם סופר ותלמידיו' עמ' רלה-ר] רוצה לנשא בתו לבחור מופלג שיעסוק בתורה ור' **אברהם** הנ"ל דיבר עמו אודת בני ועתה אחלה את פני כבודו אם יש לו מיועדים בק"ק טאפלשוהן לדבר ולהטיב עם בני אולי מד' יצא הדב' כי דעת בני להיות מעוסקי בתורת ד' כאשר בלי ספק הכיר כבודו מדרגתו בהיותו בביתו.

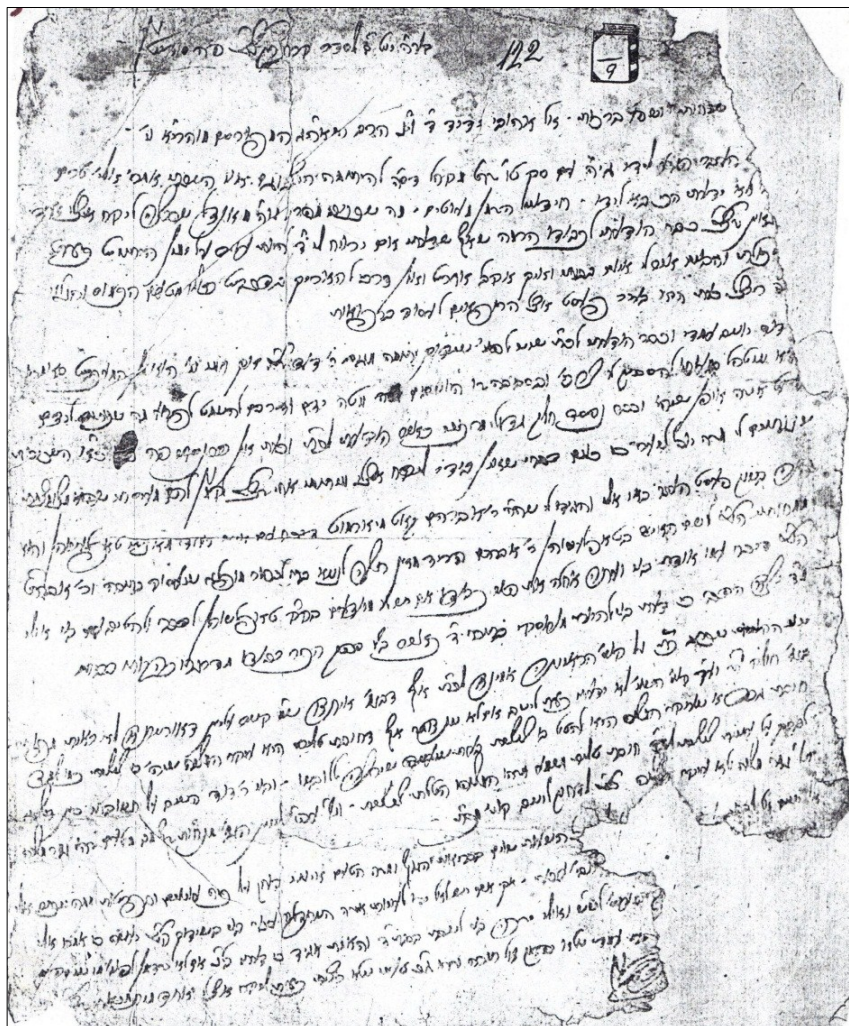
פליגי תנאי בסדין בציצית אי דרשינן סמוכין, א"כ ממילא פליגי בקשר עליון. מיהו נ"ל דלא פליגי אלא אי אתיא מקרא או אי הוי הלכה למשה מסיני, אבל לכ"ע דאורייתא הוי, יעיין לשון רש"י, ומה שהגיה מורי בבנין שלמה ז"ל. עכ"ל [החת"ס].

וע"ד קושי' השני, לא ידעתי כעת ליישב, אם לא שנאמר אף דחובת טלית היא, עיקר המצוה שיהי' בו ציצית, כמו למ"ד חובת גברא שעיקר המצוה היא להטיל בו ציצית בעת (שיעשה) שירצה ללבושו. ובני ר' **דוד** השיב על תשובתי כיון דצריך? לברך? על עשיית ציצית למ"ד חובת טלית משמע דזהו המצוה הטלת ציצית. ונ"ל עפ"ז לשון? הגמ' מנחות דף מב בטעם זה? גמר מצוה [אינון] אל' גמר מצוה ולא עיקר מצוה. כנ"ל לדחוק ליישב קושי' מכ"ת.

שני הקושיות שכתב כ"ת. על קושי' הראשונה, אמינא לכ"ת אף דבגמ' (מנחות לט ע"א) איתא ש"מ קשר עליון דאורייתא, לא ראיתי מפורש בגמ' חולק על זה. [עיין רש"י (סנהדרין דף פח ע"ב ד"ה קשר עליון) שכתב דפלוגתא היא במנחות (דף לט ע"א). ובתוס' שם (סנהדרין דף פט ע"א ד"ה קשר העליון דאורייתא) כתבו וז"ל: פירש בקונטרס דפלוגתא היא בפרק התכלת (מנחות לט ע"א ושם) וליתיה אלא דמסקינן התם שמע מינה קשר העליון דאורייתא. עכ"ל התוס'. ועיין בתשובת החתם סופר לחמיו הגר"א (שו"ת חתם סופר ח"ה השמטות סי' קצב) שכתב שם [בד"ה מ"ש דלא] וז"ל: "מ"ש דלא פליגי תנאי בקשר עליון, איברא כ"כ תוס' סנהדרין פ"ט ע"א. ושמעתי מפה החסיד מחבר מחצית השקל דרש"י לטעמיה דס"ל

אל ישיב אל לבבו? ... השעות שוים בבריאות הגוף ומזה הטעם אינני דוחק על כמה ענינים ובפרטות ממה שכתב אלי ... אבי? ע?ע. אך אשר יש לאל ידו לעשות איזה השתדלות עבור בני בשידוך הנ"ל יעשה כי אמרו אלי ... עושי? לש"ש ואולי יזכה בני לשבת בבית ד' והאמת אגיד כי דעתי בל"נ אם לא כמדאן? לפני' מי שיקיים? עמדי שלא יפרוק עול תורה. וזהו ג"כ טעמי שלא רציתי כעת ליקח אצלי אחד מיתמי אחי זצ"ל.

[פאלק סו]דיטץ

הרב צבי אלימלך הלוי דייטש - ברוקלין נ. י.

הגאון רבי פרץ טובי' שטיין זצלה"ה

המכונה 'רבי פרץ פילדער' וצאצאיו

תלמיד מרן החת"ס ז"ע – ונכד מרן הבית יוסף ז"ע

מגאוני וצדיקי הדורות שכמעט ונשכח זכרם מספרי קורות הדורות, נמנה ובא אחד מגדולי וחריפי דורו, סיני ועוקר הרים, זקן ויושב בישיבה רמה ומרביץ תורה לתלמידים רבים, ה"ה הגאון הגדול צדיק כביר כקש"ת **רבי פרץ טובי' שטיין זצלה"ה**, שהיה נקרא בפי כל '**רבי פרץ פילדער**', בהיותו תופס ישיבה רמה בכפר מושבו **ק"ק פילד**, הסמוך לעיר באנפי-הוניאד בזיעבענברגען. בנן של קדושים מגזע היחס צדיקי וגאוני עולם דור אחר דור עד רבן של כל בני הגולה **מרן הבית יוסף ז"ע**, ותלמיד מרנא ורבנא **בעל חתם סופר ז"ע**.

מעטים הידיעות שנקבעו עליו בדפוס, ועל כן כמעט ונשכח זכרו מספרי תולדות גדולי הדורות, וגם לרבות מספרי תולדות תלמידי מרן החתם סופר ז"ע. כמו כן חסרים הרבה פרטים על תולדות בית אבותיו למעלה בקודש. אמנם מן המעט שנשמר אודותיו יצאתי לרעות בגנים וללקוט שושנים, לקבצם ולספחם לאוהל אחד, ואני תפלה שיראו הקוראים ויתנו יד ושכם להרחיב היריעה, בהוספת ידיעותיהם והערותיהם כידם הטובה והרחבה, ובזה להקים יד ושם לגאון וצדיק נשגב שהיה מפורסם בדורו כשר התורה ומיחיד סגולה.

ראשון לציון שהביא זכרון קדשו בכבוד ובמורא, ומעלה זכרונו בדחילו ורחימו כתלמיד החולק כבוד לרבו כמורא שכינה, הובא בספר 'באר משה' על התורה (סיגוט, תרס"א) מתלמידו ובן אחיו, הגה"צ המפורסם **רבי משה שטיין זצ"ל אב"ד ערד-סענזשארץ**, בן אחיו הגה"צ **רבי אברהם שטיין זצ"ל אב"ד הידאלמאש**. שם בהקדמת הספר, מגולל בנו הגה"צ **ר' אברהם אשר זעליג שטיין זצ"ל אב"ד סעקעלי-אודווארהעל**, תולדות אביו הגה"צ הנ"ל באריכות נפלאה, ובין השיטין כשמביא זכרון זקינו הנ"ל כתוב לאמר בזה"ל: "מר אביו הוא זקיני הרב הגדול בתורה ויראה, צדיק ונשגב, כקש"ת מו"ה אברהם זצ"ל, אשר היה רב ומו"צ ביישוב הידאלמאש, והיה מסגף את עצמו הרבה שנים בתעניות רצופים... ואחיו של זקיני זצ"ל, היה **דודי אדוני מורי ורבי, הרב הגאון המפורסם צדיק כביר, סיני ועוקר הרים, היה מרביץ תורה ברבים, מו"ה פרץ טובי' שטיין זצ"ל, הנקרא בפי כל ר' פרץ פילדער**. ואאמ"ו המחבר זצ"ל היה לומד אצלו בבחרותו, וגם אני זכיתי ללמוד אצלו" ע"כ.

אכן תורתו וצדקתו הכריזה עליו ברחובות ובשווקים, וזכה להעמיד כרם נאה ותרביצה מפוארה בקהלתו ק"ק פילד, שם הרביץ תורה לעדרי צאן קדשים ובחורי חמד מכל אפסים. ואף כי הפצירו בו קרובים ורחוקים ליטול על שכמו עטרת רבנות

מצבת ה'באר משה' מסענזשארץ ולידו מצבת בנו האב"ד אודווארהעל

והנהגת קהלה, לא
זז ממקומו להניח
את ישיבתו
הרמה, בהיותו
שונא את הרבנות
[עייין להלן שנועץ
בזה גם הבטחה
מפי רבו הק' מרן
החת"ס זי"ע], ורק
בתורת ה' היתה
חפצו להרביץ
תורה לבחורי
ישיבתו חשיכה
כאורה. כפי
שחקק לדור נכדו
ונינו הנקרא על

שמו, ה"ה הגה"צ ר' פרץ טובי' שטיין הי"ד אב"ד דיאש-דיאר, בן הג"ר משה דוב
שטיין זצ"ל שו"ב דק"ק מישקאלץ, בן בנו הג"ר ישראל שטיין זצ"ל שו"ב דק"ק
טאודא. בהקדמת ספרו 'מון פרץ' על מס' חולין (מישקאלץ, ת"ש), וזה לשונו:
"קדוש זקני הרב הגאון המפורסם צדיק כביר, מו"ה פרץ טובי' שטיין זצ"ל, אשר
שמו הקדוש נקרא עלי. וזקני זה הגאון זצ"ל היה מפורסם במדינת זיעענבירגען
לצדיק גדול, גאון וחריף עצום, נקרא בפי כל ר' פרץ פילדער, שהיה דר בכפר קטן
נקרא 'פילד' סמוך לעיר באנפי-הוניאד. שם הרביץ תורה לרבים, העמיד תלמידים
הרבה, שלמד בשקידה והתמדה נפלאה עם בחורים צעירים. ושמעתי לספר
מאאמרו"ר שליט"א, שפעם אחת אנשי קהל באנפי הוניאד שמו עיניהם בו, ורצו
לבחור בו להיות להם לרב, והוא לא רצה לקבל כי שונא את הרבנות. ועוד הרבה
מפליגים לספר בעוצם צדקתו וחריפתו ובקיאותו תורה, זכותו יגן עלינו אמן" ע"כ.

*

שורש יחוסו ומקור גזעו ממקום קדוש יהלך, ממעונות אריות ומהררי נמרים אשר
עמדו לנס והשקו מבארם לדור דורים, עד מרן רב רבנן אביר הרועים רבינו יוסף
קאדו זי"ע, בעל הבית יוסף והשו"ע. ומי לנו גדול מעדות המלאך מגיד מן השמים,
שהיה מתגלה למרן הבית יוסף לעתים מזומנים, שהגיד לפניו בזה"ל (הובא במגיד
מישרים פ' ואתחנן): "והלא לך למנדע, דקב"ה וכל מתיבתא דרקייעא, משדרין לך
שלם. נביאי מהימני, תנאי אמוראי, רבנן סבוראי, גאונים פסקנים, כלהו מברכי יתך

כד את עסיק במיליהון ומכוין יתהון. כמה עלמין מזדעזעין לקל נעימו דהנהו ברכאן, שאלין ואמרין מאי האי, מתיבין ואמרין האי הוא ריש מתיבתא רבא דארץ ישראל, פסקנא רבא דארץ ישראל, מחברא רבא דארץ ישראל, **יוסף המכונה קארו דמלך מלכי המלכים חפץ ביקרו** ע"כ.

כן היה מקובל במשפחתו ועבר מדור לדור, ששורש יחוסם חוטר מגזע מרן הבית יוסף, וכן נקבע למשמרת בספר 'רמון פרץ' הנ"ל, שכתב שם בזה הלשון: **"וגם מקובל במשפחתינו מימים ימימה, שמגזעו של מרן הבית יוסף בעל השו"ע אנחנו, ולכן נקרא משפחתינו בשם 'שטיין', כי הבית יוסף נקרא בשם רבינו יוסף קארו, והשם 'קארו' בלשון אראביש הוא 'שטיין' בלשון אשכנז.** וכן מבואר זה בהקדמה לספר היקר באר משה מהה"ג הצדיק מו"ה משה שטיין זצ"ל, שהיה אב"ד דק"ק ערדיסענזורץ במדינת זיעבעריגען. שפעם אחת הכיר זה הגאון, שרחוק הדבר שבני קהלתו יקבלו דבריו בענין אחד, היה מקיים ויגבה לבו בדרכי השם, ופתח פיו הקדוש ואמר, **הלא תדעו כי מגזע מרן הבית יוסף קאתינא,** ובית יוסף להבה, ויראו האנשים מאוד לעבור על פיו הקדוש" ע"כ.

והנה בספר 'באר משה' עה"ת שיצא שוב לאורה בארה"ב בשנת תשמ"ב, הוסיף שם הרב המו"ל ש"ב ומחו' הגה"צ ר' משה זאב פאללאק זצ"ל אב"ד גרויסווארדיין בראש הספר, את כתב היחוס למשפחת קרא, שנדפס בריש ספר 'איל המלואים' (קראטאשין, תר"ה) להגאון **רבי ארי' ליב קרא זצ"ל אב"ד לעסלא,** שהוציא לאור נכדו הגאון **רבי אברהם קרא זצ"ל,** בעמח"ס 'אבני צדק' הנספח לספר איל המלואים הנ"ל. בו מבואר בארוכה שורש משפחת קרא למעלה בקודש, ומשפחת מרן הבית יוסף זי"ע, עד להתנא האלקי רבי נחוני' בן הקנה, ע"ש. וכפי שנתן טעם לדבר בפרסום שהופיע בירחון המאור (שנה לז, קונטרס ב) כתב לאמר: **"הרב פאללאק מפרסם בראש החיבור ספר יחוס למשפחת קרא, שמוצאה מהתנא רבי נחוניא בן הקנה בן צוף בן אפרתי ממשפחת רם. מחבר ספר היחוס, הוא זקנו של הגאון ר' אברהם שטיין זצ"ל אב"ד הידאלמאש, אביו של הגאון המחבר [באר משה הנ"ל] ז"ל" ע"כ.** זאת אומרת, שהגאון ר' פרץ פילדער זצ"ל, ואחיו הגאון ר' אברהם אב"ד הידאלמאש, הם נכדי הג"ר אברהם קרא הנ"ל, שהוציא לאור ספר איל המלואים הנ"ל מזקיננו.

ובשער ספר איל המלואים הנ"ל מונה בפרטות את אבותיו וזקניו הק' למעלה בקודש, כמובא שם בזה"ל: **"הכיננו וגם חקרו הנשר הגדול הרב הגאון מופת הדור המפורסם ברב חכמתו ותבונתו, מו"ה ארי' ליב קרא זצ"ל,** הנקרא בפי כל ר' ליב חריף, אב"ד דק"ק לעסלא, ומלפנים היה אב"ד בק"ק קראטאשין וק"ק נאחוד. בן להרב הגאון המפורסם מו"ה חיים קרא אב"ד דק"ק לונשיץ. בן להרב הגאון האמתי מופת הדור החסיד המפורסם, שהעמיד תלמידים הרבה לאלפים ולרבבות, רבן של

דצחם זעליב זיג.

ימצא הקורא, שהמחבר הוא נכד דודו זקנו של הבית יוסף, ולא נכד מרן הבית יוסף עצמו, ובזה סותר עצמו עם מה שכתב הוא עצמו בשער הספר על הרב המחבר, שהוא "בן של קדושים צדיקי וגאוני עולם דור אחר דור עד רבן של כל בני הגולה בית יוסף קארו זצ"ל". ומזה ראייה ברורה לדברינו, שכל דברי האגרת לוקים בשיבוש וטעות, ומחמת שנכתבו באופן משובש ומעוקם מזה נסתבב שנפלו בו טעותים שונים, עד שנראה מדבריו שהמחבר אינו מגזע מרן הבית יוסף, אחרי שהוא עצמו כתב איפכא בשער הספר.

אכן אם קבלה היא ביד ש"ב הרה"ג מגרויסווארדין זצ"ל, שזקנו הגאון ר' אברהם שטיין זצ"ל אב"ד הידאלמאש, וכן אחיו הגאון ר' פרץ פילדער זצ"ל, המה נכדי הג"ר אברהם קרא הנ"ל, נקבל. אך לידי לא נראים הדברים כלל וכלל, כי הלא הג"ר אברהם קרא הנ"ל, הוציא לאור את הספר הנ"ל איל המלואים, בשנת תר"ה לפ"ק. זאת אומרת, שבשנה זו היה עדיין בחיים חיותו, ועל כרחך נכדו הג"ר אברהם אב"ד הידאלמאש שאמור לכאורה להיות קרוי על שמו, נולד אחרי שנת תר"ה. ואם כן איך יתכן מה שמובא בשער ספר 'באר משה' הנ"ל להגאון אב"ד סענזשארץ, מי שאמור להיות לכאורה בן נכדו, שכבר נתמנה הגאון הנ"ל לאב"ד אהרישאר בשנת תרכ"א. דהיינו ט"ז שנים בלבד אחרי שהיה עדיין הג"ר אברהם קרא הנ"ל בין החיים, כבר היה לנכדו שנקרא כבר על שמו, בן גדול בשנים שנתמנה כבר לרב ואב"ד, אתמהה!?

על כל פנים, עצם היותם נכדי מרן הבית יוסף זי"ע, ודאי ברור ומקובל בידינו מדור דור, כפי שהובא לעיל מהקדמת ספר רמון פרץ וספר באר משה הנ"ל. וכן שמענו וקבלנו מאבותינו, שעד לדור האחרון לפני שנות הזעם, החזיקו בני המשפחה את יום היא"צ של מרן הבית יוסף זי"ע ביום י"ג ניסן, באמירת קדיש, ונתינת תיקון בבית המדרש (מפי הרה"ח ר' זאב שטראהלי שליט"א, והרה"ח ר' חיים ברוך ווערצבערגער שליט"א, מפה ברוקלין נ. י.).

*

הגאון ר' פרץ פילדער זצ"ל, היה תלמיד מובהק למרנא ורבנא בעל חתם סופר זי"ע, וזכה שסמך משה את ידו עליו בסמיכת חכמים לדון ולהורות, ולהתעטר בכתר 'מורינו', כפי שהיה נהוג בימים ההם להעניק תואר 'מורינו' לבחור מופלג וחריף. וכן מובא בספר 'עולם חסד יבנה' (בני ברק תשמ"ג, עמ' שט) לנינו ונכדו הג"ר שמחה בונם שטיין ז"ל מבני ברק, בן הג"ר משה דוב שטיין הנ"ל שו"ב דק"ק מישקאלץ, וזה לשונו: "ראשונה יזכר זקנינו רבי פרץ טוביה שטיין זצ"ל, מגזע רבינו יוסף קארו בעל הבית יוסף. נמנה עם תלמידיו המובהקים של הגדול בענקים מרן בעל החתם סופר זצוק"ל, וזכה להסמך על ידו בסמיכת חכמים, ולהתעטר בכתר 'מורינו' ע"כ.

עובדא נוראה שמורה ונצורה בין זרעו אחריו, איך דיבור והבטחה מפי רבו הקדוש מרן החתם סופר זי"ע עליו, אחר לא ישוב ריקם, וכדבריו הקדושים כן קם והיה. ואם כי עובדא זו כבר הובאה בשינוי מועט בספר 'אגרות סופרים' (כתבי מרן החת"ס, אגרת לב, הערה א), מוצא שפתי לא אשנה ממה שמקובל ועובר מדור דור בין בני המשפחה וזרעו אחריו במקומותם לשבטיהם [ולפלא הדברים, ומזה ייוכח צדקת העובדא השמורה בין זרעו אחריו, שנשמעה עובדא זו משני נכדים אחרים שאינם יודעים כלל זה מזה, ועד עתה אין להם ידיעה כלל שהם קרובי משפחה זה לזה]. והוא: כי בהיותו לומד בישיבת רבו הק' זי"ע אירע פעם אחת, שבשעה שהעמיק מרן החת"ס באמצע הלימוד באיזה סוגיא כדרכו בקודש, פתאום נפתח הדלת ונכנס לבית המדרש איש אחד קצר קומה ומלוּבש בבגדים משונים, עד שהיה משונה מאוד במראיתו בקומתו ובצביונו. ומרן החת"ס בעומק עיונו לא הבחין בו כלל. אכן בין התלמידים היו מהם שנתנו לו שלום, ומהם אשר לא שמו לבם אליו והמשיכו בלימודם ולא נתנו לו שלום, ומהם אשר שחקו עליו ולעגו לו.

אחרי איזה רגעים, וישא מרן החת"ס את עיניו וירא את האיש, וירץ לקראתו פתח האוהל, ויחבקו והכניסו לחדר מיוחד, ונתעכב עמו זמן זמנים. וכאשר שב אחר כך מרן החת"ס לבית המדרש אל תלמידיו, שאלם מרן בתמיהה: הכי נתתם שלום לאיש הזה, שעליו נאמר 'אשרי מי שנתן לו שלום והחזיר לו שלום'. וסיים ואמר: אלו שנתנו לו שלום, יזכו להיות רבנים ומנהיגי קהלות בישראל. ואלו שלא נתנו לו שלום והמשיכו הלאה בלימודם, אם כי לא היתה כוונתם לרעה כי לא רצו להפסיק מלימודם, לא יזכו לזה, אך יתגדלו לתלמידי חכמים גדולים. ואלו אשר מילאו פיהם שחקו ולעגו עליו, לא יסיימו את שנתם רח"ל, וכך הוה. וכיון שהגאון ר' פרץ פילדער זצ"ל היה מאלו שלא נתנו לו שלום, על כן מוצא שפתי רבו הק' נתקיימו בו עד להפליא, שנתגדל לתלמיד חכם מופלג ומרביץ תורה בישראל, אך לעטרת רבנות והנהגת עדה לא נתן ידיו, ורק בתורת ה' חפצו כל הימים בישיבתו הרמה שהקים בפילד (מפי הרה"ח ר' מנחם מענדל שטיין נ"י מקרני שומרון בארה"ק, בשם אביו הרה"ח ר' פרץ טובי' שטיין ז"ל מעכו, ששמע מאביו הרה"ח ר' יצחק אייזיק שטיין ז"ל ממעדיאש, בן הג"ר מנחם מענדל שטיין ז"ל משם, בן בעל העובדא זצ"ל. ומפי הרה"ח ר' מנחם מענדל וויינגער ז"ל מירושלים עיה"ק, בן הרה"ח ר' משה וויינגער ז"ל, חתן הג"ר ברוך מארטאן זצ"ל, חתן בעל העובדא זצ"ל).

*

זכה לשחר גם צדיקי דורו בימיו, ובכל עת מצוא שנזדמנה לו סיבה לשלוח בקשה והזכרה עבור חולה וכדומה, היה מחלה את פני מרן הרה"ק בעל 'דברי חיים' מצאנז זי"ע, שיתפלל ויעתיר בעדו ובעד ביתו לכל מה דבעי.

עובדא הוה, ואחד מנכדיו נחלה והוצרך לישועה, וכדרכו שלח דילוג רב [טעלעגראם] לבית הרה"ק מצאנז להזכיר את החולה. ודבר ידוע היה לכל באי שערי

צאנז, שבאם השיב הרה"ק בלשון הבטחה 'ער וועט האבן א רפואה', אזי מדבריו הק' לא נפל ארצה, וכן היה. אך באם היה משיב בלשון ברכה 'ער זאל האבן א רפואה', היה בזה סימן לא טוב רח"ל, שאין בכוחו להועיל רפואה וישועה. ובזו הפעם, באה התשובה מהרה"ק בלשון ברכה, 'ער זאל האבן א רפואה'... ונפלו פני כל בני המשפחה, בראותם שנחתם ח"ו גזר דינו, שהרי אין בכח הרה"ק מצאנז להושיעו.

נענה אז הגאון ר' פרץ זצ"ל בגודל בטחונו ואמר: מפני מה השיב לי הרה"ק את תשובתו הלזו, הלא בודאי אינו רוצה לצערני. אלא ודאי כוונתו, שהוא בכוחו אין בידו להושיע, אך באם החולה יתאמץ בתפלתו בודאי יזכה לרפואה וישועה. ולכן הוציא ברכה מפיו 'ער זאל האבן א רפואה', כי בכח תפלת החולה יוכל לבקוע רקיעים לעצמו, ויזכה בודאי לרפואה שלימה. ואכן כדבריו כן היה, וזכה החולה לישועה גדולה (מפי הרה"ח ר' חיים ברוך ווערצבערגער שליט"א, מפה ברוקלין נ. י.).

כמו כן היה גדול ונכבד בעיני כל גדולי דורו וצדיקי מדינתו, וגם לימים ושנים אחרי פטירתו והסתלקותו לשמי רום, היתה תהלתו שגורה בפייהם, ומדברים אודותיו בחשיבות יתירה. וכן היה רגיל הרה"ק **רבי אברהם יהושע מנאסויד זי"ע** לשאול ולברר אצל נכדו חביבו **הג"ר אברהם'לע אונטערדאמער זצ"ל**, מפני מה אין מביאים לדפוס את חידושי זקנו הגאון ר' פרץ זצ"ל (מפי הנ"ל, נכד הג"ר אברהם'לע אונטערדאמער הנ"ל).

*

בערוב ימיו, כאשר הגיע לימי זקנה ושיבה, וקשתה עליו המלאכה לנהל ישיבה, עבר לדור בק"ק קלויזענבורג, בבית בנו **הג"ר זאב צבי שטיין זצ"ל** שר"ב דק"ק קלויזענבורג. כמובא בספר 'עולם חסד יבנה' הנ"ל, בתארו פרטי אופני הנהגת ישיבתו, וז"ל: "החזיק ישיבה לתלמידים בחירים ומצויינים, בהם השקיע מיטב אונו, וזכה להדריכם ולהורותם ללמוד תורה בשקידה ובהתמדה נפלאה. כדי למנוע הפרעות והטרדות מתלמידיו, התיישב בעיירה קטנה 'פולד' על יד באנפי-הוניהאד, בין הרי טרנסילבני' [זיעבענבערגן], כשהאיזור בתקופת החורף מכוסה שלג, ואין יוצא ובא. כאשר הזקין, וכבדה עליו המלאכה, נאלץ לסגור את הישיבה, ועבר להתגורר בבית בנו הרב המופלג ר' וולף הירש שטיין זצ"ל, בעיר קלויזענבורג" ע"כ.

בעיר קלויזענבורג היתה דירתו בשנותיו האחרונים לימיו חייו, עד כי 'טוביה למרום עלה' ביום שבת קודש לסדר 'ביום טהרתו והובא אל הכהן' [פ' תזריע ומצורע], ג' ימים לחודש אייר שנת תרמ"ה לפ"ק, והובא למנוחת עולמים למחרתו ביום א' לסדר 'אחרי מות', שם בק"ק קלויזענבורג. וזאת אשר חקקו על מצבת אבן קבורתו בבית החיים העתיק [הראשון] דק"ק קלויזענבורג:

עד הגל הזה ומצבה הזאת

פ"ט

פרי צדיק עץ חיים עזבונו לעולם
רוח אפינו שר התורה משנתו קב נקיה
צדיק וישר פאר ישראל עטרם וזרם
טוב עין חכם וקדוש נרו כבה אורו נשארה
ולמד בשכל ובינה סיני ועוקר הרים
בקי וחרוף טובא וירד לעומק הלכה
יגיעו בדת אמת והעמיד תלמידים רבים
הוא מלא ארץ מאורו בדעת וסברה ישרה
ובניו ובני ביתו מוסר וצדק למד באזהרה
ה"ה אבינו מורינו ורבינו מוה"ר רבי

פרץ טוביהו

בן כהר"ר ר' דוב ז"ל נפטר ביום ש"ק
ונקבר ביום א' פרשת אחרי מות
שלשה ימים לחודש אייר שנת תרמ"ה

לפ"ק

תנצבה

מחמת צוק העתים וגלגולי הזמן לא נודע מקום מנוחתו עד לשנים האחרונות,
ובאורח פלא נתגלה מקומו לפני שנים אחדים בהשתדלות נכדו ש"ב ה"ר שלום
אליעזר ליכטענשטיין שליט"א מפה ברוקלין נוא יארק, ונתחדש הדר זיוו בשיקום
ושיפוץ המצבה כראוי וכיאות על ידי מע"כ אאמו"ר הגה"צ אב"ד חוג חתם סופר
פ"ת שליט"א.

*

זכה הגאון ר' פרץ פילדער זצ"ל לנטוע כרם נאה בישראל, בהעמידו בנים ובני בנים
תלמידי חכמים וגדולי תורה מופלגים, אשר לא מש מעל שולחנם עבודת התרביצא
בקרב ישראל. וגם נכדיו וזרעו אחריו המשיכו את חבל הכסף שלשלת הזהב בית
אבותם למעלה, עד כי זכו כמה מהם להנהיג עדות קדושות בישראל, ומהם כמה
מרביצי תורה ומורי הוראה מופלגים שהנהיגו ישיבות גדולות ורמות.

אמנם עקב גלגולי הזמן ושנות הזעם אשר עברו על בית ישראל מימים ימימה,
נעקרו משפחות שלמות מיוצ"ח הי"ד, עד כי אין זכר למו, וחבל על דאבדין. ועד
כמה שעלתה במצודתי מפי ספרים וסופרים אשתדל להעמיד להם זכרון עולם, אף

רבי זאב צבי שטיין

[א] בנו הג"ר זאב צבי שטיין ז"ל, היה שו"ב דק"ק קלויזענבורג יותר מארבעים שנה, ובימי זקנותו נתמנה למורה הוראה בבדיקת הוושטין ושבירת העצמות שם. עד כי בערוב ימיו נכספה וגם כלתה נפשו להסתפח בנחלת ה' בהר הקודש בירושלים ת"ו, ובילה את שארית ימיו על התורה ועל העבודה בעיר הקודש והמקדש, ונלב"ע ביום י"ד טבת תרצ"ז, ומנוחתו כבוד בהר הזיתים. וזהו נוסח

מצבתו: פ"נ / מו"ה זאב צבי המכונה / וואלף הירש שטיין / בן הצדיק מו"ה פרץ
טובי' זצ"ל / מגזע בית יוסף זי"ע / נלב"ע י"ד טבת תרצ"ז / תנצב"ה

מבניו הנודעים לנו: ידוע רק מה שמואב בשו"ת 'דור רביעי' (ח"ב, סימן לו) להגאון ר' משה שמואל גלאזנער ז"ל אב"ד קלויזענבורג, מה שכתב להרה"ק רבי משה מדעעש זי"ע אודות אחד מבניו שעלה בבחרותו לישוב על התורה ועל העבודה בעיה"ק ירושלים, וז"ל: "כפי ששמעתי ממגידי אמת, שעלם הלזה עלה בעיר ה' שמה על במתי מעלת התורה ועבודה, והולך ומתחזק מאליו לשמחת הוריו ומוריו, עד שהוא כעץ שתול על פלגי מים" ע"כ.

[ב] בנו הג"ר ישראל שטיין ז"ל שו"ב דק"ק טארדא. מבניו הנודעים לנו: הג"ר משה דוב שטיין ז"ל שו"ב דק"ק מישקאלץ, שזכה להעמיד בנים גדולים ומופלגים בתורה, ה"ה: הגאון ר' פרץ טובי' שטיין הי"ד אב"ד דיאש-דיאר ובעמח"ס 'רמון פרץ' עמ"ס חולין, הג"ר שמחה בונם שטיין ז"ל מבני ברק בעמח"ס

'עולם חסד יבנה' ועוד, הג"ר מרדכי שטיין ז"ל רב מושב הזורעים ואח"כ בפתח תקוה, ועוד.

ג] בנו הג"ר מנחם מענדל שטיין ז"ל מק"ק מעדיאש, נלב"ע כ"ז כסלו תרפ"ו, ומנוחתו כבוד שם. מבניו הנודעים: הגאון ר' פרץ טובי' שטיין זצ"ל אב"ד געלניטץ בסלאוואקייא [חתן הג"ר יהודה הלוי הורוויץ ז"ל, חתן המלך הגאון המפורסם רבי שמואל ראזענבערג זצ"ל אב"ד אונסדארף], נלב"ע ביום כ"ד אלול תרצ"ו. הרה"ח ר'

יצחק אייזיק שטיין ז"ל בק"ק מעדיאש, וחתנו הגאון ר' יצחק אייזיק שטיינער ז"ל מגיד מישרים דחברה שיעור ויסודי התורה בק"ק גרויסווארדיין.

ד] בנו הג"ר יצחק שטיין ז"ל מק"ק דעעש, נלב"ע ביום י"ד מרחשון תרפ"ו, ושם מנוחתו כבוד. וכזאת נחקק על מצבת קבורתו: פ"נ / איש תם וישר / הלך תמים ופעל צדק דורש / טוב ועושה צדקה בכל עת מר"ה / יצחק / בן מר"ה פרץ טוביה נר"נ בשם / טוב י"ד מרחשון לפ"ק / תרפ"ו / תנצב"ה

ה] בתו החוה"צ מרת שרה ע"ה, אשת הג"ר ישראל שטראהלי ז"ל [אחי הג"ר יחיאל מיכל שטרהאלי ז"ל מק"ק פילד, בעמח"ס אמונת אומן] מק"ק שאליא, הסמוכה למאראש-לודאש. והשיב לו נאמר בשו"ת 'דור רביעי' הנ"ל (ח"א, סימן נט), בו מכנהו בתואר "המפלג בתורה

ויראה חרוץ בעל פיפיות". נלב"ע ביום ה' אדר, והובא לקבורה בק"ק מאראש-לודאש.

זוגתו החוה"צ מרת שרה ע"ה עברה לדור מעת שנתאלמנה בצל בניה בק"ק קלויזענבורג, והיתה מפורסמת לצדקנית ובעלת מדריגה, ומקובל בין יוצ"ח שזכתה לגילוי אליהו הנביא זל"ט בליל הסדר. נלב"ע ביום ב' דר"ח תמוז תרצ"ב, ומנוחתה כבוד בק"ק קלויזענבורג. וזהו אשר נחקק על ציון אבן קבורתה:

פ"נ / האשה מ' שרה בת הרב / הגאון
הצדיק ר' פרץ / טובי' אשת הר"ר ישראל /
נ' ב' דר"ח תמוז תרצ"ב ל' / תנצב"ה

זכו לבנים מופלגים בתורה ומרביצי תורה בישראל, מבחירי תלמידי הגה"ק בעל 'ערוגת הבשם' זי"ע, ה"ה: בנם הגדול, אא"ז הגה"צ רבי פרץ טובי' שטראהלי הי"ד, רב דחברה ובית המדרש חברה קדישא דק"ק קלויזענבורג, וריש מתיבתא רבתא שם, אשר ממנו תוצאות חיים שזכה להעמיד משיבתו הרבה תלמידים מופלגים לתפארת הילולים. גם העמיד בית גדול בתורה ויראה, בנין וחתנין רבנן חריפים ומופלגים ומורי הוראה בישראל: הגאון ר' פנחס שטראהלי הי"ד

דומ"ץ דק"ק דיטשא-סענטמארטאן [חתן הגאון רבי שלמה זלמן ליכטענשטיין הי"ד אב"ד בעטלאהן], נעקד"ה ביום ט"ו סיון תש"ד. הגאון ר' משה שטראהלי הי"ד דומ"ץ פעלשא-באניא [חתן הגאון רבי משה ישראל פעלדמאן הי"ד אב"ד דרעגמירעשט], נעקד"ה ביום כ"ט כסלו תש"ה. חתנו וכן גיסו, אא"ז הגה"צ רבי יעקב שמרי' סג"ל דייטש זצ"ל אב"ד חוג חתם סופר פתח תקוה, נלב"ע ביום ט"ז תמוז תשנ"ג.

הגה"צ ר' פרץ טובי' שטראהלי הנ"ל, נעקד"ה יחד עם זוגתו הרבנית גאלדא הי"ד [בת הגאון ר' אברהם יקותיאל ירושלמי זצ"ל מק"ק חוסט, בעמח"ס 'חודש האביב', בן הגה"צ רבי פנחס נפתלי ירושלמי זצ"ל מק"ק הנ"ל, בעמח"ס 'נפש טובה'], ובנם הב' החריף ישראל הי"ד, ביום י"ג סיון תש"ד. אחיו החשובים והמופלגים, ה"ה: הרה"ח ר' משה שטראהלי ז"ל מק"ק שארמאש, נלב"ע ביום כ"ח תשרי תש"ג. והרה"ח ר' יהודה שטראהלי הי"ד מק"ק קלויזענבורג, נעקד"ה ביום י"א סיון תש"ד.

ו[חתנו הג"ר ברוך מארטאן זצ"ל מק"ק קאזערווארע, סמוך לעיר דעעש, ושם מנוחתו כבוד. נפטר בדמי ימיו בן כ"ב שנים, וציווה הרה"ק בעל 'מעגלי צדק' מדעעש זי"ע לחרוט על מצבת קבורתו: "ברוך אתה בבוך וברוך אתה בצאתך, כשם שביאתך לעולם בלא חטא, כך יציאתך מן העולם בלא חטא" (מפי נכדו הרה"ח ר' חיים ברוך ווערצבערגער שליט"א, מפה ברקלין נ. י.).

השאייר אחריו ברכה בית מלא תורה ויראה, בנים ונכדים מרביצי תורה ויראה בישראל. ה"ה: בנו יחידו, חסידא ופרישא צדיק תמים מרביץ תורה לעדרים, הג"ר אברהם זצ"ל מק"ק אונטערדאם, שהיה מכונה בפי כל 'ר' אברהם'לע

אונטערדאמער, נלב"ע ביום י"ז טבת
תש"ג, ומנוחתו כבוד בק"ק דעעש.
בניו: הג"ר אשר זעליג הי"ד שו"ב
דק"ק ספערמעזא, נעקד"ה ביום ט"ו
סיון תש"ד [חתנו: חו"ז הגה"צ ר'
מאיר ווייס זצ"ל הרב מפרעשבורג,
נלב"ע י"ח סיון תשנ"ה]. הג"ר מרדכי
יהודה הי"ד שו"ב דק"ק דעעש. וחתנו
הרה"ח ר' יעקב אליעזר ווערבבערגער
הי"ד מק"ק דעעש, נעקד"ה ביום ה'
סיון תש"ד.

חתניו: הרה"ח ר' משה ווייגנער ז"ל
מק"ק לעדזשי, סמוך לק"ק מאטש,
נלב"ע ביום י"ג חשון תרפ"ה, ומנוחתו
כבוד בק"ק מאטש. והרה"ח ר' זאב
ווייס ז"ל מק"ק טארדא.

[ז בתו החוה"צ מרת פרידא ריזל ע"ה
מק"ק דעעש, נלב"ע ביום י"ט תמוז
תרפ"א, ושם מנוחתה כבוד. וזהו אשר

נחקק על מצבת קבורתה:

האשה הצנועה והחשובה מ' / פרידא
ריזל / בת מו"ה פרץ טוביה ז"ל / נפטרה
בשם טוב ביום י"ט / ונקברה כ' תמוז
תרפ"א לפ"ק / ת' נ' צ' ב' ה

*

ובזה אסיים מעין הפתיחה, יודע אני
שלא השלמתי את היריעה, ועדיין חסרים
הרבה פרטים להשלמת תולדותיו וזרעו
אחריו, ואצפה שיסייעו הקוראים בידי
כפי מסת ידיעותיהם, ומן השמים יתברכו
בכל מילי דמיטב לטב ולחיין ולשלם אמן.

צבי אלימלך הלוי דייטש - ברקלין נ. י.

הרב מנחם מאיר יאקאבאוויטש - ברוקלין נ"י

שורשי משפחת גראסמאן מפעטנהאז-יאקע

בקשר להמאמר "הדיין מוואמוש-פירטש" שהופיע ב'עלי זכרון' (עלה 12 עמ' יט), לתולדות הג"ר צבי הירש גראסמאן ואביו ר' אברהם חיים מליסקא, נשאלתי אם יש קירבה בין משפחה ההיא עם משפחת זקננו ר' נתן גראסמאן.

בחדא מחתא, נדרשתי לאשר שאלוני עסקני חברה קדישא 'אבותינו' על מקור ההשערה שמנ"כ של ר' נתן גראסמאן הוא בכפר ניר-יאקע, היות שהבית החיים שם מוזנח מאד בלי גדר ומצבות הרבה מושלכות על פני השדה, ובהשתדלות בני משפחה בידם לתקן תיקון גדול.

על הראשון, ככל הנראה הם משפחות נפרדות ללא קשר משפחתית ביניהם. הרי נתברר ב'עלי זכרון' שם שר' אברהם חיים נולד בקאמארץ תקצ"ו בערך לאביו ר' שלמה, ולפי ספרי מאטריקל באותה שנה כבר נולדו צאצאי ר' נתן (ראה להלן ד"ה לפי), ומטרתנו להוכיח שר' שלמה ור' נתן גם לא היו אחים או קרובים, עפ"י מסורת זקנים ששם המשפחה של ר' נתן "גראסמאן" לא הי' שם משפחתו המקורי, רק שינוי השם מחמת נסיבות הזמן. [על שורש שינוי השם לגראסמאן, הערני הרב נתן זאב גרוסמן מח"ס 'פותח שער', מדברי ה'בית שמואל' (אה"ע סי' כטס, שמות אנשים אות ג) 'גרוסמאן' היא שם כינוי לגדלי', והרי לר' נתן הי' בן גדלי', ע"כ מסתבר ששורשו ע"ש אחד מזקניו ששמו גדלי'].

הנה בספר 'זכרנו לחיים' (זכרונות ר' חיים צבי יאקאבאוויטש מקליינווארדיין, ברוקלין תשע"ד, ריש פרק ב 'לבית אבותם'), מתגלה לראשונה בירורים וידיעות חשובות על שורשי משפחת גראסמאן-יאקאבאוויטש, ה"ה זקננו ר' מנחם מאיר יאקאבאוויטש מקליינווארדיין, אביו ר' דוב בער יאקאבאוויטש מפעטנהאז, ואביו ר' נתן גראסמאן מיאקע-פעטנהאז, בצירוף פרטים קצרים על צאצאיהם ומשפחתם. מגמתנו כעת להוסיף חוליא אחת לברר מי הי' אביו של ר' נתן גראסמאן הנ"ל.

בספר 'זיתילדו על משפחותם' (פרידמן, ב"ב תשס"ד, פרק ב) מסופר:

זקני הרה"ג ר' יעקב קליאנסקי ז"ל... שמעתי מאבי [ר' יוסף פרידמאן מעטשעד-ב"ב] ז"ל, שהוא הגיע להונגריה מרוסיה, והיה למדן גדול ובעל הוראה. הוא התיישב בכפר ליניץ בגליל אונגוואר, שהי' שייך לגליל רבנות אונגוואר, בתקופת כהונתו של הגאון המפורסם ר' מאיר א"ש זצ"ל רב ואב"ד אונגוואר, שהי' מחשובי תלמידיו של החתם סופר ז"ע. הגאון ר' מאיר זצ"ל הודיע ליושבי הכפר "ליניץ" שאינם צריכים לטרוח להיכנס אליו לעיר בעניני שאלות, אלא יכולים הם לפנות בכפרם אל הרב ר' יעקב והוא יפסוק כל שאלותיהם. יותר לא ידוע לנו.

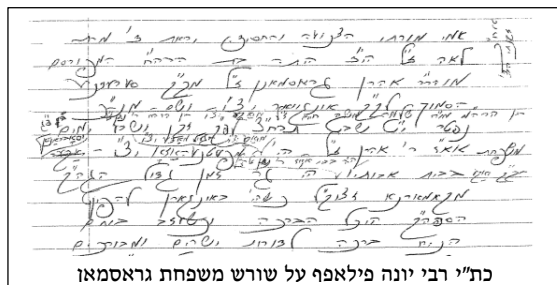
לר' יעקב היו שני בנים, האחד ששמו היה ר' מנחם מענדיל, והיה אביו של זקננו ר' נתן פרידמן ז"ל. שם בנו השני אינו ידוע. עקב אי התייצבותם לשרות הצבאי, שינו הבנים

את שם משפחתם, זקננו ר' מנחם מענדיל ל"פרידמן", ואחיו שינה ל"גרוסמן". משום כן יש לנו הרבה קרובים רחוקים בשם "גרוסמן".

על הסבא, ר' מנחם מענדיל, ועל אשתו מרת קראסיל, ידוע רק מעט מאוד. מקום מגוריו סבא בשנים הראשונות לאחר חתונתו הי' בסומסעג. לאחר מכן היה גר משך שנים רבות בעיר יאקע. לעת זקנתו עבר לגור בעיר באטער. היו להם ארבעה בנים ושלוש בנות. הבנים הם: זקננו ר' נתן, ר' בניציון שהיה שוחט בכפר עוועש, ר' אהרן שהיגר לארה"ב עוד בשנות התר"צ, והצעיר ר' חיים שעבד בעורות בעיר באטער...

בצעירותו היה הסבא ר' נתן גר בכפר פענטהאז, והתפרנס מחכירת אדמות ומעיבודם על ידי שכירים גויים, והייתה פרנסתו מצויה לו ברווח ובכבוד...

מעתה יש לפענח נעלמים, ולשער ששם בנו ה'אינו ידוע' של רבי יעקב קליאנסקי ששינה שמו ל"גרוסמן", הוא כנראה זקננו ר' נתן גראסמאן מיאקע-פענטהאז, מחסידי ה'שר שלום' מבעלזא זי"ע (ראה עליו ב'זכרנו לחיים' שם, עמ' סד-סז). עליו מסופר: "בק"ק יאקע... בבית אא"ז ר' נתן ז"ל הנ"ל הי' גר זמן גדול הגה"ק מקאמארנא זצוק"ל כשהי' באונגארן להפיץ הספה"ק היכל הברכה, וכשעזב ביתם

הניח ברכה לדורות ישרים ומבורכים" ('זכרון לדורות' בכת"י הג"ר יונה פילאפף זצ"ל ר"מ מתיבתא תר"י סאטמאר, נדפס בסוף ספרו 'הגיון מלב' ח"א, עמ' תלג). [ככל הנראה כוונתו להפיץ או לאסוף מינויים לספרו הראשון בדפוס 'עשירית

האיפה' על התורת כהנים (לעמבערג תר"ט, בהסכמות הישמח משה בשנת תקצ"ח והמהר"ם א"ש בשנת תקצ"ט), שהרי הספה"ק 'היכל הברכה' על חמשה חומשי תורה נגמר בשנת תרכ"ד (בח' בראשית עמ' רפג: "סיימתי סדר בראשית... שנת 'חכמה תודיעני' [=תרכ"ג], ובח' דברים עמ' רה: "וסיימתי כעת בשנת 'רני ושמחי' [=תרכ"ד]), ונדפסו בלבוב (תרכ"ד-תרל"ד). ור' נתן הנ"ל נפטר קודם תר"י, בשנה ההיא נולד ונקרא על שמו נכדו ר' נתן מפענטהאז (נפטר ג' חוה"מ סוכות תרצ"א) בן בנו ר' גדלי'.

ויש לדרוש סמוכין להשערה זו, עפ"י הפרטים דלהלן:

- (1) למשפחת פרידמאן הי' "הרבה קרובים רחוקים בשם גרוסמן" (ו'יתילדו על משפחותם' שם). וכפי הידוע באיזור מקום מגוריהם, יאקע, פענטהאז, ניר-באטור והגלילות, עפ"י רוב הי' הגראסמאן'ס ממשפחת ר' נתן גראסמאן.
- (2) ר' מנחם מענדיל פרידמאן קרא לבנו נתן (ו'יתילדו על משפחותם' שם), שם בלתי רגיל כל כך, אבל לעומת זה מצוי לרוב במשפחת גראסמאן.

(3) הרב נתן זאב גרוסמן הנ"ל שלח לנו זכרונות אביו הישיש ר' יצחק דוד (נכד ר' נתן הנ"ל) מירושלים, ובתוך דבריו כותב כפי זכרוננו שהשם **גראסמאן** אינו שם המקורי רק שינוי שם. ומתאים לדברי ה'יתילדו על משפחותם'.

(4) ר' מנחם מענדיל פרידמאן "הי' גר משך שנים רבות בעיר **יאקע**" (ו'יתילדו על משפחותם' שם), הוא הכפר ניר-יאקע מקום שגרו רבים ממשפחת גראסמאן, הכפר הסמוך מאד לפעטנהאז (3.5 ק"מ), בגלילות ניר-באטור. ולדברי הג"ר יונה פילאפף בכת"י הנ"ל שם הי' גם מגורי ר' נתן גראסמאן, וכמו כן נרשם במאטריקל אצל פטירת בנו ר' גדלי' שנולד ביאקע.

(5) ר' נתן ב"ר מנחם מענדיל פרידמאן "בצעירותו הי' גר בכפר **פעטנהאז**" (ו'יתילדו על משפחותם' שם), הכוונה ל"פעטנהאז" (Petnehaza) הסמוך לניר-יאקע (Nyirjako), כפרים קטנים שגרו בה ר' נתן גראסמאן ומשפחתו. ו"בכפר הקטן פעטנהאז היוו בה משפחת גרוסמן את רוב הקהילה היהודית הקטנה" (זכרונות ר' יצחק דוד גרוסמן הנ"ל, שהי' רגיל לבקר אצל זקינו בפעטנהאז, וראה 'זכרנו לחיים' שם הערה 10).

בית החיים המוזנח בניר-יאקע

(6) ואכן מספרי המאטריקל בפעטנהאז מתברר: צאצאי ר' מנחם מענדיל פרידמאן וזוגתו קראסיל (לבית גראס) נולדו ב**פעטנהאז** בין השנים תרל"ד-תרנ"ב, ה"ה בנציון, אהרן, חיים, מרים ורויז"א. כמו כן נרשם שם בשנת תרנ"ג לידת נכד, בן לבנו ר' נתן פרידמאן וזוגתו פיגא (פאני,

לבית ווייס), ונרשם שהאב נתן נולד ביאקע. הרי שאביו ר' מנחם מענדיל הי' גר בתחילת שנות התר"ל בניר-יאקע, ואח"כ הי' גר שנים רבות בפעטנהאז.

(7) חוקר היוחסין הער"ד מר רוני גולן (ב"ר מנחם גאלדשטיין הנולד בפעטנהאז, נכד ר' מנחם מענדיל פרידמאן הנ"ל), כתב לנו שנתברר לו עפ"י מסמכים מארכיונים שמוצא משפחת פרידמאן הוא מ**נעמוט-פארובא** (Nemetporuba) בגלילות אונגוואר, ליד סאבראנץ. וכן מצאנו נרשם במאטריקל פעטנהאז אצל צאצאי ר' מנחם מענדיל פרידמאן, שהאב (עמנואל) נולד בנעמוט-פארובא (ופעם נרשם שנולד בסערעדנע, שהיא גם בגלילות אונגוואר).

(8) מתאים לזה הערני הרב יואל יעקב מייזליש, מרישום המאטריקל בפעטנהאז אצל לידת נכדי ר' נתן גראסמאן, ה"ה משה (מאריס) ב"ר גדלי' (דאניעל) גראסמאן, ודוב (בערנאט) ב"ר אלי' (אליאש) ראטה וזוגתו (קאטי) לבית גראסמאן, נרשם שהוריהם נולדו גם כן בעיר **נעמוט-פארובא**. ומוכח שר' נתן גראסמאן הי' גר בגלילות אונגוואר בשנות **תקצ"ה-תקצ"ז** (תאריכי לידת צאצאיו הנ"ל, ראה

מצבת ר' מנחם מענדל
פרידמאן בניר באטור

‘זכרנו לחיים’ פ”ב הערה 4), קודם בואו לאיזור יאקע-פעטנהאז. [ידיעה זו מאד מחזק הקשר בין המשפחות, שהרי לפי מפקד הצענזוס במשך כל השנים הי’ קהילת נעמוט-פארובא עיר קטנה ואנשים מעט בה. בשנת תרל”ז נמנה הקהילה 127 נפשות בלבד, ועדיין לא הי’ להם ביהכ”נ רק הלכו רגלי לעיר הסמוך סאבראנץ. ובפרט בשנים הקודמים סוף שנות הת”ק - תחילת הת”ר היתה הקהילה קטנה עד מאד, וקהילת סאבראנץ גופא נמנה בשנת תר”א רק 119 נפשות].

9) לפי העובדא שהמהר”ם א”ש סמך ידו על רבי יעקב קליאנסקי למורה הוראה בליניץ, עכ”ח הי’ זה בין השנים תקצ”ה-תר”ב, השנים ששימש ברבנות אונגוואר, ומתאים לזמן מגוריהם באיזור ההיא כנ”ל. [בנוגע הכפר ‘ליניץ’ בגליל אונגוואר, הערני הרב זושא קינסטליכער שכן נמצא עיר בשם הדומה Linci במחוז אונג בגלילות אונגוואר, ובהונגריה: Ungesztényrs, Iglinc].

10) וכל זה גם עולה בקנה אחת, עם מה שכתב הג”ר יונה פילאפף בכת”י הנ”ל: “משפחת אא”ז ר’ אהרן [גראסמאן] ז”ל היה מיאקע בגליל מאדע ומפענעהאזא וסאבראנץ” (הערני ע”ז הרב יואל בר”מ פילאפף, ממנו גם קבלתי צילום כת”י זקיננו הנ”ל). וכנזכר לעיל נעמוט-פארובא היא העיר הקרובה לסאבראנץ 10) ק”מ), והקהילה הי’ שייך לסאבראנץ.

שוב קבלתי ממר גולן הנ”ל צילום מצבת ר’ מנחם מענדל ב”ר יעקב פרידמאן בניר-באטור, עלי’ נחרת שנפטר י”ח ונקבר י”ט שבט תרפ”ו, וכן העתיק לנו רישום הפטירה: פעבור 1 926, עמנואל פרידמאן, בן יעקב פרידמאן ולעני Klenoczky (או איות קרוב לכך), בגיל 85. הרי שנולד שנת ת”ר לערך.

לפי תאריכים הללו בהשקפה ראשונה נראה מרחק הרבה שנים ביניהם, ולכאורה לפי”ז קשה לקבוע שר’ נתן הוא אחיו של ר’ מנחם מענדל ששינה שמו לגרוסמן, שהרי ר’ נתן כבר נפטר בתחילת שנות הת”ר כמוזכר לעיל, וצאצאיו כבר נולדו בשנות התק”צ [בנו ר’ דוב בער (יאקאבאוויטש) נפטר בפעטנהאז י”ח כסלו תרל”ה (מצבתו נתגלה לאחרונה ע”י הרב יואל יעקב מייזליש), וב’מאטריקל’ נרשם שנפטר בגיל 44, הרי שנולד תקצ”א לערך. בנו ר’ גדלי’ נפטר בפעטנהאז אסרו חג שבועות תר”ס (צילום ישן ממצבתו עלי’ נחרת “הלך בעיקבות אבותיו” קבלנו מהרב נתן זאב גרוסמן), וב’מאטריקל’

בפעטנהאז

ר' דוב בער (ב"ר נתן) יאקאבאוויטש

ר' גדלי' (ב"ר נתן) גראסמאן

נרשם שנולד בנעמעט-פארובא ונפטר בגיל 64, הרי שנולד תקצ"ו לערך. בנו ר' שלמה משה חיים נפטר ביאקע ז' אדר תרמ"ז, וב'מאטריקל' נרשם שנפטר בגיל 73, ככל הנראה היא טעות וצ"ל 53, ולפי"ז נולד תקצ"ד לערך], וצאצאי ר' מנחם מענדיל פרידמאן נולדו לערך 35-60 שנה אח"ז בין השנים תר"ל-תרנ"ב (ראה למעלה מס' 6). ואם כן אפשר שנזדקר טעות וחסר דור אחד ביניהם, ולפי"ז הי' יעקב אחיו של ר' נתן ולא אביו.

אבל באמת אין מן הנמנע כלל שר' נתן גראסמאן ור' מנחם מענדיל פרידמאן היו אחים בני ר' יעקב, בזה האופן: האב ר' יעקב (קליאנסקי) נולד בתחילת שנות התק"נ, בנו ר' נתן (גראסמאן) נולד לערך תקע"ב, בנו השני ר' מנחם מענדיל (פרידמאן) נולד לערך ת"ר (האב עדיין בערך גיל 47-50), גם יתכן שהיו אחים רק מצד האב. [אם כנים הדברים, יש להוסיף השערה ששורש השם יאקאבאוויטש שכינה לעצמו זקננו ר' דוב בער מפעטנהאז (ב"ר נתן גראסמאן הנ"ל, ראה 'זכרנו לחיים' פ"ב הערה 2) מחמת גזירת גיוס בצבא, הוא ע"ש זקינו רבי יעקב הנ"ל].

סיכום הראיות: (1) מסורת זקנים שמשפחות

גראסמאן ופרידמאן מקורם אחד, והאחים בני רבי יעקב קליאנסקי שינו שם המשפחה, (2) מתאים לזה העדות שהשם גרוסמאן אינה מקורית רק שינוי שם, (3) השם "נתן" הבלתי-רגיל נמצא לרוב בשני המשפחות, (4) מתברר עפ"י המאטריקל שמוצא שני המשפחות הם מעיר קטנה נעמוט-פארובא בגלילות אונגוואר, (5) כן מתברר שבהמשך השנים לא נפסק הקשר בין המשפחות, וגרו יחד בכפרים קטנים ניר-יאקע ופעטנהאז בגלילות ניר-באטור, (6) עדות זקנים שמשפחת גראסמאן היוו רוב הקהילה בפעטנהאז.

ולגבי מקום קבורתו של ר' נתן גראסמאן, הרי לדברי הג"ר יונה פילאפף הנ"ל הי' מקום מגורי אבותיו ר' נתן גראסמאן ובנו ר' שלמה משה חיים בני-יאקע, ולכאורה גם מקום מנוחתם כבוד שם היא. [אגב, ראה ב'פורת יוסף' (קאסאן, ברוקלין תשע"ג, עמ' לז) צילום שטר התנאים מ'הבחור החשוב כמר יוסף הלוי' הבני שלשים מקאסאן זצ"ל עם בת 'הרב הצדיק החסיד מ"ו משולם פייש סג"ל' מטהאש זצ"ל, ובתוה"ד: "ע"ק [=ערב קבלן]

מצד הכלה ה"ה הרבני הנגיד מר"ה שלמה משה חיים גרושמאן". ובטעות העתיקו שם (עמ' לח) 'מרושאין'. הערני ע"ז הרב יואל שווארץ].

מצבת ר' אהרן גראסמאן
בסערעדנע

ואכן לפני שנתיים ביקרנו בבית החיים הנזנח בכפר ניר-יאקע, שם מצאנו בין מצבות העומדים קבורתם של שלשה מצאצאי ר' שלמה משה חיים גראסמאן, ה"ה: (1) ר' דוד, נפטר כ"ו סיון תרע"ה. (2) ר' יעקב, נפטר כ"ד תמוז תרע"ה. (3) מרת רבקה אשת ר' אהרן, נפטרה י"ב סיון תש"ב (צילומם מהערכת שומא ע"י חברה קדישא 'אבותינו').

עוד שנים מצאצאי ר' שלמה משה חיים הנ"ל, מנח"כ בגליל אונגוואר: (4) ר' צבי אלימלך, נפטר ט"ו תמוז תר"מ, מנח"כ באונגוואר. (5) ר' אהרן, נפטר בגיל 83 י"ט שבט תרצ"ח, מנח"כ בסערעדנא (אבי מרת לאה ה"ד אמו של הגר"י פילאפף, צילומם באדיבות הרב דוב בעריש וועבער), נוסח מצבתו: פ"נ / איש אמונים ירא וחרד לדבר ה' / כ"ה אהרן ע"ה / בן הרה"מ מר"ה שלמה משה חיים ז"ל / גראסמאן / אהרן מוקיר רבנן וצדיקים / החזיק עניים וג"ח אף לעשירים / רב שנים עסק בצ"צ באמונים / נכדיו לומדים תורת ה' תמימים / בנותיו השיא לת"ח וליראים / שמר לשונו מדבר הוות ושקרים/חיים שבק לן בן פ"ג שנים / עש"ק י"ט שבט תרצ"ח לפ"ק / תנצב"ה.

מצבות צאצאי ר' שלמה משה חיים (ב"ר נתן) גראסמאן בניר-יאקע

הרב שמחה בונם יוסף סיימון – בני ברק

עוד למשפחת רבי יחזקאל משה פישמן אב"ד מישקולץ

בעלה 14 עמ' כ"מ"א כתבתי על רבי יחזקאל משה פישמן ומשפחתו. לאחר הופעת המאמר מצאתי עוד פרטים חשובים על כמה מהאישים הנזכרים שם.

רבי אברהם ליבשיץ – [אבי רבי יחזקאל משה פישמן] כתבתי בטעות כמה פרטים לא מדויקים אודותיו, וגם קבלתי לאחרונה העתק מספר אחר של iva steinova 'היהודים במורביה' [בצ'כית] ושם יש פרק שלם עליו. כמו"כ מצויינים שם מקורות המידע.

בכמה מקורות משערים שהוא נולד בליבשיץ [Liběšice]. זו השערה על סמך שם המשפחה 'ליבשיץ', אמנם יתכן שאביו או זקנו באו משם ומכאן שם המשפחה. אחרי המאורע עם משפחת ר' יצחק לנדסמן בפולין הוא מופיע בשנת 778 [תקל"ח]

ספר המשפחות של טריטש

בניקלשבורג בגיל
35. לאחר מכן
בשנת 789
[תקמ"ט] הוא
רשום כבעל זכויות
בספר המשפחות
[פאמיליאנט] של
טריטש [Trest]:
אברהם בן הערשל
ליבשיץ

[Liebschitz] בחר את שם המשפחה פישמן. בשנת 1813 [תקע"ג] קיבל בנו ר' יחזקאל משה את זכויותיו במקום. בשנת תק"נ עבר לכהן ברבנות המחוזות טאבור ובודווייס, כשאת מקום מושבו קבע בעיירה הראשית קאלדי [Kolodějich]. בשנת 1790 [תק"נ-א] רשום שם לידת בנו lov [ליב?]. אמנם הוא נפטר אח"כ בשנת 1792 [תקנ"ב]. גם בנו אליאש נפטר בילדותו בשנה זו. בשנת 1793 [תקנ"ג] הוא רשום כבן 50 עם בנו שמעון בן 14 ובנו נתן דוד, כנראה ששמעון נפטר בצעירותו. בשנת תקנ"ג נולד בנו יוסף אלעזר אמנם גם הוא נפטר בשנת 1796 [תקנ"ו]. ברישומים מופיע גם לידת בנו ר' יחזקאל משה בשנת תקנ"ה כפי שהוכחתי במאמר הנ"ל.

בשנת תקס"א עזב את העיירה קאלדי ועבר לנייהויז, אך עדיין נשאר רב המחוזות ט"ב עד שנת תקע"ז אז איבד את מאור עיניו והג"ר שמואל ליב קוידער נקרא למלא מקומו בשנת תקע"ח. ברבנות קאלדי כיהנו אחריו רבנים אחרים כמו רבי אברהם שיק ורבי ליפמאן שארגער אך הם לא היו רבני המחוז.

באחרית ימיו התגורר רבי אברהם בשאפא, וראה בספר 'שני עפרים' [פראג 825] להגרצ"ה ברודא ברשימת נותני מעות קדימה בעיר אייבשיץ: הרב הגאון מו"ה אברהם ליפשיטץ אב"ד משאפא.

כ"ז מבוסס ע"פ רישומי הערים הנ"ל וע"פ מאמרים שונים שמצויינים בסוף המאמר שבספר הנ"ל, והם: 1. RACHMUTH, M. - 'דיא יודען אין נייהויס', בתוך: 'אהרבוך

מצבת רבי אברהם ליבשיץ

דער געזעלשאפט פאר געשיכטע דער יודען אין דער טשעכסלאוואקישען רעפאבליק' IV 933 עמ' 226-227. 2. מאמרו של ה. גולד 'געשיכטע דער יודען אין טריש' בתוך ספרו 'דיא יודען אונד יודענגעמיינדען מעהרן'ס אין פערגאנגענהייט אונד געגענווארט' ברין 929 עמ' 541. 3. 'געשיכטע דער יודען אין פולין' בתוך ספרו של גולד עמ' 507-510. 4. 'געשיכטע דער יודען אין נייהויס' בתוך: גולד - 'יהודים והקהילה היהודית בצ'כיה בעבר ובהווה' [בצ'כית] פראג 934 עמ' 448.

מלבד זה יש לציין: ר' אברהם נזכר גם בתשובת הגרש"ל קידער שנדפסה בשו"ת ר' בצלאל רנשבורג סי' ל"ו, וז"ל: "והרב הגאון מו"ה אברהם ליבשיץ נר"ו הורה ... והרב הג' הנ"ל צוה מענוונותו שישאל גם דעתי בזה. קורא אני על הך הוראה כבר הורה זקן כמותו, ואינו צריך להסכמת". כן נזכר בתשובת רש"ל קוידר שנדפסה בקובץ 'מעין התורה' שנה ג' גליון ה', וכן בשו"ת שמן רוקח השמטות סי' ב'. מתלמידיו היה גם הג"ר פייש וינטער דיין בהאליטש.

בספריית וורשה ישנו כת"י (מס' 87) המכיל חידושים בשם של רבנים מבוהמיה ומורביה בראשית שנות הת"ק [ר' טיאה ווייל, ר' ליב נ"ש מטריביטש, ר' וואלף רייכלש ועוד], בין השאר יש שם הרבה חידושים בשמו של ר' אברהם ליבשיץ. בא'

מהם מציין הכותב: "משום מו"ה אברהם ליבשיץ מק"ק טרישט". חלק קטן מכת"י זה נדפס בקובץ פעמי יעקב שנה ג' קונטרס ב'.

בס' 'עדות ליוסף' [בכת"י] שו"ת להג"ר יוסף פיילבאגען אב"ד העלישוויא [נולד י"ב אדר תקמ"ד ונפטר כ' אדר תרכ"ט בדערעזניץ ומנו"כ בהעלישוויא ליד זקנו הג"ר יוסף פ"ש], מצאתי מציאה רבה בקשר לר' אברהם ליבשיץ. יש שם חילופי שו"ת עם רבי יחזקאל משה פישמן מתקופות כהונתו בשאפא ובמישקולץ, והוא מכנה אותו "ש"ב". וז"ל שם בפתיחת א' מהתשובות: "לידידי וחביבי כלבבי ש"ב הרב המאה"ג המופלג המפורסם החרוץ ושנון כבוד מו"ה **יחזקאל משה** נ"י אב"ד דק"ק שאפי יע"א". כמו"כ יש שם תשובה לרבי אברהם ליבשיץ הפותחת בזה"ל: "מה שהשבתי לא"ד הרב הגאון הצדיק המפורסם מו"ה **אברהם ליבשיץ** זצ"ל שהיה אב"ד בגליל טאבער וגליל בודווייס במדינת פיהם", וכן במשך כל התשובה מכנהו א"ד. מכל זה נראה שר' אברהם היה דודו של הגר"י פיילבאגען. והנה אם הקירבה היא מצד ר' יוסף עצמו ולא מצד זוגתו, אז ישנם שתי אפשרויות לאופן הקירבה, כי הלא אביו של ר' אברהם ליבשיץ היה הערשל, ואביו של ר' יוסף הוא הג"ר יעקב הירש ב"ח פיילבאגען אב"ד שטייניץ מח"ס 'חשרת מים' [נולד ה' תמוז תקי"א ונפטר ט' טבת תקצ"ב] שהיה בנו של הג"ר משה אריה ליב דיין בניקלשבורג [נפטר כ"ב אדר], וחתנו של הג"ר יוסף פרישטאט אב"ד העלישוויא, ולכן בהכרח שרבי אברהם ליבשיץ היה חתנו של ר' משה ליב מנ"ש או של ר' יוסף מהעלישוויא. מסתבר יותר שהיה חתנו של ר' משה ליב, כיון שהוא עצמו היה דיין בנ"ש. זוגתו של ר' משה ליב מרת חנה בת לאה [נפטרה ט"ו שבט], היתה בת הרב החרף העצום מו"ה הרש ב"ח [ב"ר יוסף] זצ"ל מנ"ש [נפטר י"ט תמוז]. ואגב אציין שבפנקס המוהל של רבי יחזקאל משה פישמן הוא מזכיר ברית שערך יחד עם הרבני מ' משה שמואל פיילבאגען מק"ק מעזריטש, שהוא בנו של הג"ר יוסף אב"ד העלישוויא הנ"ל, שהתגורר אז במעזריטש וכיהן אח"כ ברבנות דרעזניץ. גם פנקס המילה שלו שרד ושם מוזכרים כמה בריתות שערך במישקולץ ביניהם הברית שערך עם ר' יחזקאל משה. רבי שמואל משה ואביו גם הצטרפו להיתר מאה רבנים שסידר רבי יחזקאל משה בשנת תר"א.

רבי נתן דוד פישמן – התחתן בשנת תקס"ד, ילדיו הם: 1. ר' גבריאל צבי, יליד 806 [תקס"ו] נשא בשנת 833 [תקצ"ג] את זוגתו גיטל לבית אדלר. 2. אסתר, ילידת 808 [תקס"ח]. 3. ר' שמעון ליב, יליד 810 [תק"ע] זוגתו מרת גיטל לבית הלר. 4. לאה, ילידת 811 [תקע"א], אשת יאקאב מייסנר. Marta ילידת 814 [תקע"ד]. 5. שרה, ילידת 819 [תקע"ט]. 6. אחותה התאומה פאני שנישאה לרודולף טיטנער. כ"ז התברר מהמאטריקל דטרעביטש (ע"י ר' יוסט תשוחח"ל על הסיוע הרב בהשגת רישומים מצ'כיה ופיענוחם). יצויין שר' גבריאל צבי רשום בספר המשפחות של

טרישט. כמו"כ אביו ר' נתן דוד רשום בפנקס הח"ק של טריש בשנת תקע"ו בתור מוהל של הילד יאקב ב"ר יחיאל.

רבי יחזקאל משה פישמן – בקובץ 'כרם שלמה' שנה ט"ז קונטרס ו' עמ' כ' נדפס תשובה ממנו בענין "ניקב קרום של מוח" שהשיב להג"ר שלמה זלמן ברוין אב"ד פוטנאק. מתלמידיו בשאפא היה הצדיק מו"ה חנוך אשער מכפר קנעזיטש, זקנם של הרבנים לבית יפה שלעזינגער.

רבי מרדכי עמרם הירש – כעת ראיתי ביוגרפיה עליו בגרמנית ושם כתוב שלפני לימודיו בטשאבא למד גם תקופה בפרעסבורג (אצל ה'כתב סופר'). וכך גם סיפר הרב יונה ארנטרוי (בנו של הג"ר חנוך ממינכן) לבתו של הרב יצחק יונג [חתן ר' פנחס פלסנר], שר' מרדכי עמרם למד בפרעסבורג, ובתקופה זו היה ישן על ספסל בביהמ"ד. זוגתו מרת מירל נלב"ע ביום כ' אייר תרע"א.

רבי משה יעקובזון – לאחר לימודיו בוירצבורג למד במשך שנה בפרעסבורג אצל ה'שבט סופר', כך עולה מכתב מורינו שהעניק לו השב"ס בשנת תרל"ט (נדפס בקובץ 'כרם שלמה' באבוב שנת תש"נ קונטרס ג' עמ' מ"ד). ר' משה נלב"ע ביום כ"ו חשון תרצ"א. זוגתו רגינה שם הקודש שלה רבקה, והיא נפטרה ביום ו' ניסן תרצ"ז.

רבי יוסף פינקלשטיין ממישקולץ וחותרו הפרי צדיק – בפנקס המוהל של רי"מ פישמן מוזכרים מילות ג' מילדי, ואכן במאטריקל הלידות של מישקולץ רשומים הלידות של הילדים האלו, והתאריכים תואמים. מלבד זה רשומים עוד ילדים שלו. יאקאב יליד 843, החליף את שמו ל fenykovi בבודפסט. שרי, ילידת תר"ח. שימון, יליד תרט"ז. דוד, יליד תרי"ח. פאני, ילידת תרי"ט. יצחק [איגנאץ] ושימון נפטרו בילדותם. ברישום לידתו של דוד כתוב שהאמא היא פאני לבית **בענעדיק**. כמו"כ בשנת תרמ"ז התחתן בבודפסט ד"ר דוד אדולף אונודי בן 30 יליד מישקולץ בנו של יוסף פינקלשטיין ופאני **בענעד**. גם במפקד תר"ח מופיע במישקולץ: יוסף פינקלשטיין בן 33 יליד מאלוקא – פולין, אשתו szali **בענעט** ילידת טשאבא בת 22. לכאורה נראה מזה ששם המשפחה של חותרו רבי מאיר אברהם בעל 'פרי צדיק' היה באנעט, ויש לברר הדבר היטב.

*

בשולי הדברים: בנוגע לשם המשפחה של רבי מאיר אברהם אב"ד טשאבא, לפי ד"ר דוב בער מונקאטשי בספרו (מגלות היוחסין של משפחות יהודיות הונגריות), חמיו היה רבי גבריאל **בענעט** (ציפער), ואכמה"ל.

הרב מנחם מאיר יאקאבאוויטש - ברוקלין נ"י

הג"ר יונה צבי פאנפעדער ראש ישיבה במיהאלוויץ

ב'עלי זכרון' (עלה יב עמ' מג) מזכיר ישיבתו של הג"ר יונה צבי פאנפעדער – הנה לאחרונה נשאלתי מהרב חנני' יו"ט ליפא פריעדמאן העוסק להנציח זכרון ק"ק מיהאלוויץ [עיין 'שו"ת השיב משה' (סי' עא): "מיהאלאוויץ ודאי לא יכתבו, ולדעתי הוא שינוי השם אם יכתבו כן, אבל מיהאלוויץ או מיהאליוויץ אין בו קפידא, ואיזה מהן שיכתבו כשר"], אם יש בידינו ידיעות על הראש ישיבה רבי יונה הערש זצ"ל. ע"כ הנני להעלות על הגליון איזה פרטים על האי גברא רבה ומשפחתו, לזכר עולם יהי' צדיק.

הג"ר יונה צבי פאנפעדער נולד בוואמוש-מיקולא י"ט אדר תרמ"ז, ונתגדל בנאדי-שאללא (קיש-שאללא, כהיום: Tekovske Luzany). תלמיד הגאונים רבי שאול בראך אב"ד קאשווי זצ"ל במאגענדארף, וה'באר שמואל' אב"ד אונסדארף זצ"ל, שם גם שימש בתור 'ראש ישיבה', כבר בגיל שיתסר (עפ"י נוסח מצבתו: "העמיד תלמידים רבים ושלמים יותר מכ"ה שנים"). מוזכר בס' 'מעשי למלך' (הל' ביאת המקדש פ"ג הי"ג): "כעת הגיע לידי ס' מרכבת המשנה ח"ב נשלח לי מהבחור המופלג החור'ש מו"ה יונה פאנפעדער נ"י". ומופיע בפראנומערנטן לס' 'עולת חדש' ח"ג (טאלטשאווא תרע"ב): "אונצדארף... ש"ב הב' החשוב והמופלג יונה צבי פאנפעדער".

זוגתו מרת חוה הי"ד, בת הנגיד רבי יעקב דוד מאשקאוויטש מדובראווקע, מנו"כ במיהאלוויץ (ראה עליו ומשפחתו בס' 'זכרון קדושים', תולדות בנו הג"ר מנחם גרשון אב"ד טשעטשאוויץ, ח"א עמ' כב, ח"ב עמ' ח). נוסח מצבתו: פ"נ גבר הוקם בעול... של תורה איש צדיק תמים / מוה"ר / יעקב דוד / בן הרבני הצדיק מו"ה ר' יחיאל ע"ה / יעקב איש תם יושב אוהלים / עד זקנה ושיבה

נתחכם בחיכומים / קולו נשמע על שער בת רבים / בקדושה וטהרה התנהג כל הימים / דור ישרים גזעו
בנין וחתנין רבנים / ועד היה ביתו לחכמים
ולאביונים / דוד השכיל בכל ענינים נשגבים / נפטר
בן ע"ו(?)... לפ"ק. בפנקס 'חברה קדישא' נרשם: נפטר
ט"ז ונקבר י"ז אלול תרע"ח, נקבר אצל ר' אברהם
פעטראוויטץ [=ר' אברהם שלמה ב"ר יהושע העשיל
גרינפעלד מפעטראוויטץ. גם נרשם שם: מרת אסתר ב"ר
ברוך, אשת ר' יעקב דוד מאשקאוויטש, נפטרה ט' שבט
תרע"ה. כנראה בזו"ש, שהרי ב'זכרון קדושים' (שם) כ'
שהי' חתן אחי אביו הנגיד ר' מנחם אהרן ב"ר משה
מסלאווקאוויץ, מגזע הרה"ק רבי מיכל מזלאטשוב זי"ע].

ר' יעקב דוד מאשקאוויטש

אחר פטירת חמיו יסד ישיבה קטנה במיהאלוויץ, שם הרביץ תורה לתלמידים יחד עם גיסו הג"ר עזריאל פריעדמאן הי"ד (ראה הקדמת ספרו 'נפש עזריאל' עמ"ס מכות, ברוקלין תשנ"ט), שם למדו לערך 50 בחורים הגונים, והג"ר שמואל רובין הי"ד מח"ס 'ואמרו אמין' ושא"ס הי' משגיח בישיבה וניהל הישיבה אחר פטירתו של רבי יונה הערש (זכרונות ר' יעקב נתן פריעדמאן יליד מיהאלוויץ, קבלנו מנכדו ר' ליפא הנ"ל, ממנו גם קבלנו העתק פנקסי ה'חברה קדישא' וצילומי מצבות). בפראנומערנאנטן לס' 'כהנת עולם-מהרשש"ך אחרון' (ווראנוב תרפ"ו) מוזכר במיהאלוויץ "הרב מו"ה יונה צבי פאנפעדער ראש ישיבה". וראה סו"ס 'הדעה והדבור' (מיכאלאווע תרפ"ח) פראנומערנאנטן מ"תלמידי הרב מוהר"ר יונה צבי פאנפעדער שליט"א".

בספר זכרון 'מיכלובצה' (עמ' 40) מספר תלמידו ר' אביגדור שטיינהארדט: "בחצרו של ר' יצחק אלפאנט, בביקתה קטנה – מפכה מעין התלמוד. ראש ישיבה לשעבר של 'ישיבת הונסדורף' המפורסמת והמהוללת, תלמיד חכם מופלג, נשא לו לאשה עלמה עשירה, מוטב לומר שבעל אחוזה עשיר בקומנוביצה שליד מיכלובצה, קנה לעצמו שני חתנים נאים לשתי בנותיו, את ראש הישיבה מהונסדורף ר' יונה צבי פאופדר, ואת ר' זרילקה פרידמן חריף מוח וידען גדול, כפי שבעל אחוזה עשיר ואדוק יכול היה להרשות לעצמו, לאחר מכן כשהחותן נקרא לעולם האמת בטלה גם האחוזה, שני 'הבטלים' שהיו שוקדים על הגמרא לא יכלו כמובן להשתלט על ניהול אחוזה של מאות אקרים, ובכן נטשו את האחוזה ועברו לעיירה, וממה יתקיימו? – מן הישיבה.

"מוצאו של ר' יונה צבי פאופדר היה מבית יהודי נאה בגאלאנטה – בן יחיד של סוחר טכסטיל. בהיותו חסר יחוס רבני, לא יכול היה להשיג משרת רב באחת מן הקהילות הגדולות, על אף בקיאותו הבלתי-רגילה בתלמוד ובכל הספרות... מצוי היה תמיד בתוך ארבע אמות ביתו, המלא וגדוש ספרים, ביניהם יקרי המציאות. שם היה מלמד מארבע לפנות בוקר עד שמונה בערב, בקיץ ובחורף. ולא רק מלמד היה אלא מלמד ולומד כאחת. הוא היה מוצא הנאה בלימוד עצמו...

"בישיבה הזאת היו לומדים תלמוד עם כל הפירושים, גם אלה שלא היה נהוג ללמדם בכל הישיבות הגדולות. ר' יונה צבי פאופדר ידע ליצור מתח לימודי, כאילו נדחפים היו תלמידיו על ידי כוח סמוי שאין גבול לאפשרויותיו... לאחר מספר שנים של לימודים כאן, היה הבחור מוכן ומזומן להמשיך בלימודיו בישיבות המעולות ביותר. עיקר ה'יצוא' היה לישיבת טרנאבה, שם כיהן כרב וראש הישיבה ידידו האישי, הרב ש. ד. [=שמואל דוד] אונגר [אח"כ אב"ד ור"מ נייטרא]. ולא היה לו להתבייש ב'מוצרים' שלו, מפני שבין 220-250 בחורי הישיבה בטרנאבה היוו תלמידיו של ר' יונה צבי פאופדר לשעבר את העידית שבחבורה..."

רבי יונה הערש התפלל בקלויז החסידים בהתלהבות עצומה שעשה רושם גדול על כל הסביבה, אף שמוצאו הי' מגליל-העליון התנהג בחסידות ולבש שטריימל בשבת, הנגיד ר' יצחק עלפאנט התרשם מהתמדתו הגדולה והרכיש לו דירה, ובחצרו גם התקיים ישיבתו שלמדו בה בחורים מצויינים (זכרונות ר' יעקב נתן פר"מ הנ"ל).

נפטר בדמי ימיו בגיל 41, ביום י"ג אייר תרפ"ח, מנז"כ בחלקת הרבנים במיהאלוויץ. הניח אחריו אלמנה ויתומים רכים, ויבך אותו אביו ולא קיבל עליו תנחומין, כמתואר על מצבתו: "בן יחידו לתורה ויראה טפח ורבה, חיים לן שבק ולהבל כל יגיעו ותקותו, זה חלקו מכל עמלו כים גדול שברו, אבל כבד בכי ומספד כל חיי חלדו". על מצבת אמו שנפטרה איזה חדשים קודם פטירתו, מוזכר תפלותיה הרבות לגידולו לתורה: "בנה יחידי לתורה לשמה הגדילה, תפלות רבות על זאת התפללה".

מצבת רבי יונה צבי פאנפעדער במיהאלוויץ

מורו ורבו הג"ר שאול בראך אב"ד קאשוי בא לחלוק לו כבוד אחרון, וצוה להכניס מטתו לבית המדרש מפני כבוד תלמיד חכם כמותו, שם הספידו מספד תמרורים (זכרונות ר' יעקב נתן פריעדמאן הנ"ל). וראה בס' 'אשי ישראל' (להג"ר ישראל ברודא דומ"ץ מיהאלוויץ, פ' אחריו): "הספד מה שאמרתי על הרה"ג החריק ובקי ותיק וחסיד וכו' מו"ה יונה צבי פאנפעדער זל"ה שהי' אבן ספיר בעירנו".

נוסח מצבתו: פ"נ / איש חי רב פעלים גדול בתורה וביראה / הרב ר' יונה צבי ז"ל בן / מו"ה יום טוב נ"י / יגע ומסר נפשו הטהורה צעירים בתורתו יפריחו / ישר ותמים נר התורה צדקתו בשערים יספרו / יחד ושמר נתיבות הבורא צעדיו בתמימות ישבחו / למד תורה כחשיכה כאורה לאיום ונורא / העמיד תלמידים רבים ושלמים יותר מכל"ה שנים / ידוע לבנו על אילן הך / ונקטף באבו שרשיו לא הך / נצח לא ישכחהו שוע ומך / השריש בתלמידיו יראת אדום וצח / צר לי עליך יאמרו הבריות / בכל פנה פלגי עינים דמעות / ישישים ועוללים יבכו מאין הפגות / ותבוא היונה לעת ערב למנוחתה / י"ג אייר תרח"ף / תנצב"ה.

אשתו מרת חוה ושני בניה נעקד"ה (בספר זכרון 'מיכלובצה' מוזכר שנעדרו 2 ילדים ו-3 נכדים) ה"ד. בת אחת נשארה לפליטה וגרה בארץ ישראל ואח"כ באוקספורד, ולא הניחה זש"ק ה"י (מפי הרב עזריאל קלאר). בפנקס 'חברה קדישא' דמיהאלוויץ נרשם: "הב' יעקב דוד בן ר' יונה צבי, נפטר ונקבר ו' כסלו תרפ"ט".

הורי רבי יונה צבי: ר' יום טוב ליפמאן (במאטריקל: פיליפ) ב"ר חיים זאב ופראדל פויפעדער (נולד ט' טבת תר"ח), נפטר ה' ניסן תרצ"ה. זוגתו מרת ייטל (דזשולי, ילידת תר"ט) בת ר' מרדכי ורבקה פעלדמאן, נפטרה ר"ח שבט תרפ"ח. נישואיהם התקיים בנ' שאללא ל"ג בעומר תרמ"א. כשבקרתי בנ' שאללא מצאתי קבורתם וקבורת הוריה זא"ז בביה"ח החדש.

נוסח מצבתם: פ"נ / איש חשוב ויקר כ"ה / יום טוב המכונה ליפמאן / בן כ"ה / חיים זאב פויפעדער ז"ל / ירא וחרד לדבר ד' מנעוריו הלך תמים / ואוזן קשבת הטה לשמוע בלימודים / מעודו התפרנס מיגיע כפו בזיעת אפים / טוב לשמים ולבריות כל ימיו היה / בן יחידו לתורה ויראה טפח ורבה / חיים לן שבק ולהבל כל יגיעו ותקותו / זה חלקו מכל עמלו כים גדול שברו / אבל כבוד בכי ומספד כל חי חלדו / בטח בד' ועל כל מדה הודה לו / הלך לעולמו ה' ניסן / ונקבר בו ביום בכבוד גדול / בשנת תרצ"ה לפ"ק / שם אמו פראדל / תנצב"ה.

פ"ט / האשה החשובה עטרת בעלה / ייטל בת כ"ה מרדכי ע"ה / אשת ר' י"ט פויפעדער נ"י / יראת חטא היתה כל ימיה / יסורים רבים סבלה באהבה / טובות עשתה עם משפחתה / לתורה ויראה נתאווה נפשה / בנה יחידי לתורה לשמה הגדילה / תפלות רבות על זאת התפללה / מצדיק בוראה בכל עת ובכל שעה / רש

מצבות ר' יו"ט ליפמאן פויפעדער וזוגתו (וחתנם ר' ישראל דוב שארף) מאחריהם מצבות חמיו ר' מארקל פעלדמאן וזוגתו – בנ' שאללא

ועושר לא היתה לה לנחלה / דת ודין יהודית כראוי שמרה / כשרה ישרה וחשובה היתה / יזכור אלק' לטובה נשמתה / נפטרה ביום ר"ח שבט / ונקברה בכבוד גדול למחרתו / בשנת תרפ"ח לפ"ק / שם אמה רבקה / תנצב"ה.

זקיננו מצד אביו: ר' חיים זאב ב"ר שמואל פויפעדער מנ' שאללא (נולד ביאנקאוויץ ליד נייטרא א' תמוז תקע"ז), נפטר כ"ט אב תר"נ מנ"כ בלעווא. זוגתו מרת פראדל (לבית ליבמאן, נולדה בטאפלישאן י"א כסליו תקפ"ח), נפטרה בנ' שאללא ג' טבת

מצבת רבי יעקב פאנפעדער
בנייטרא

תר"ט. [עפ"י מחקרו של מר איוואן הולו מבודאפעסט לפי ספרי המאטריקל מנ' שאללא. לדבריו ר' חיים זאב הוא אחיו של זקננו הגר' יעקב פאנפעדער מנייטרא (ראה עליו בהקדמת ס' 'מאמר מרדכי') - אביהם של הרבנים רבי שמעון יהודה אב"ד טאקאי מח"ס 'מעייני מים' ורבי מרדכי אב"ד בעקעש מח"ס 'מאמר מרדכי' - שכן במפקד צענזוס נ' שאללא תר"ז ברישום משפחת רבי יעקב נרשם שם אביו שמואל. אך במכתב תלמידו הגר"ש בראך אב"ד קאשוי הנדפס בהקדמת ס' 'מאמר מרדכי' (מישקאלץ תרצ"ח), כותב: "תשואת חן עבור הודעתך שם אם מורי [רבי יעקב פאנפעדער] זצ"ל, אבל יותר נכון מנהג ספרדים להתפלל על טובת נשמה בשם אביו, וחקתי ודרשתי ונאמר לי ששם אביו היה יוסף". וצריך בירור].

שם המשפחה הי' מתחלה "פויפעדער" (וכ"ה ב'שור'ת גורן דוד' ח"ב סי' סו), ע"ש 'נוצת הטווס' - באשכנז: "פוי פעדער", והיא נוצת עוף בעלת גוונים הנהדרות, הנקראת בענגליש 'פיקאק', ונשתרבה ל"פאנפעדער" (עפ"י דקדוק שפת אשכנז Pfau-en-feder). [אגב, בגמרא (בבא קמא נה ע"א, חולין קטו ע"א, וברש"י שם: טווס - פווא"ן בלע"ז) מוכח דה'טווס' הוא עוף טהור. וכ"כ הנודע ביהודה בהגהות מהר"י לנדא (חולין סג ע"א): פווא"ן סתם בלי שם לוי הוא עוף טהור כמו שפירש"י לקמן קטז ע"א טווסא פווא"ן. ומ"מ דנו הפוסקים אם נאכל במסורת, ראה 'פרי מגדים' (י"ד סי' פב שפתי דעת סק"ח) בשם ה'כנסת הגדולה' (הגהות בית יוסף שם אות לא): עוף פווא"ן שנוצה שלו מהודרת יש ראי' להתיר כו', ומכל מקום כו' כיון דיש שני מיני פווא"ן אין לאכול שום אחד מהן יע"ש. ובאמת בכנה"ג (שם) וב'שור'ת בעי חי' (י"ד סי' קכד) האריך בזה וכתב דבקושטא ובשאלוניקי לא הי' נאכל, אך ציין לדברי ה'דמשק אליעזר' (לובלין ת"ו, קסח ע"ב) דמשמע שבמדינת ליטא נאכל במסורת. וראה ב'פחד יצחק' (ערך עוף, סח ע"א) תשובת הגר' נתנאל סגרי אב"ד צינטו ושאר גדולי איטליה, ומוכח דבמקומם אכלו עוף זה עפ"י מסורה, וכ"ה עדות ה'זבחי כהן' (ליוורנו תקצ"ב, קיצור דיני שחיטה, ציור 7). וכ"כ ב'מאור לכשרות' (ח"ו עמ' 233) בשם איזה מרבני מרוקו ותימן].

זקיננו מצד אמו: ר' מרדכי המכונה 'מארקל' פעלדמאן, נפטר ה' אלול תרס"ד. זוגתו מרת רבקה (לבית לויפער, עפ"י מאטריקל נישואי בתה), נפטרה ר"ח טבת תרס"ד. מנו"כ בנ' שאללא.

נוסח מצבתם: פ"ט / איש יקר וחשוב ה"ה כ"ה מרדכי / המכונה מארקל פעלדמאן ע"ה / שהלך לעולמו בשיבה טובה / בן תשעים שנה ביום ה' אלול / שנת תרס"ד לפ"ק / מנעוריו הלך בדרך צדיקים / איש יראת ה' היא היתה אוצרו / רוב ימיו כנו בעבודת אלקים / קולו בנחת נשמע וישר דברו / למרום עלה בכל הודו והדרו / תנצב"ה / שם אמו קילה.

פ"ט / אשה יקרה חשובה וצנועה המפורסמה / בשם רבקה אשת כ"ה מארקל פעלדמאן / שהלכה לעולמה בת פ"ג שנה ביום / שבת חנוכה ר"ח ט' שנת תרס"ד לפ"ק / רק טוב ולא רע גמלה כל ימי חייה / בדרך אמת הלכה ושלוש כל נתיבותיה / קבלה את כל אדם בסבל[ר] פנים יפות / הכינה מזון לעניים בידיה הרפות / תנצב"ה / ושם אמה אסתר.

צאצאי ר' יום טוב ליפמאן פויפעדער מנ' שאללא: (1) הג"ר יונה צבי הנ"ל. (2) מרת פראדל (נולדה בנ' שאללא יוהכ"פ תרמ"ט), בזו"ר אשת ר' ישראל דוב שארף, נפטר ב' שבט תרפ"ו, מנו"כ בנ' שאללא. בזו"ר אשת ר' מיכאל מאיר וואזנער (נולד כ"ו סיון תרל"ח) מסערדהעל. (3) מרת בערט"א (נולדה בנ' שאללא י"ח תמוז תרנ"ד), אשת ר' אהרן הויזמאן (נולד במונקאטש י"ט טבת תרנ"ד, ב"ר ישראל ורוזעלי"א לבית גליק).

בין תכריך כתבי הג"ר עזריאל פריעדמאן מח"ס 'נפש עזריאל' (הנמצא תח"י נכדו הרב עזריאל קלאר ר"מ בקרית יואל), נמצא מכתבים ובירורי הלכה שכתב עפ"י בקשת אלמנת גיסו רבי יונה צבי, על דבר שנצטער בו אותו צדיק בחייו, בנוגע סכסוך בין אחותיו לבין קהילה אחת, בנדון בית שקנו ואנשי הקהילה לקחו מהם הבית בחזקה, וגם השתמשו כמה שנים להתדיין בדין תורה לפני הבי"צ בפרעשבורג, וברשות בי"ד הכריחו לתובעם בערכאות לכופם לעמוד לדין תורה.

זה תורף מכתבו של רבי עזריאל שכתב להג"ר שאול בראך אב"ד קאשוי, ומבקש עזרתו לטובת האלמנה האומללה 'כי זלעפות רעב שוררות בביתה', בה מתואר גוף העובדא:

ב"ה, יום א' לס' והראה את הכהן פה מיהאלאוויטץ יע"א תרצ"ג לפ"ק

שלומים מרובים כטל וכרביבים ומא' ישגוב לבדו במערכה ישפות שלום וברכה אלף פעמים ככה על ראש כבוד קדושת הרב הגאון הגדול הצדיק המפורסם מאוד לשם ולתהלה עטרת תפארת ישראל פאר המעלות והמידות יקרות וחמודות נשגב ונעלה לשם ולתהלה כקש"ת מו"ה שאול בראך שליט"א אב"ד דק"ק קאשוי יעצו"ע.

אחדשתוה"ק ביתרת הכבוד, הנני בזה לבקשו מאוד מאוד להזדקק בענין הלזה, בידיעי תרומות מידותיו הנעימים לרחם על בנים האומללים, בני האדם הנכבד צדיק ותמים מו"ה יונה צבי פאנפעדער זצ"ל שהיה מתלמידיו הנאמנים, שיתן נא עיניו הבדולחים על הדבר הזה ויקרב את הראוי לקרב, אשר רחקו בזרוע, ולא יהי' עדת ה' כצאן אשר אין להם רועה.

ומעשה שהי' כך הי', הנה בעיר ... הי' להם לאקרר"ט בית בשכירות מערל אחד אשר הי' דר שם הרב אב"ד ועוד אלמנה אחת, ואח"כ כאשר בא הבית על ליסטאציאן באתה ... אל בנות הר' ליפמאן פאנפעדער נ"י ובקשה אותם שהם יקחו את הבית והקהל יתנו לה לדור בית אחרת, והם לא ידעו שבערמה באתה עליהם, אשר ע"כ קנו הבית מהערל, אבל כל הדבר הי' תחבולה שכאשר קנו הבית פשטו להם הרגל, ולא די בזה שלא יצאו מהבית עוד לקחו הבית אשר הי' מגור האלמנה אשר שבקה לן חיים בחזקה מהם.

ויהי כאשר ראו אשר עושים עמם, בקשו את אחיהם הוא הרה"ג הצדיק מו"ה יונה צבי פאנפעדער זצ"ל, שהוא הי' גיסי, שישתדל בדבר, ועשה כתורה לתבוע אותם לבי"ד הסמוך הוא פרעסבורג והם קבעו זמן, ויסע גיסי זצ"ל ממיאהלאוויטץ לשם, והם לא באו ולא נתנו אמתלא למה לא באו, אשר ע"כ נתנו הבי"ד ליד גיסי זצ"ל רשות בי"ד, כאשר יראה כמעקהד"ג בהלוטה פה.

וכאשר ראה גיסי זצ"ל זה לא נח בזה, והשתדל אצל הבי"ד דעירינו פה וכתבו לשם, וגם רצה לעשות כתב עמם בזבל"א, והכל נשאר מעל. והוכרח לילך בערכאות להכריחם ע"י שילכו לדין, אשר ע"כ לא הציע לפניהם עיקר הטענות רק מה שאין לה הוצאות גדולות, וכמבואר הדבר ברמ"א סי' י"ד סעי' ה', אבל הם לא נתנו אוזן קשבת לזה רק העריכו למולם בערכאות ועלו ההוצאות משני הצדדים על ערך סך 2000 כתרין, והם בראותם שאין בכחם לערוך מלחמה וקרב עם מי שתקיף ממנו עם עדה שלימה, הכרחו לשלם גם ההוצאות אשר הם גרמו.

ויהי כאשר שבק לן גיסי חיים ולכל ישראל, באה לפני האלמנה ובקשה ממני להשתדל בהדבר, אבל אני השבתי לה אם כבוד גיסי זצ"ל לא הי' בכוחו להכריחם במה כוחי יותר ממנו, ולא רציתי להזקק לזה. אבל זה כשנתים אשר באה אלי גיסי אשת גיסי ודמעתה על לחי' נזולים מאין הפוגות, כי זלעפות רעב שוררות בביתה ולמה לא ארחם עליה ועל בניה, אם אין אני יכול להושיע לה בפרנסה וכו' עכ"פ שאקיים כבד ה' מהונך ממה שחננך, עד אשר לבי נמס כמים ולא הייתי יכול למשול עוד ברוחי, והתחלתי לערוך מכתב מול מכתב להרב אב"ד דק"ק ... והבי"ד דעיר פרעסבורג, עד שעלתה בידי אחר שנה שלימה שבאנו לדון לפני הבי"ד צדעיר פרעסבורג ... [כאן מאריך בביור הלכה] והנה יכולתי להאריך בכל פרט ופרט, אך לקצר אני צריך מה שנלע"ד לדינא בנידן דידן. ואחתום בברכה בקידה והשתחו' באהבה רבה בלונ"ח מוקירו כמצווה עלינו בתוה"ק ודשתה"ק.

גם במכתב שכתב איזה זמן מקודם להביד"צ בפרעסבורג, מתלונן על השתמטות צד הנתבעים לעמוד לד"ת, ומבקש שיזהירם ויכופם להתדיין בבית דין, וכך כותב:

ב"ה, יום ה' לסדר 'אך אם אתה לו שמענו' פה מיהאלאוויטץ יע"א

שוכט"ס לכבוד הרבנים הגדולים המבוהקים והגאונים הצדיקים והיראים, איש איש לפי שבחו ומהללו [שימשו אז הרב"ד רבי דוד וועסלי (תר"פ-תש"ב), והדיינים רבי ישעי' קאליש (תרע"ג-תש"ה), ורבי שמעון לעבאוויטש (תרפ"ט-תרצ"ז) - הערת הרב זושא קינסטליכער], השי"ת יאריך ימיהם בטוב, ושנותם בנעימים, אמן כן יהי רצון.

אחדשה"ט כמשפט, את מכתבכם קבלתי על נכון, ותשואת חן חן לכם, והשי"ת ישלם משכורתכם שלמה מלפניו אמן.

ובדבר מכתב דעת אנשי עיר ... יע"א, הנה אין דרכי ב"ה לבייש שום אדם, אך מוכרח אני עתה לצאת מגדרי ולומר שהוא חוצפה לעשות כן, הלא עוד גיסי זצ"ל קרא אותם לדין ולא באו, ויש בידי מאתכם רשות ב"ד אשר ניתן אז לגיסי זצ"ל לילך בערכאות, ואשר ע"כ עד עתה לא ה' מדובר מזה, רק שעכבו שאין רוצין לדון לפניכם, וגם רצו לדחות אותו.

ועתה עוד עושים בחינה זו שאפשר שבמשך הזמן נאבד, אשר ע"כ אומרים שהלכנו בערכאות "אהנע אונס פארהער צור דין תורה צו רופען" [=בלי לתבוע אותנו מקודם לדין תורה], והדבר הוא להיפך, שלא לבד שקראנו אותם לדין, אלא שהם נתנו כתף סוררת לזה, אשר ע"כ ניתן רשות לנו לילך לדין להכריחם במקום שיכולים אנחנו להכריחם, ואם כי לא עלתה בידנו, הלא מבואר בחו"מ סימן י"ד ס"ה ברמ"א דאם הצריך להוציא הוצאות לכופו ע"י ערכאות של נכרי חייב לשלם לו... ובסימן כ"ו סעי' ב' מבואר דמצוה על הבי"ד אפילו לילך בערכאות להכריח הבעל דין שיהי' ציית הדין... [כאן מאריך בבירור הלכה]

וכל זה כתבתי להראות טעותם שרצו בערמה לאבד זכות אלמנה ויתומים, וגם זה איננו מוסכם כ"כ. אך בנידן דידן אין צריך לכל זה, כיון שיש לנו רשות בי"ד והם סירבו מהחל ועד כלה... וכי הם אינם יודעים מזה שהזמנו אותם לדין לפרעסבורג ויש לנו רשות בי"ד ע"ז, הלא יש לנו מכתבים מהגאב"ד דשם [=הגר"ר עקיבא סופר בעל דעת סופר] על זה, ועד עתה רצו לילך לדין בתנאים שלא ע"פ דת תוה"ק, ועתה... באו בערמה חדשה, בסברתם שבודאי נאבד מאתנו באורך הזמן המכתבים מזה, שהלכנו בערכאות בלא רשות בי"ד, ומזה יוכלו הד"ג לירד לסוף דעתם.

ומצוה עליכם כמבואר שהמצוה הוא בגדולי ישראל להכות על קדקדם, כאשר כתבתי עליכם במכתב גלוי כראוי וכיאות לגדולי ישראל כמותכם, וגם לרבות להתרות ... ג"כ על זה, שלא יהי' שופך בוז על נדיבים, ואם קהילתו אינם הולכים לד"ת אזי מחוייב הוא לילך עמנו, כאשר בארתי הכל באר היטב.

מנאי ידידכם באמת הפ"ש באהבה רבה ואהבת עולם בלונ"ח

עזריאל פריעדמאן

לתולדות תלמידי ה'ערוגת הבושם' מחוסט (א)

בעלה הקודם פירסם הרב מנחם מאיר יאקאבאוויטש ג' רשימות מתלמידי רבה של חוסט בעל 'ערוגת הבושם'. לפנינו מקבץ ראשון של תגובות מהקוראים המזהים חלק מהשמות בתוספת ידיעות עליהם.

ר' א' דרומר, ר"פ עפשטיין, ר"א אייזדורפר, רח"ב שפיגל, ר"מ ור"ח טרקלטוב,

ברשימת תלמידי הגאון בעל ערוגת הבושם ז"ע מצאתי כמה מבני משפחתי. רצוף פה מה שהוספתי מתולדותם ממה שיש תח"י:

ברשימה ב'

25 אפרים דרוממער. מראשי הקהל דישוב יולניצא לפני המלחמה היה הרה"ח ר' אפרים דרוממער ה"ד שהיה נגיד מפורסם ותלמיד חכם גדול, מחשובי חסידי ספינקא, ומגדולי המסייעים בהבאת הרה"ק מסאטמאר ז"ע לכהן כאב"ד אורשיווא והגלילות. ר' אפרים היה בנו של הרה"ח ר' מנחם זאב דרוממער שהיה חסיד מפורסם ביולניצא. ר' מנחם זאב ז"ל נפטר שם ביום ו' שבט תר"ע ושם מנ"כ.

מיוצאי חלציו של ר' מנחם זאב היו. ר' אפרים דרוממער הנזכר, ר' מאיר דרוממער ז"ל מאורשיווא שניהל באנק והיה חתן אצל משפחת ריכטער מסעליש, ור' יצחק דרוממער ז"ל שעוד נפטר בצעירותו ביולניצא ושם מנ"כ (מצאצאיו בתו מרת רבקה אשת ר' צבי אלימלך גאלדשטיין מוואלאסק-לאקאט). מבנותיו של ר' אפרים – מרת חנה אשת דו"ר ר' שלמה (ב"ר שמואל ליב) ראזענבערג מאורשיווא ה"ד.

35 אפרים פישל עפשטיין. אולי מעיר סאטמאר, אביו של הגאון ר' אהרן עפשטיין ה"ד דומ"ץ פראג וחתן הגאון ר' אהרן צבי קעסטענבוים דומ"ץ טיסא אוילאק.

38 ארי' אייזדארפער. במעות קדימה ל"ש"ת בית היוצר" הנדפס בשנת תרס"ב נזכר גם 'הב' ארי' לייב אייזדארפער מבריד" שהיה אז מתלמידי ישיבת סאטמאר.

81 חיים בנימין שפיגעל. אמו מרת רחל לאה בת הרה"צ ר' אהרן צבי מבריד ז"ע.

הרה"ח ר' חיים בנימין ז"ל נולד בדאווידקאפף ביום י' אדר תרל"ז. במשך השנים התיישבו בני המשפחה לגור בעיר מונקאטש. בצעירותו יגע בתורה, והיה תלמיד חביב אצל הגאון האדיר בעל הערוגת הבושם ז"ע מחוסט. בהגיע לפירקו נשא ביום ז' חשון תרנ"ח עם זוגתו החשובה מרת אלטא פייגע רבקה ווייזער ע"ה.

לאחר חתונתם התיישבו בעיר מונקאטש. שם היה ניכר ר' חיים בנימין ז"ל כאיש ירא וחרד לדבר ה', תלמיד חכם מופלג ונגיד מפורסם, רחים ומוקיר רבנן. עשה שותפות 'יששכר זבולון' עם כמה תלמידי חכמים. הקים בית מדרש בחצר ביתו. ברבות הימים היה גם מראשי הקהילה בעיר מונקאטש, ומגדולי וחשובי חסידי הרה"ק בעל המנחת אלעזר ז"ע. היה ברשותו מסחר גדול של עצים שהביא לו

הרבה רווח והגיע לדרגת עשירות. עם כל טרדות עסקיו היה רגיל לעסוק רוב היום היה יושב על התורה ועל העבודה.

גם היה מפורסם במונקאטש כבעל חסד נפלא, ונתן צדקה לכל נצרך באופן צנוע ובלי פרסום. לצדו עמדה אשתו החשובה מרת אלטע פייגא רבקה ה"ד שהיתה בעלת חסד גדולה, וביתה היתה תמיד פתוח לקיים מצות הכנסת אורחים. ר' חיים בנימין נזכר בין נותני מעות קדימה להרבה ספרים שנדפסו במונקאטש בהשנים קודם המלחמה.

149 מיכל טערקעלטויב. ר' יחיאל מיכל נולד במונקאטש ביום ט' ניסן שנת תרל"ז, ונימול ביום ב' דפסח ט"ז ניסן על ידי הדיין הגאון ר' שמואל צבי ווייס זצ"ל. הסנדק היה זקינו ר' שמואל קליין. בהגיעו לפירקו בשנת תרנ"ז לערך, בנה את ביתו עם אשתו מרת **מרים** ע"ה בת ר' **יהודה בן ציון ווייס** מעיר סיגעט. אחיה היה הנגיד ר' ישראל ווייס מסיגעט ה"ד שייסד בית מדרש בסיגעט, ושהיה גם אספן ידוע מספרים עתיקים.

ר' מיכל היה מקודם מתושבי סיגעט, ושם נולד לו כמה מילדיו. לאחר מספר שנים עבר להתיישב בעיר גראסווארדיין, והיה לו שם בית חרושת לבדים (שטריקעריי געשעפט - כך סיפר ר' מארים שטערן ז"ל מגראווארדיין-אנטווערפען, וגם נזכר כן ברשימת הנאצים ימש"ו). ר' מיכל טירקילטויב נזכר במעות קדימה לספר **'בית פנחס'** (גראסווארדיין ת"ש). גם נדפס משמו בספר **'אבן ישראל'** הנהגה שזקינו הרב משה יעקב היה רגיל למימר בסעודת מלוה דמלכא.

בשנות הזעם נהרג ר' מיכל עם זוגתו מרת מרים עקדה"ש וגם חמש בנותיהם לא חזרו ה"ד. היו להם גם חמשה בנים אשר חלק מהם שרדו בחיים.

200 ראובן חיים טויב. הרה"ח ר' **ראובן חיים טערקעלטויב** ז"ל ש"ב בהארשפאלווא. נולד בישוב בריד ביום י"ט מנחם אב שנת תרל"ג לאביו הרה"ח ר' אפרים מנשה ואמו מרת רחל בת הגאון בעל השנות חיים.

לא ידוע ממנו כלום רק נשאר ממנו מצבה בבית החיים הארשפאלווא אשר נחרט עליו כדלהלן: פ"נ / [...] / חסיד ועניו חכם ? / כבוד שמו מפארים / ר' **ראובן חיים** / בן ר' **אפרים מנשה** נ"י / נפטר ? / ושבק לן חיים / ר"ח אייר שנת תרע"ט / ת.נ.צ.ב.ה. גם יש בבית החיים ה"ל מצבת בתו: **הבתולה רחל מלכה** / ב"מ ר' **ראובן חיים** ש"ב ז"ל / נפטרה ? אייר תרפ"ה / ת.נ.צ.ב.ה.

הרי נתברר מנוסח מצבת בתו ששימש כשוחט בישוב הארשפאלווא. עולין הדברים עם הנמצא ברשימת מעות קדימה לספר לקוטי אמרים – וויטעבסק (לעמבערג תרע"ב) אצל ישוב נאליפני (הארשפאלווא) ש"ב ר' **ראובן חיים** ש"ב. לדאבונינו לא זכינו לברר אם נשאר ממנו יוצ"ח. יהא זכרו ברוך.

יהודה אריה טעסלער - אנטווערפען

האחים ר"ח פאגעל ור"צ לעבאוויטש (שטארק)

בעלה 17 ברשימות התלמידים מערוגת הבושם נזכר זקני ואחיו. ברשימה ב' מספר 70 נזכר זקני החתן חיים שטארק [ה"ד] [בן ר' יעקב] מסאלל גאליציע, וברשימה ג' מספר צג נזכר דודי החתן יהושע צבי [ה"ד] [בן ר' יעקב] שטארק מסאלל גאליציע. שניהם עבדו בעבודת הקודש להביא בשר כשר לישראל. זקני גר בכפר קטן הנקרא ניר לעווע אצל קליינווערדאן, והוא נזכר כשו"ב שם בפריאמענטין בספר טל חיים (תרס"ט). שניהם שינו את שמם כיון שהם לא היו אזרחי הונגריה, זקני לקח השם פאגעל, ואחיו לקח השם לעבעוויטש. הערוגת הבושם חיבב מאוד את זקני,

שכידוע הערוגת הבושם היה ממעט בדיבור, והיה לו תנועות להראות מה שהוא רוצה, וזקני היה מבינם. שמעתי שכאשר חמיו של ר' חיים הגיע לישיבה של בעל ערוגת הבושם למצוא בחור טוב (היה אמיד) הראה הבעל ערוגת הבושם על ר' חיים בתנועה המראה שהוא בחור גדול.

אין אנו יודעים הרבה על משפחת זקניו ר' חיים, שכן בנו-זקני ר' ברוך פויגל ז"ל הסתיר את כל העבר ולא דיבר הרבה מזה, והמעט שאנחנו יודעים הוא מאחיו ר' ישראל (ב"ר חיים) פויגל ז"ל. אשת ר' חיים הי' שמה דינה, לפי השמועה לבית אמסל. היו להם ג' בנים ר' אברהם הי"ד ר' ברוך ור' ישראל וגם בת אחת הי"ד (מה שידוע כעת). זקני ר' ברוך היה נשוי לפני המלחמה וגר בעיר נאמעני וכל

משפחתו נהרגו עקה"ש. בזיו"ש נשא את מ' גיטל בירנבוים ז"ל, והיה גר במלבורן-אוסטרליה עד יום מותו, ונקבר עם אשתו בהר-המנוחות בירושלים. על ר' יהושע צבי אין לנו ידיעות כלל, מלבד שנשאר ממנו בת אחת אחר המלחמה.

יעקב ישעיה פויגל – מונטריאל

רצ"א יאנקאוויטש, ר"מ מאשקאוויטש

רציתי להוסיף קצת פרטים אודות שניים מהאישים המוזכרים במאמר 'רשימות חדשות מתלמידי ה'ערוגת הבושם'.

עמ' מג 196 "צבי אלימלך יאנקלאוויטש" (כך מופיע גם בכתב היד). לפי השערתו מדובר בזקן זקני הרה"ח ר' צבי אלימלך יאנקאוויטש מדראהיף (Drahovo Kövesliget) שליד חוסט, השנה תואמת לתקופה בה למד בישיבה, ומסתבר שהיתה טעות בהעתקה. היה נשוי להעניא ב"ר חיים זאב געצאוויטש (רצ"ב צילום מצבתה), והיו לו כמה בנים, א' היה ר' חיים זאב שנהרג בשואה ונזכר בספר בית אשר. השני היה הגה"ח ר' יצחק אייזיק (מחוסט), אבי סבי ז"ל, שגם הוא נספה בשואה, והיה לו גם בן בשם דוב, וחתן בשם דוב געצאוויטש.

עמ' נא אות פח משה בנו של ר' יעקב דוד מאשקאוויטש ממיהלויץ, אודות משפחה זו הרחיב הרב נפתלי וקשטיין שליט"א בכמה ממאמריו ב'ויתלדו' ולאחרונה במאמר 505.

שלמה ידידיה ינקוביץ - לונדון

ר"ח אויש, רשימת תלמידים ב'בית היוצר'

בעלה 17 עמ' מ"א, ברשימה ב' מתלמידי הגה"ק בעל ערוגת הבושם זצ"ל בחוסט בשנת תרנ"ה, מוזכר במספר 74 "חיים אויש [מאקוויא]", וכן ברשימה ג' אות מ"ב (עמ' נ) הב' חיים אויש מכפר מאקוויא סמוך לקלויזענבורג יע"א [ב"ר יצחק] - הוא דר"ז בנו של זקני החסיד המפורסם בש"ק זרע תרשישים (לשון חתנו-זקני רבי יהודה קאין זצ"ל בהקדמה לספרו "מניחות יהודה") מוה"ר יצחק אויש זי"ע, מכפר מאקווי שובמחוז קלויזענבורג, (תולדותיו ראה בספר "זואת ליהודה" הנספח לספר הנ"ל שהר"ל בעז"ה בשנת תשס"א). רבי חיים מוזכר גם בשמות החותמים שבסוף ספר שו"ת בית היוצר שיצא לאור בשנת תרנ"ו, בין תלמידי הישיבה הנ"ל: "חיים אויש ממאקוויא".

וראה בספר "לקורות היהדות בטרנסילבניא" (עמ' 114-115) שמביאו ושם כתב שלרבי יצחק היו ג' בנים ובת אחת, (א) רבי מרדכי אויש שהיה חתן אביו הרה"צ רבי אברהם אברהם זצ"ל מכפר טירע, רבי ישראל אהרן אויש שהיה תלמיד המהר"ם שיק זצ"ל, ורבי חיים אויש מתלמיד הערוה"ב כנ"ל, ובתו אשת רבי יהודה קאין הנ"ל.

וכיון שבא לידי רשימה הנ"ל, ע"כ הנני לציין להלן רשימת שמות תלמידי ישיבת חוסט הנזכרים בשו"ת בית היוצר הנ"ל (כפי הסדר שמובא שם), אשר בחלקם הגדול

נזכרים גם ברשימות הנ"ל (המצויינים במספר בלבד הכוונה לרשימה ב', שרובם 55 תלמידים) נזכרים שמה, חוץ 14 שמות שאינם נזכרים ברשימות הנ"ל, כמצויין), ולפעמים נוסף איזה פרטים אודותיהם כאשר יצויין בקן תחת המילה:

א) 28 אברהם געשטעטנער (טשארנא, ראאב): הב' אברהם געשטעטנער מטשארנע, אחיו (נזכר בין המספרים 100-101 יחזקאל [שרגא] געשטעטנער [ראאב]) הב' יחזקאל

ב) 208 שלמה יו"ט קרויז [באניהאד, ב"ר יעקב זאב]: הב' שלמה יו"ט קרויס מבאניהארד

ג) 143 משה גוטטמאן [קערעטשין]: הב' משה גוטמאן מקערעטשין
ד) 33 אשר זעליג שווארץ [מט' אדאני, שו"ב טיסא-סאלקא, מח"ס בית אשר]: הב' אשר זעליג שווארץ מאדאן תלמיד המחבר

ה) 112 יצחק צבי לעבאוויטש [זענטא, אב"ד טשאפ, מח"ס שלחן העזר]: הב' יצחק צבי לעבאוויטש מסענטא תלמיד המח'
ו) רשימה ג' עט. - הב' יצחק מאשקאוויטש מבלדיג יע"א: הב' יצחק מאשקאוויטש מבאלדיג

ז) 177 עמרם ניישלאסס [פרעשבורג, פאקש]: הב' עמרם ניישלאסס מפרעסבורג
ח) 63 חיים יודא דייטש [דומ"ץ מאקאווא, מח"ס אהבת חיים ועוד]: הב' החתן חיים יודא דייטש

ט) 139 משולם פייש ווייס [אוקרוטוי]: הב' משולם פייש מאיקריטויא
י) 31 אליעזר יאקובאוויטש [מיהאלאוויץ]: הב' החתן אליעזר יאקובאוויטש
יא) 205 שאול גאלדשטיין [אוהעל, ב"ר מאיר]: הב' שאול גאלדשטיין מאוהעלי
יב) 27 אברהם משה שטיין [דומ"ץ בקלויזנבורג]: הב' אברהם משה שטיין
יג) רשימה א' 102 הבח' ישראל דוד כהנא מטורץ: הב' החתן ישראל דוד כהנא מטורץ תהמ"ח

יד) 65 חיים יודא כהנא [סאטמאר]: הב' חיים יהודא כהנא מסאטמאר
טו) 152 מרדכי אברהם כ"ץ [טשענגער, סאטמאר, ב"ר יהונתן בנימין]: הב' מרדכי אברהם כ"ץ מטשענגער

טז) 95 יעב ברוין [קאפיש]: הב' יעקב ברוין מקאפיש
יז) 6 אהרן אויש [פאקש, אב"ד לופעני]: הב' אהרן אויש מפקאש
יח) 66 חיים יודא מערץ [נאנאש, דומ"ץ מונקאטש, ב"ר דוד צבי] <נמחק>: הב' חיים יהודא מערץ מנאנאש

יט) 179 עזרא פינקלשטיין [האדהאז, שו"ב נירבאטור, מח"ס זיו עזרא, ב"ר גדלי']: הב' עזרא פינקלשטיין מאויטומאני

כ) 81 חיים בנימין שפיגעל [מונקאטש]: הב' חיים בנימין שפיגעל מדוידקעף

(כא) רשימה ג' מה. מרדכי זאב צינק מדיסנוישיד יע"א, גבאי דחברה מזונות חורף תרנ"ח לפ"ק: **הב' מרדכי זאב צינק**

(כב) **הב' חיים שווארץ ממאזשוי תלמיד המחבר**

(ג) 240 שמואל צייגער <נמחק>: **הב' שמואל צייגער סג"ל**

(כד) רשימה ג' נג. **הב' אלעזר צייגער** [בערעגסאס]: **הב' אלעזר צייגער סג"ל**

(כה) 202 שמואל טרויב [סיגעט]: **הב' שמואל טרויב מסיגעט**

(כו) בין המס' 91-92 חיים בראך [בן הגר"ש אב"ד ניר-מאדע] - וכן ברשימה ג' יג. **הב' חיים בראך בן הרה"ג וכו': הב' חיים בראך מניר-מאדא**

(כז) 5 אלחנן זלמן גראסס [ב"ר אהרן יודא, יאנאשי]: **הב' אלחנן זלמן גראסס מיאנאשי**

(כח) 120 ירחמיאל קאצבורג [אב"ד אזד-באליאק, בהג"ר ישראל חיים אב"ד שם] - וכן 231 שלום כצבורג [טאפאלטשאן, בהג"ר ישראל חיים אב"ד אזד-באליאק]: **הב' ירחמיאל כ"ץ קאטצענבורג מבאליאק אחיו הב' שלום**

(כט) 146 מרדכי ארי' קאהן [לאדאני]: **הב' מרדכי ארי' הכהן מלאדאן**

(ל) **יעקב משה כהנא מבאניהארד**

(לא) 14 אשר אנשיל כ"ץ מטשענגער [אב"ד סערדאהעלי, מח"ס ולאשר אמר]: **הב' אשר אנשיל כ"ץ מטשענגער**

(לב) רשימה ג' כד. **הב' לוי יצחק ראז מק"ק דיארע יע"א: הב' לוי יצחק רויז מדיורע**
(לג) 37 אביגדור פרענקל [עטשעד] - וכן ברשימה ג' נב. **הב' אביגדור פרענקל מעטשעד [ה"ד, ראה"ק עטשעד]: הב' אביגדור פרענקל מעטשעד**

(לד) **הב' פנחס קליין מחודלעף**

(לה) 91 חיים פריינד [סאטמאר, ב"ר יצחק מאיר] - וכן ברשימה ג' פ. **הב' חיים פריינד מסאטמאר [ב"ר יצחק מאיר]: הב' חיים פריינד מסאטמאר**

(לו) רשימה ג' יד. **הב' חיים שאנפעלד בן הרה"ג [משה יוחנן] אבדק"ק ער מיהאליפאלווא יע"א [קעזמארק]: הב' חיים שעהנפעלד ממהאליפאלא**

(לז) רשימה ג' ז. **חיים ארי' ווייס מהאדאד, ג"ר דחברה ע"ש שנתרנ"ח וכו' (אולי הוא?) הב' חיים יהודא מהאדאד**

(לח) רשימה ג' מג. **הב' שלמה יצחק לייכטמאן מק"ק גר' ווארדיין יע"א: הב' שלמה יצחק לייכטמאן מגרויסווארדיין**

(לט) 183 פנחס יעקב קאהן [רב בלייפציג, מח"ס אוצר הבאורים והפירושים ועוד]:

הב' פנחס יעקב קאהן מיאנאשהאז

(מ) 115 יצחק איידליטץ [טשאסלייא] - וכן ברשימה ג' סו. **יצחק איידליטץ מק"ק טשאסלוי יע"א: הב' יצחק איידליטץ מטשאסלא**

הב' אהרן שטערן

(מב) 155 מרדכי דוד ראכליטץ [צענע]: **מרדכי דוד ראכליטץ מדעדע תלמיד המחבר**

(מג) אחיו הב' עקיבא

(מד) הב' מרדכי שלמה גראס מקערעטשין

(מה) 106 ישראל בערקאוויטש (ראה גם ברשימה ג' אחר אות צח. בעזה"ת, לזכרון עולם שלמדתי כאן קיץ תרס"ח לפ"ק, עד שנת עת"ר... הה"צ שליט"א, הק' ישראל בן אשר בערקאוויטש, גבאי דחברה מחזיקי תורה [ליפשא]): **הב' החתן ישראל בערקאוויטש מליפשע**

(מו) 8 אביגדור קליין [קאסאני]: **הב' אביגדור קליין מקאסאן**

(מז) 186 פייש כהנא: **הב' משולם פייש כהנא**

(מח) 84 חיים צבי שווארץ [סעמיהאלן] - וכן ברשימה ג' נה. הב' חיים צבי שווארץ מק"ק ב' סעמיהאלי יע"א: **הב' חיים צבי שווארץ מסעמיהאלי** (מט) רשימה ג' נט. הב' משה שאהנפעלד מאוהעלי יע"א: **הב' משה שעהנפעלד מאוהעלי**

(נ) רשימה ג' לט. הב' אהרן זעליג גרין מרעטיאג [כעת הוא שו"ב בק"ק דעש יע"א] [ב"ר מנחם מענדל, הי"ד]: **הב' אהרן זעליג גרין מרעטיעג** (נא) 68 חיים ווייס מסאטמאר [ירושלים, רשם חי' הערוה"ב, ב"ר מנחם]: **הב' חיים ווייס מסאטמאר**

(נב) הב' אשר אנשיל קויפמאן מטשענגער

(נג) הב' יקותיאל צבי נוסבעכער מנאסאד

(נד) הב' מרדכי קאהן מווארי

(נה) 26 אברהם לעבאוויטש [טשאסלאוויטץ]: **הב' אברהם לעבאוויטש מטשאסלאוויץ** (נו) 52 דוד שלעזינגער: **הב' דוד שלעזינגער מקראלע**

(נז) 80 חיים לעבאוויטש [דאבראן]: **הב' חיים לעבאוויטש מדאבראן**

(נח) הב' יוסף ראטה מזאהאטי

(נט) 74 חיים אויש [מאקווא] - וכן ברשימה ג' מב. הב' חיים אויש מכפר מאקווא סמוך לקלויזענבורג יע"א [ב"ר יצחק]: **הב' חיים אויש ממאקווא** (ס) 87 חיים צבי שאנפעלד [בערעג קומלויש]: **הב' חיים צבי שעהנפעלד מבערעג קומלויש**

(סא) הב' בנימין אליעזר מאנדל מבאקע

(סב) 211 שמעלקא ברייער [אב"ד נאדי-קאטא]: **הב' שמואל שמעלקא ברייער מסעליש**

(סג) הב' ישראל משה פוקס משאנדרעץ

(סד) 198 צבי מיללער [סיגעט]: **הב' צבי מיללער מסיגעט**

(סה) בין 133-134 יצחק אייזיק טרויב [סיגעט]: **הב' יצחק אייזיק טרויב מסיגעט**

(סו) הב' יוסף בערקאוויטש מהארינטש

(סז) הב' דוד גאלדנער מאויטמאני

בן ציון גרינפעלד - ברוקלין נ"י

עוללות

לעלה 4 - ר"א כ"ץ, ראי"א גרינפעלד, ר"י פריעדמאן, רא"א טעלער

במאמרו של ידידי הרה"ג ר' יואל שווארץ נ"י (עלה 4 עמ' ט) הזכיר כמה מבני משפחתו של ר' ברוך בענדיט בן ר' ליזר (אליעזר) כ"ץ, והנני להוסיף על הראשונים עוד איש חשוב ממשפחתנו שכפי הנראה לי הי' חתנו של ר' ליזר הנ"ל מכפר פאניאלע וגיסו של ר' ברוך בענדיט.

החסיד ר' אשר יצחק (אייזיק) ב"ר שלום גרינפעלד מכפר וויטקא אחיו של הרב אהרן ז"ל אב"ד וויטקא, וזוגתו הית' מרת רחל (כ"ץ). וראיתי עכשיו ברשימת

מצבות רבי אשר יצחק אייזיק גרינפעלד מוויטקא וזוגתו (כנראה) מ' רחל (ב"ר אליעזר)

משלמי המכס משנת 848 (תר"ח) שנרשם שם כל משפחתו תחת השם SOLEM (כשם אביו), ומצויין שם אצל זוגתו רחל LAZAR (כנראה שם אביה) ומקום מולדתה נרשם 'פאניאלע', ועל מקור זה בניתי שזקיני ר' אשר יצחק הי' חתנו של ר' ליזר.

גם אח הצעיר שלו ר' יוסף גר"פ מעיר נאמעני (שהי' צעיר ממנו י"ג שנים) הי' חתן אצל ר' ברוך בענדיט כ"ץ הנ"ל גיסו של אחיו, כנזכר כבר במאמרו של ר' יואל שווארץ הנ"ל. [ראה עלה 2 עמ' כ, ובגנזי יהודה (מאנדל) ח"ב עמ' שצז].

מצבות הג"ר אלי' אלעזר טעללער מאיבראן זוג' מ' לאה ב"ר ישעי' פרידמאן

במאמרו של הרב חיים ארי' רייניץ נ"י (שם עמ' יט) הזכיר את הנגיד הצדיק ר' ישעי' פריעדמאן מאיבראן (חמיו של הג"ר נתן פייטל רייניץ ז"ל אב"ד העדילא-מאדע). והנני לצרף לתולדותיו גם את חתנו השני שהי' גאון וצדיק ה"ה הרה"ג ר' אלי' אלעזר טעללער זצ"ל בן הג' ר' יחזקאל משולם טעללער אב"ד נירמאדא זצ"ל (תלמיד החת"ס).

ר' אלי' אלעזר הי' תלמידו של הכתב סופר בפרשבורג, וכתב הרבה תשובות בהלכה לרבו ונאבדו במלחמה (שמעתי מקן א' מאיבראני שראה כתבים הנ"ל). נפטר כ"ב טבת תרס"ח, ועל מצבתו חרות שבחים גדולים עליו, "הרב הגדול... הורה צדק עדתו... הרביץ תורה והעמיד תלמידים". הי' מחותנו של הגה"ק ר' צבי הירש מליסקא זי"ע (בתו מ' אסתר יוטא הית' אשת ר' אהרן גאלדבערגער מליסקא בן ר' יוזפא חתן הגה"ק מליסקא).

הרב אלחנן יונגער - ברוקלין

לעלה 17 – ר' יהודה ברוך בלאו ואחיינו ר' יצחק בלאו

בגליון 17 עמ' ע שאל ר' בן ציון גרינפעלד על ר' יהודה ברוך בלאו, וציין למקומות שונים בהם בא זכרו. הנני להוסיף את הפרטים הידועים לי עליו.

מוצא משפחת בלאו הוא בהארישאר הסמוכה לדעעש, מקום כהונתו של רבי מנחם מענדל פאנעט (לאחר מכן האב"ד דעעש), בתקופה שעוד נאסר על היהודים להתגורר בדעעש.

סביב שנת תרי"ט (הדעות חלוקות בקביעת השנה המדויקת) עבר הרמ"מ לדעעש, ובאותה תקופה, בשנת תרי"ח (לפי המפקדים), עלה לארץ ישראל רבי יהודה ברוך עם כל משפחתו, שלפי המקור שהביא רב"צ גרינפעלד היתה עליה זו כרוכה "במסירות נפש". ממפקדי מונטיפיורי עולה ששם אשתו ביילא, והוא בן 50 בשנת תרל"ה (ואילו במפקד תרכ"ו צוין שהוא בן 30).

ר' יהודה ברוך היה אדם נכבד, כפי שעולה מתוך כל המסמכים שצויינו על ידי רב"צ

גרינפעלד, והיה מראשי ממוני הכולל בצפת. נפטר ב"ג חשוון תרנ"ה ונקבר בבית החיים העתיק בצפת, וגם על מצבתו, כמו בחתימתו, מופיע שם אביו – ר' נתן. בחלקת קבורתו קבורים עוד כמה וכמה מבני משפחתו. בנו ר' נפתלי הנזכר אף הוא במובאות שהביא רב"צ גרינפעלד, נפטר ב' אלול תרע"א. מסתבר שהוא הנזכר ב"אוצר זכרונותי" של יהודה אייזנשטיין, עמ' 93, שהיה בן

לוייתו במסעו בשנת 1899 בערי הצפון: "ר' נפתלי בלוי מצפת". ממפקדי מונטיפיורי עולה ששם אשתו שרה והיתה לו בת בשם אלטי. בשנת תרל"ה צוין במפקד שהוא בן 25.

אחיינו של ר' ברוך יהודה בלאו, אא"ז ר' יצחק בלאו, התייתם בגיל צעיר, ועלה לארץ בהיותו בן ט"ז בלבד, שנה אחרי עליית דודו ר' ברוך יהודה. כשלוש שנים אחרי עלייתו ארצה, בא ר' יצחק בברית הנישואין עם מרת חי' דבורה, נכדת ה"באר מים חיים". בשנת תרכ"ד נולדה להם הבת הבכורה, מרת פעסיל יוטא, אשת אא"ז רבי צבי יחיאל מיכל פרידפרטיג, הורי אא"ז הגה"ח ר' משה אהרן סגל-פרידפרטיג, ואחריה הבנים ר' אברהם שמעון ור' משה לייב (קבורים אף הם בחלקת המשפחה בצפת). ר' אברהם שמעון נקרא כנראה על שם אביו של ר' יצחק בלאו, ואילו ר' משה לייב על שם סבא של מרת חיה דבורה, רבי משה לייב אבי רבי יצחק אייזיק.

עיה'ק צסת תז'

הרב הג' מה' חנוך זינדל
ה'נ מה' שמואל העלוי
הגה חר"ג

הרה"ח מה' יודל ציון
נח מה' נפתלי
נ"ל יצחק צמח"ל

מסי' יצחק סידע פשאמקאס
הגנ"ר ע' שמואל סלחויץ שוואשארטשיל

מעות קדימה לספר מעגלי צדק

גם רבי יצחק בלאו היה מנכבדי יוצאי זיבנברגן בצפת. ב"חיבת הארץ וברכת הארץ" בתולדות המחבר עמוד 25, וכן בקובץ יכהן פאר (וקשטיין, עמוד כח), מסופר עליו שבאסרו חג פסח שנת תרל"ו יצא יחד עם ר' ברוך דוד כהנא מצפת ל"דברי חיים" מצאנז. בגליונות עלי זכרון הקודמים פורסמו מספר מסמכים חשובים בהם הוא נזכר:

1. חתום בין מנהלי חברת "מנחם ציון" בצפת לבנין בתים ליוצאי זיבנברגן, בסוף קונטרס שיצא לאור על ידי החברה. הקונטרס נמצא ב"ארכיון המרכזי לתולדות העם היהודי" בירושלים תיק מס' IL\SA\X 3. הצילום הובא בעלי זכרון 16 עמ' כו.
2. נזכר ב'פנקס חשבון מעות' – מעות שהביאו השדר"ם מאמריקה וחולק ביום ג' אדר תרע"ה לכל הכוללים, וברשימה של כולל זיבענברגען נמנה רבי יצחק שני, ולו ב' נפשות – שכן כבר השיא באותה עת את כל צאצאיו. מופיעים שם גם בניו ר' אברהם שמעון (6 נפשות) ור' משה לייב (5 נפשות), ור' אברהם חיים בנו של ר' משה לייב (4 נפשות). הפנקס נמצא ב"ארכיון המרכזי לתולדות העם היהודי" בירושלים תיק מס' IL\SA 2. צילום מעמוד זה הובא בעלי זכרון 16 עמ' כו.
3. היה אחד משלושת ממוני כולל זיבנברגן בצפת בשנת תרס"ז, חתום שלישי במכתב לערוגת הבושם מחוסט בדבר המחלוקת בין הכוללים. המכתב פורסם בעלי זכרון 13 עמ' נג.

אזכיר חלק מצאצאי ר' יצחק בלאו היותר מפורסמים:

ר' משה אהרן סגל-פרידפרייג, מזקני בני ירושלים של מעלה, תולדותיו ומעט מדברי תורתו נלקטו בספר "מראה משה".

ר' חיים ברוך ב"ר אברהם שמעון בלאו, מזקני החסידים בצפת, היה משך שנים ארוכות "בעל קורא" בבית כנסת האר"י. תולדותיו נפרסו על ידי יוסף הגלילי בספר מירון עמ' 304-305 ושם תמונתו.

ר' שמעון דוב אתרוג, בן רבי מנחם נחום אתרוג רבה של צפת, זו' היא מ' חיה דבורה בת ר' אברהם שמעון בלאו. היגר עם זוג' לארה"ב בעצת גדולי ישראל, ושימש כרב וראש ישיבה בבאסטאן. בעת

רבי משה אהרן סגל

חליו הגיעו הרה"ק
מסאטמאר והרה"ק
מסקווירא לבקרו. הוא
וזו' נטמנו בחלקת
אגודת האדמור"ם בבית
החיים ועלוואוד (לונג-
איילנד ניו-יורק).
[צילומי מצבותיהם
קבלתי מר' רפאל טורים
ותשוח"ל].

ר' שמשון אברבוק בעל
מלון בצפת, זו' היא מ'
חיה דבורה בת ר' משה
לייב בלאו.

יהודה זייבלד – בני ברק

משפחת פרעסבורג בסערדאהעלי

בסערדאהעלי ישב זקניו מר"ה רבי **בצלאל פרעסבורג** ז"ל שהיה איש תם וישר ירא ד' יושב אהלים מוקיר רבנן ורחים רבנן, ומסר נפשו לגדל בניו לתורה וליראה וזכה לראות בנים ובני בנים עוסקים בתורה וגדולים ביראה (ראה בארוכה ב'תולדות המחבר' שבראש הספר "תפארת יוסף", ירושלים תש"ט, עמ' ג-ד).

רבי בצלאל נולד בשנת תקס"א. אשתו היתה הצדקנית מרת **אסתר** ע"ה. ב'פתיחה'

לספר "בית ישראל" (ירושלים תשכ"ב, עמ' יד) כתוב בסוגריים: "(וזוגתו מרת אסתר, ממשפחת הגאונים מרן ר' יחזקיה הכהן אב"ד דק"ק בעלעד, ומרן ר' [משה] לייב לעטש [הלוי ראזענבוים] דיינא רבא דק"ק פרעסבורג)". ב'תולדות המחבר' שבראש הספר "תפארת יוסף" הנ"ל כתוב: שהיא היתה נכדת הגה"ק רבי יחזקיהו הכהן זצ"ל אבדק"ק יעמרינג-בעלעד ובעל "מגדנות יחזקיהו" (י"ל מכת"ק ע"י מכון "זכרון", ראה שם לתולדותיו).

רבי בצלאל ז"ל נפטר בן פ"ו שנה ביום שב"ק י"ג תשרי תרמ"ח ונקבר למחרתו ביום א' ערב סוכות בביה"ח בסערדאהעלי. נוסח מצבתו (מצבה מס'

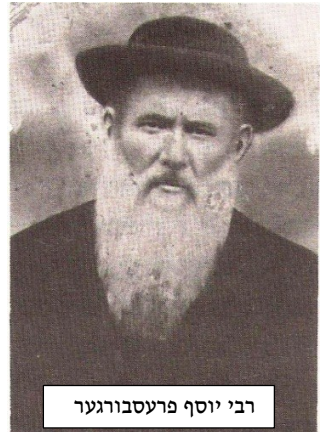

561): "פ"נ / איש תם וישר ירא ה' כ"ה / **בצלאל** / **פרעסבורג** / הלך לחסות **בצל אל** תחת / כנפי השכינה בן פ"ו שנים / ביום ש"ק י"ג תשרי ונקב' למח' / ערב סוכות תרמ"ח לפ"ק / תנצב"ה".

אשתו מרת אסתר ע"ה נפטרה ביום ה' תשרי תרנ"א ומנ"כ שם. נוסח מצבתה (מצבה מס' 2344): פ"ט / האשה החשובה הצנועה מרת / **אסתר** / אשת כ"ה / **בצלאל פרעסבורג** ז"ל / נפטרה ה' תשרי תרנ"א לפ"ק / תנצב"ה / שם אמה **ראכלה**".

מצאצאיו של רבי בצלאל ידועים לנו:

זקיני הגה"ק רבי **יוסף פרעסבורגער** זצ"ל שהיה מחשובי

תלמידי הגה"ק רבי יהודה אסאד זצ"ל אבדק"ק סערדאהעלי, ולימים שימש כראבדק"ק מאטערסדארף אחרי פטירת חותנו הגה"ק רבי **אהרן זינגער** זצ"ל ראב"ד ור"מ דק"ק מאטערסדארף. (לתולדות רבי יוסף פרעסבורגער ראה בארוכה בראש הספר "תפארת יוסף" הנ"ל; ב'פתיחה' לספר "בית ישראל"

הנ"ל; "דאס אידישע ליכט", ו' ניסן תשל"ד, עמ' ה-ז. לתולדות רבי

אהרן זינגער ראה בארוכה בראש הספר "תפארת אהרן", ירושלים תשי"ח; ב'מבוא' לספר "שור"ת פאר אהרן", מהדורת 'מכון ירושלים', ירושלים תשס"ג. לתולדות בית חותנו של רבי אהרן זינגער ראה בקונטרס "תולדות משפחת סופרים", ארה"ב אלול תשע"ג, י"ל ע"י הרב אברהם בראון ממאנסי, ונערך ע"י הרב יצחק נחמן שטראה מברוקלין). רבי יוסף נפטר ביום כ"א כסלו תרפ"ד, ומנ"כ במאטערסדארף.

מצאנו בן שני לרבי בצלאל ה"ה רבי **פייש לייב פרעסבורגער** ז"ל שנפטר ביום י"ג אייר תרע"ז ומנ"כ בסערדאהעלי. נוסח מצבתו (מצבה מס' 2408): "פ"נ /

פייש ליב / פרעסבורגער / נפטר י"ג אייר / בשנת תרע"ז לפ"ק / תנצב"ה / ש"א אסתר.

כמו"כ מצאנו בביה"ח שם מצבה (מס' 609) של רבי **יודא פרעסבורג** ז"ל שנפטר ביום י"א טבת תקי"ג, ואיני יודע אם הוא קשור למשפחת רבי בצלאל פרעסבורג. וזה נוסח מצבתו: "פ"ט / הנעלה והמרומם היקר / מהר"ר **יודא פרעסבורג** / נפטר ונקבר ביום ב' י"א / טבת תקי"ג לפ"ק / תנצב"ה / ושם אמו **נוחה**".

אודה מאוד לקוראי העלים' באם יעשירו מידיעותיהם על הקשר המשפחתי של מרת אסתר פרעסבורג ע"ה להגה"ק רבי משה לייב ליטש ראזענבוים זצ"ל דיין דק"ק פרעסבורג. וכן האיק' היא נכדת רבי יחזקיהו הכהן מבעלעד. וכמו"כ ידיעות נוספות על משפחת פרעסבורג מסעודהעלי (תאריך לידת רבי יוסף ממט"ד) והוריו של רבי בצלאל ואשתו.

עמרם בנימין וידר – בני ברק

שימוש במספר השנים למספרם

ב'עלי זכרון' (גליון 17 עמ' נח-נט) נדפס תרגום תעודת הסמיכה הרשמית של הגה"ק בעל 'משנה שכיר' הי"ד, שקיבל מאת הגאון אב"ד דעברעצין.

יש לציין שהתרגום אינו מדויק, שהרי בתאריכים הלועזיים מופיעים רק שלש ספרות בלי האלף שבהתחלת המספר, ואילו בתעודה המקורית שצילומו מופיע לידו מופיעים כל המספרים בלי השמטות: 1881, 1906, 1907 ו-1914.

ואין זה דבר של מה בכך שהרי הלכתא גבירתא יש ללמוד מזה, שהרי אודות השימוש במספר השנים למספרם כתב בשו"ת מהר"ם שיק (י"ד סי' קעא): "מה שסיימו במספר השנים למספר הנוצרי, לדעתי זה איסור דאורייתא", ובאחרונים האריכו לדון בזה, ראה הנסמן בשו"ת 'יביע אומר' (ח"ג י"ד סי' ט).

וראיתי ב'עלי זכרון' (גליון 12 עמ' כד), נתפרסמה שם תעודה מהגאון בעל 'בית שערים' עם אישור מה'שבט סופר' מפרעסבורג ובשניהם מופיע התאריך הלועזי במלואו. וכמו כן נמצא בידי צילום ממחברת של הרבנות האורתודוקסית של פאקש, ובו העתקים מהרבה מכתבים רשמיים שכתבם הגאון ר' אליעזר זוסמן סופר

בעל 'המקנה' ועוד, ובנו ממלא מקומו הגאון ר' יוסף ליב סופר בעל 'לקוט סופר', ובכל המכתבים ציינו את מספר השנה למנינם.

וראה עוד מה שכתבתי ב'אור ישראל' (גליון נג עמ' רנב וגליון עב עמ' שלב) אודות הנהגתו של הרה"ק ר' ישעי' לה מקערעסטיר זי"ע.

ונראה מכל זה שנהגו בזה כמו שכתב אדמו"ר הגה"ק זי"ע מליובאוויטש ב'אגרות קודש' (חלק יא עמ' תכ): "במש"כ ע"ד החשבון למספרם... בכל מדינותינו נוהגין כן בפשיטות במקום שיש איזה צורך או טעם... ומי לנו גדול מהרמ"א בשו"ת סי' נ"א, רעק"א וגם החתם סופר בס' איגרות סופרים ([ח"א] ע' צג, [ח"ב ע' קה], ובשו"ת חת"ס אה"ע ח"א [סי'] מג...".

וכן כתב הגה"ק מנאסויד בשו"ת 'מאור יהושע' (סי' לו): "והנה לענ"ד הקלושה לא דבר [בתשובת מהר"ם שיק] רק באם מונה באמת למספרם, אבל באם כותב כדי להביא הדבר לגעריכט – ח"ו שיהיה זה בכלל ושם כו' לא תזכירו... וח"ו לא מצינו דינו ורגליו שכל המשתדלים בעסקים עם עכו"ם עוברים על לאו מה"ת. ע"כ לפע"ד אין בזה שום נדנוד איסור ח"ו".

[ולהעיר ממה שכתב בשו"ת 'דברי יואל' (י"ד סי' קא אות א) כשנשאל מהחברה קדישא ש"רוצים לסמן המצבות שבבית החיים בנומערין, בכדי שיוכל כל איש ואשה למצוא קברות אבותם או משפחתם... אם יש היתר לעשות אלו הנומערציאנען בנומערין של חול..."], וכתב שם בתשובה: "כבר הורגלו כל ישראל בנומערין האלו לעשות כל החשבונות, אף הנזהרין מאוד שלא לדבר ולהשתמש בשום כתב ולשון לאומים...".

ברוך אבערלאנדער - אב"ד הבד"צ דבודאפעסט

ורב דקהילת חברה ש"ס ליובאוויטש

בשולי המכתב: כפי שהובא למעלה שרק לצורך יש להתיר לכתוב השנה במילואו (דהיינו בתעודה רשמית וכדומה, וכהנ"ל), לדעת המערכת אין צורך לכתוב השנה במילואו בעת העתקת הדברים לדפוס, ואז הוי בגדר 'איסור דאורייתא' כלשון מרן המהר"ם שיק, וד"ב.

לעלה 2, 16 - ר"ק שוורצקאפ, ר"נ פריד, משפחת מאנדל

לעלה 2 עמ' י"ב, ר' קלמן שוורצקופף וחתנו רבי נתנאל פריד. אוסיף מה שמצאתי בפנקס הח"ק דראצפערט: "ר' קלמן שווארצקאפ נמנה בתוך החברה קדישא בשנת תקצ"ד". "מוהר"ר נתנאל פריעד כ"ץ נמנה בתוך הח"ק בשנת תרנ"א לפ"ק".

לעלה 16 עמ' ע"ה. תיקון טעות – ר' ישראל משה ב"ר צבי מאנדל התגורר בדעברעצין ולא בניר באטור, והוא נפטר בטריזינשטאט. שם זוגתו של ר' צבי מאנדל הוא 'בלומא גיטל' הי"ד. היו לו עוד ילדים: ר' גרשון מאנדל מנייפעסט, ר' עקיבא מנירבאטור, עטל אשת ר' משה שלמה בויס מראצפערט [בנם ר' טוביה

יחיאל בויס מתפרח], שבע. כולם נעקד"ה, הי"ד. בנוגע לחמיו ר' שמואל ויילער יש להוסיף שברישומי לידות של ה' מאד הוא מופיע הרבה פעמים בתור מוהל של הילד, עובדה שכמדומני אינה ידועה.

שמחה בונם יוסף סיימון – בני ברק

ביקור ה'שבט סופר' אצל מהר"י מבעלזא בווען

תחת הכותרת 'מעשה מוינה פרשבורג ובעלז שנות ה-90' התפרסם מאמר בעיתון האורתודוקסי שהופיע בבודפשט Orthodox Zsidó Ujság מיום ט"ז שבט תש"ד, פרי עטו של רבי יו"ט ליפמן צבי פייגל רבה של קהלת סטאטוסקווא בגו'נג'וש. כתלמיד רבה של פרשבורג בעל ה'שבט סופר' היה נוכח בעת שביקר רבו אצל האדמו"ר מהר"י מבעלז לפני שעבר ניתוח בעיר הבירה וינה בשנת תרנ"ד. המאמר תורגם מהונגרית, ומעניין לציין שמשום מה מכנה הכותב את הרבי מבעלז בשם ישראל זלמנוביץ' יפה.

שלמה יהודה הכהן שפיצר – מכון 'זכרון' ב"ב

בראשית שנות התשעים אירע בוינה האפיזודה שכדלהלן. באחד בימי החורף הגיע לידיעת תלמידי הישיבה הרמה בפרסבורג החדשה המעציבה על אודות הצדיק החכם הרבי מבעלז ישראל זלמנוביץ' יפה זצ"ל מצאצאי השושלת המפורסמת, הגיע עם בנו הינוקא שעתיד ליורשו, לבירת הקיסרות (וינה) לעבור ניתוח במעיו כפי שעבר בזמנו רבינו הקדוש.

מורי ורבי הגאון מפרסבורג רבי שמחה בונם שרייבר זצ"ל, מחברו של הספר "שבט סופר", הרגיש כי לאור הבשורה המעציבה זו עליו לבקר את הרבי עוד לפני הניתוח. הוא בחר מספר בחורים שילוו אותו. ביניהם היה גם כותב שורות אלו. עלינו על הרכבת והגענו לוינה.

הרבי שכב בבית חולים [היהודי] ע"ש רוטשילד, ומיד הגענו אל חדרו. אנו התלמידים נעמדנו בדרך ארץ באחת מפילות החדר ומשם הבטנו בתשומת לב על ההתרחשויות. שני הגאונים – הבן הצעיר לא התערב - לאחר מילות הברכה המקובלות, התחילו בדיון הלכתי עמוק בסוגיות תלמודיות, כמו קתא דמגלתא וצנור שחקקו. לאחר שהתפלפלו רבות ביניהם עברו למסקנות הלכתיות של הנושאים הנ"ל ולבסוף הגיעו לעמק השווה.

בהמשך נהפכה שיחתם לשיחת חולין של תלמידי חכמים שצריכה לימוד. תוך כדי שיחתם האורח הגדול העמיד שאלה בפני הגאון שטרם שהחליט לעבור את הניתוח לשאול את דעתו האם לעשותו או לא. מורינו ורבינו דעתו לא היתה נוחה משאלת הרבי. אך לאחר הפצרות מרובות שיתן את חוות דעתו בנידון. אמר לו מו"ר שדעת

אביו ה"כתב סופר" לא היתה נוחה כלל וכלל מהניתוחים החדשים הללו. יותר מזה באחת מתשובותיו הוא כותב שאם הניתוח גובל ממש בפקוח נפש אזי יתכן וזה גובל באבוד עצמו לדעת.

הפצינט הדגול שעמד לפני הניתוח, לשמע דברי הרב מצב רוחו הטוב נעלם כאחד. הוא אמר שלפי דעת הרופאים מצבו רחוק מלהיות בגדר של פקוח נפש, אלא הניתוח לתרום לשיפור איכות החיים. מלבד זה הוסיף הרבי: שרבה של פ"ב לא יתפלא למה אני מכניס את עצמי לעשות ניתוח, כי אני מרגיש את עצמי במצב שלי שאינני יכול להתפלל בנקיות ובטהרה כפי הבנתי.

לאחר פרידה מרגשת של שלושת הגדולים זכינו גם אנחנו הבחורים לברכת הצדיק ותחת הרושם האדיר חזרנו עם רבינו לעירנו פ"ב.

לאחר כשבוע בשורת איוב הכתה את המונרכיה ולמעשה את כל היבשת בהם היו יהודים, וכמובן אלינו שהיינו קרובים למקום. הרבי נפטר.

הפעם אנחנו התלמידים - ללא מו"ר - מהרנו להגיע לעיר הבירה. שם חכתה לנו הפתעה שעד היום הזה אינני מסוגל לשכוח. הגענו לתחנת הרכבת ושם על מסילה צדדית עמדה רכבת מיוחדת עם קרונות רבים ובראשה קטר מעלה עשן. והנה אנחנו מבחינים ב-4 חסידים בעלי כח עצום שסוחבים תחת זרועם את (גווית) הרבי הקדוש מלושב במיטב מחצלותיו, ומכניסים אותו מיד ללא כל המתנה לאחד מהקרונות והרכבת כבר זהה ומסתלקת.....

נערך ע"י

הרב משה אלכסנדר זושא קינסטליכער

מאמרים, תגובות ורשומות יתקבלו ברצון

כל הזכויות שמורות

ניתן לקבל העלה במייל 3446@okmail.co.il